

eleemosyna *Mandatum Adalberonis* nuncupatur. **A** mera frumenti iv, de horreo indominicato annonæ Sciendum quoque est quomodo istius eleemosynæ modius unus, et vinum quod sufficiat. sumptus præparetur : videlicet de domo quæ vocatur Hospitale pauperum annonæ sextarii iv, de ca-

Plura non erant in codice Igniacensi, unde hæc excerpta sunt.

FLODOARDI ANNALES.

(Pertz, *Monum. Germ. Hist.*)

DE LIBRO SUBSEQUENTI ADMONITIO AD LECTOREM.

Remensis Ecclesia quemadmodum sæculo nono **B** Hincmarum archiepiscopum, ita decimo Flodoardum (1) presbyterum et Richerum monachum insignes historiarum scriptores edidit. Quorum ille anno 793 vel 894 (2) Sparnaco (3) villa diceceseos Remensis natus, et in schola Remensi a Fulcone restituta litteris imbutus, ab Herivæo archiepiscopo clero Ecclesiæ Remensis ascriptus, bonisque ditatus est (4). Circa quintum et vicesimum ætatis annum rebus publicis animum advertere cepit (5), ut ex *Annalium* initio, quos inde ab anno 919 usque ad an. 966 produxit, conjicere licet. Certe ab eo inde tempore archiepiscopis Remensibus Herivæo, Sculfo et Artoldo valde acceptus fuit et rebus eorum gerendis adhibitus est. Anno 924 Sculfum comitatus, colloquio Rodulfi regis et Hugonis Provinciæ comitis cum Wilhelmo Aquitanorum principe in territorio Augustodunensi habito interfuit (6). Anno sequenti Sculfo vita defuncto, Heribertus Veromanduorum comes Hugonem filiolum successorem ei imposuit, omnesque qui conatibus suis tantum non suffragarentur, beneficiis possessionum ecclesiasticarum privavit (7). Quos inter et Flodoardus injuria affectus, adversas deinde partes secutus est, atque Artoldo archiepiscopo a Rodulfo rege in locum Sculfi subrogato adhæsit. Proximis annis carmine heroico Jesu Christi sanctorumque et Italiæ martyrum triumphos celebravit (8), additis pontificum Romanorum usque ad sua tempora gestis, coque famam sibi apud exteros etiam comparavit, ita ut

Ratherius Veronensis episcopus librum quem De exsilio suo scripserat, ei quoque judicandum transmitteret (9). Anno 936 vel proxime sequentibus (10), dubium an pro negotiis suis Ecclesiæ Remensis, Romam adiit, ubi a Leone VII papa benigne exceptus votique sui compos factus atque in presbyterum promotus est (11). In patriam redux operi heroico finem imposuit (12). Anno 940 mense Octobri orationis gratia sepulcrum sancti Martini visere disposuit, sed apud Heribertum comitem clam accusatus, quod contra eum vel filium ejus esset profecturus, cum Hugonis in partes transire renueret (13), ablatis rebus quas de episcopatu Remensi tenebat et ecclesia sua in Culmisciaco, custodiæ traditus est. Nec nisi post quinque menses, die 25 Martii an. 941, libertatem recuperavit. Tum in synodo Suessionensi ab Hugone principe Hugoni archiepiscopo commissus, ecclesiam aliam scilicet sanctæ Mariæ in Colrido, atque terram injuste ereptam recepit (14). Sed postea etiam Artoldo in sedem suam restituto fidus, eum in negotiis ecclesiæ agendis tam domi quam in conventibus principum et synodis adjuvit; cui rei eo magis idoneus videbatur, quod archivo ecclesiæ præpositus erat (15). Anno 948 synodo Ingelheimensi interfuit, ubi illustribus viris compluribus innotuit, eaque peracta, ex decreto regum cum Artoldo apud Rotbertum Trevirensis archiepiscopum per quatuor hebdomadas mansit, cum anno proxime præterito ab Artoldo missus (16), cum Ottone rege et Conrado duce Aquis pro rebus Ecclesiæ Remensis

(1) Flodoardus, haud Frodoardus, scribendus est ex epitaphio, tum ex codicibus nonnullis Historiæ Remensis, qui Floardum abbreviant, codice optimo *Annalium* ad an. 963, Richero, et *Kalendario* vetere S. Mariæ Remensis; ipse avunculi matris suæ nomen lib. II, c. 3, Flavardum scribit. Cæterum Frodoardus plane idem, et utrumque ex Chlodouvaldus corruptum est.

(2) Ex *Annal.* an. 962.

(3) *Epitaph.* Gallicum.

(4) *Hist. Remens.* IV, 13.

(5) Ita fuisse conjicio, cum si non scribendis *Annalibus*, at certe enotandis rebus gestis circa annum 919 manum admovisse videatur.

(6) *Ann.* an. 924.

(7) *Ann.* an. 923.

(8) Codicem operis unum Roberto Trevirensi archiepiscopo tradidit, alterum ipse fortasse ecclesiæ S. Juliani Turonensis intulerat, in *Actis SS. Mai VII.* p. 69, apud Arvernos, exstare dicitur.

(9) *Folcuini Gesta abb. Laubiensium*, c. 20.

(10) Leo inde a mense Januarii an. 936 usque ad Julium anni 939 sedit.

(11) Vide infra.

(12) Apud Mabillon., *Acta SS. O. S. B. S. III*, p. II, p. 596.

(13) *Hist. Rem.* IV, 28. *Cl. Annales* an. 940.

(14) *Ib.* IV, 28.

(15) *Hist. R.* II, 19.

(16) *Hist. Rem.* I, 20: « Eadem res domnus

in Vosago, a Regembaldo quodam pervasis, locatus A et stylus purus, simplex, gravis ornatus fastidio fuisset. Media inter negotia historiam Ecclesie Remensis scribere aggressus, subsidiis undique congestis, præcipue vero chartis in archivolibrisque in bibliotheca ecclesie asservatis, opus quatuor libris inde ab origine Remorum usque ad exitum anni 948 perduxit, atque flagitante Roberto Treverensi archiepiscopo recognitum hac ipsi dicavit epistola :

« Domino venerabili, » etc. (*Hanc epistolam habes supra Historiæ Ecclesie Remensis præfixam.*)

Libro primo historiam Ecclesie usque ad obitum et translationem sancti Remigii, secundo successores sancti Remigii usque ad Hincmarum, tertio res gestas et scripta Hincmari archiepiscopi recenset, quarto Fulconem, Herivæum, Sculfum et Artoldum usque ad synodum Ingelheimensem peractam scribit. Opus magno historiæ Gallie, non solum ecclesiasticæ sed et civilis et litterariæ, commodo editum, cum, fontibus quibus auctor usus est deperditis, plurimas magni momenti notitias ibi tantum reperias ; præcipuam tamen ea ratione laudem sibi in historia Hincmari et Fulconis (17) vindicat, quorum rebus et scriptis recensendis præcipuam operam impendit ; reliqua magnam partem et Annalibus suis repetita legimus. Quibus quidem inde ab eo tempore haud intermissam operam curamque adhibuit (18) ; mediasque inter res et in magna rerum per Gallias commotione oculatus testis, regnum, principum virorumque aut doctrina aut potestate per Galliam et Germaniam (19) illustrium commercio haud alienus, quæ veram sui ævi imaginem posteris redderent diligentissime enotavit, ea scilicet fide, qua virum pium, candidum et a violento partum studio alienum decet, qualem fuisse

Artaldus episcopus dudum Conrado duci commiserat : quas ille Ragenbaldo cuidam suorum delegaverat. Qui Ragenbaldus earumdem rerum colonos valde affligebat. Ipsi vero pro afflictione sua sæpe ad sanctum Remigium clamabant, Remis venientes, et ipsius patroni sui patrocinia requirentes. Pro qua re nuper anno præterito, cum rege Othone et præfato duce locuti sumus, quando Aquis ad eundem regem missi fuimus. Sed ut idem Ragenbaldus ab ipsarum rerum direptione desisteret, impetrare nequivimus. Unde contigit hinc [cod. ap. Colv. hoc anno], ut dum quodam sabbato eosdem colonos ad opus quoddam peragendum congregatos haberet, præciperetque presbytero, ne signa vespertinalia usque prope noctem pulsaret, operique implendo insisteret, percuteretur percussore invisio. Qui dum requireret quis cum percussisset, omnesque se vidisse negarent, furiis exagitatus, sensum amisit, graviterque vexatus, spiritum exhalavit. Quo comperto, dux Conradus nimium territus ad sanctum Remigium venit, eique res ipsas reddidit, quas præmissus præsul Artaldus Hincmaro abbati ac cæteris monachis ad supplementum victus attribuit. »

(17) In litteris Fulconis ad Arnulfum imp. pro Carolo Simplice rege hæc etiam scripta refert iv, c. 5 : « Adnectit etiam, quod in omnibus pene gentibus notum fuerit, gentem Francorum reges ex successione habere consuevisse, proferens super hoc testimonium beati Gregorii papæ. Subjicit etiam ex libris Teutonicis de rege quodam, Hermenrico nomine, qui omnem progeniem suam morti destinaverit impiis consiliis cujusquam consilarii sui,

et stylus purus, simplex, gravis ornatus fastidio comptus, arguit.

Perfecit tamen Annales in monasterio, quo se beneficio deposito monachus (20) moxque abbas (21) futurus detulerat. Ubi ejusmodi occupationibus suis diisque deditum cum anno 952 aut 953 (22) clerum et populus Noviomensis et Tornacensis episcopum sibi elegissent, regius tamen favor minime secutus, frustra renitente Flodoardo (23), alium cathedræ pecunia venali imposuit : qua de re ab Adalago archiepiscopo Hammaburgensi litteris ad eum datis visitatus est. Ætatem igitur Ecclesie Remensis presbyter et prælatus penes Artoldum exegit, quo defuncto, et Hugone qui superstes erat excommunicato, anno 962 ipse cum cæteris ecclesie canonicis, B rege Lothario cum regina matre et Brunone archiepiscopo Coloniensi faventibus, Odelricum, Hugonis cujusdam comitis filium, archiepiscopum elegit (24). Anno sequenti senio occupatum se sentiens (25), septuagenarius coram eodem prælaturæ ministerium abdicavit, et Flodoardum nepotem successorem in ea accepit. Quadriennio quo supervixit, ætate fractus et infirmitate attritus ut erat, vel annalibus suis paucas tantum lineas adjecit, et anno demum 966 « vir vitæ venerabilis, sanctitatis honore venerandus, castitatis splendore angelicus, fulgore sapientiæ cælicus, cæterarumque virtutum insignibus abundanter opletus, dictator egregius, v Kalendas Aprilis terrenæ peregrinationis relinquens exilia, civica ut credimus adeptus est jura, » Epitaphium ad finem codicis carminum, ab ipso C fortasse compositum, ita habet :

Hic jacet indignus Flodoardus honore sacerdos,
Arbiter exspectans cælicus ut redeat,

supplicatque ne sceleratis hic rex adquiescat consiliis, sed misereatur gentis hujus, et regio generi subveniat decidenti, satagens, ut in diebus suis dignitas successionis suæ roboretur, et hi qui ex alieno genere reges exstabant, vel existere cupiebant, non prævalerent contra eos, quibus ex genere honor regius debebatur. »

(18) Præcipue usque ad annum 954.

(19) Exempli gratia Rodulfo Treverensi, Adalago Hammaburgensi archiepiscopo, Annone abbate Magdeburgense, postea episcopo Wormaciensi. De quo Hist. Rem. i, 4, hæc refert : « Beati denique Timothei ossa, rex Otto, concedente Artaldo archiepiscopo, transferri fecit in Saxoniam, et monasterium monachorum in ejus instituit honore. In qua translatione multa mira feruntur ostensa. Nam ut Anno tunc abbas, nunc episcopus, mihi retulit, a quo eadem sacra pignora translata sunt, præter alia plura remedia, duodecim inter claudos et cæcos fuere curati Beatus quoque Apollinaris ossibus suis in Orbacense monasterium translatis, nonnullis inibi florere spectatur gratiarum insignibus. »

(20) Adaldagi litteræ apud Colvenerium in Hist. Remensi.

(21) Abbas fuisse videtur, an. 962 de prælatura deposita scribens.

(22) Vide Gall. Christ. edit. 2 episc. Noviomensis.

(23) Ex Adaldagi litteris.

(24) Ann. an. 962,

(25) Ib. an. 963.

Hoc sibi confusus veniam miserante ferendam
 Sit licet admistis obsitus innumeris.
 Quisque legis titulum, sortis memor ipse futuræ,
 Expete sic Dominum propter humi positum.
 Christe, tuo servo Flodoardo parce benigne,
 Et pro judicio da veniam famulo. Amen.

Aliud ejus epitaphium lingua Gallica conscriptum (26), cujus auctor ex Annalibus an 962, et appendice an. 966 hausit, Flodoardum etiam monachum et abbatem dicit, atque ab Agapito papa albatum, id est alba tunica indutum, vel presbyterum consecratum; quod cum certe ante annum 946 locum habuisse constet, pro Agapito Leo VII intelligendus erit.

Et scriptis ejus Annales principem sibi inter Monumenta Germaniæ locum vindicant, eisque Historiæ Remensis locos, quibus eadem res aliis verbis efferuntur, illustrationis causa subjiciendos duximus, qua in re Colvenerii editione a Cl. Waitzio cum codice bibliothecæ Montispessulanæ n. 186 membr. sæc. XIII collata uti placuit; nam codex Paris. n. 5209 in capite 4 libri III subsistit.

Annales primum a Petro Pithæo inter SS. XII, Parisiis an. 1588 p. 147 sqq. (iterum Francofurti an. 1594 impressos, p. 109 sqq.) ope codicum trium vulgati sunt. Unum eorum Divionensem, alterum antiquiorem vocat, quorum alteruter in codice unde Annales Fuldenses edidit, jam in Vaticano in bibl. Christianæ reginæ n. 994 asservato, exstabat, jam vero, Cl. Hapencordt referente, excisus est. Pithæi editionem Chesnius in SS. Franc. II, 500 sqq. adhibito codice Thuaneo, Chesnianam, Pithæana inconsulta, Bouquet tom. VIII, 176 sqq., ex eodem, cuiam bibliothecæ regiæ Parisiensis sub n. 5334 illatus erat, et codice S. Victoris Parisiensis emendaverunt. Editio nostra his subsidiis nititur (27).

(1) C. bibl. olim collegii Trecensis, jam in bibl. universitatis Montispessulanæ sub n. 151 asservatus, membr. in folio minori, sæculi XI, quem eundem ac Divionensem Pithæi esse, lectiones, appendix et visiones Flothildæ operi præfixæ demonstrant. Eum in usum nostrum anno 1837 diligentissime contulit cum editis V. Cl. Georgius Waitz. Locum ei primum inter subsidia nostra adjudicandum censui. Habet enim textum, qualem Flodoardus usque ad obitum suum dederat, absque appendice; ideoque ex authentico derivatus esse videtur, quod lectionibus præterea in universum et textu continuo comprobatur,

(26) A Colvenerio in codice historiæ Remensis repertum:

Sy ty veu de Rein savoir les eveques,
 Lye ly temperair de Flodon le sage.
 Yles mort du tam d'Odadry eveque,
 Et fut d'Espernay né parantage,
 Vequit caste clerq, bon mome, millen abbé,
 Et d'Agapit ly Romam fut aubé,
 Par sen hystore maintes nouvelles saura,
 Et entide toute antiquité beura,

(27) Codex jam exustus bibl. Cott. Otho B. III Chron. Frodoardi S. Albani a. Chr. II. — 966 et Ragnaldi Andegav. — 1277 (Smith Cal. bibl. Cott.

A cum reliqui codices omnes hinc inde lacunis iisdem dehiscant et appendicem annorum 966, 976, 977, 978 exhibeant. Liber septem quaternionibus VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, signatis et octavo non signato constans codici jam majori impactus est, cujus pro paginis 27 et sequentibus numeratur. Exhibet primo p. 27 visiones Elothildæ a Pithæo p. 278 editas, p. 31 absque Rubrica Annales nostros; quorum annos quisque littera Græca, numerum quo ab anno 893 initio regni Caroli Simplicis, diste significante exempli gratia in fine anni 923. $\overline{\Lambda\Gamma}$ 926. $\overline{\Lambda\Lambda}$ et rel. insignitur.

(2) C, regius Parisiensis n. 5354 membr. sæc. XI in fol. *Incipit cronica Flodoardi presbyteri de gestis Normannorum* inscriptus, (28), quem eximia diligentia in usum nostrum V. doctissimus Otto John. Ph. Dr. Kiloniensis vertit. Librum eundem ac Chesnii Thuaneum esse judicaveris, nisi quod Thuani in eo nomen desideratur. Annalibus notitiam de obitu Caroli Calvi præmittit, ex libro quodam abbatæ S. Faræ Meldensis descriptam, quæ tamen causa fuit, quod docti viri plures abinde Flodoardum scribendi initium fecisse et annos operis ejus 878-918 desiderari statuerent. Quod quam veritati contrarium sit, tum ex ipsis codicibus tum ex Richero patet, qui Flodoardum ab an. 919 exscripsit (29). Notitiam istam hic inserimus:

« Anno 877 et indictione x, II Nonas [Pithæus, ind. XII, Nonas] Octobris, præcellentissimus imperator Karolus, sanctæ recordationis insignisque memoriæ, temporalem finiens cursum, feliciter, ut credimus, ad gaudia migravit æterna. Hic siquidem fuit serenissimi augusti Hludovici filius, ac nepos gloriosissimi cæsaris ejusdem nominis Karoli. Cujus celsitudinis atque dulcedinis nobilissima propinqua ejus, Bertrada abbatissa, cum omni congregatione sibi commissa supplicationibus devotissimis assidue memor, hanc memoriam litteris compendio comprehensam fecit describi, quæ in ejus anniversario annualim recitaretur, ejusque memoria semper haberetur. »

Ex codice isto fluxit

(2) C. bibliothecæ Albigensis chart. in fol. sæc. XVII. Inscribitur *Fredoardi presbyteri Annales*; 38 paginas explet; lectiones ejus momenti alicujus Waitzio flagitante enotatas urbis bibliothecarius transmisit. Exhibet annales annorum 919-966, adjecta appendice anni 966, qualem in codice 3 legimus.

(3) Tertio loco laudanda venit editio Pithæi, una cum.

p. 69) recentius opus ex Flodoardo haustum continuisse videtur.

(28) Scheda antiqua teste in hoc codice continentur: *Passio sancti emani et sociorum ejus. Vita et transitus sancti marcialis episcopi et confessoris. Cronica frodoardi presbyteri de gestis normannorum. Passio sanctorum pontificum saviniani potænciani sociorumque ejus Altini s. eodaldi victorini s. erotiani. Vita et conversacio karoli regis magni, Vita ludovici imperatoris. Vita sancte marie egipciace. Expositio heimonis in apocalipsin.* — Flodoardus fol. 21-41 habetur.

(29) Annum 917 perperam scribit Chron. Andegavense, apud Labbe I, p. 283.

3^a) lectionibus codicis cujusdam in margine editionis Pithœanæ sigla M. notati, et

3^b) codices sancti Victoris Parisiensis, cujus lectiones apud Bouquetum propositæ hunc ei locum adsignant.

Usi sumus præterea scriptoribus, qui Flodoardum sæculo eodem et proxime sequentibus libris suis exceperunt, Richero et Hugone Flaviniacensi (30), qui cum codice nostro I consentiunt, tum Balderico et Hugone Floriacensi, eorumque lectiones additionesve hinc inde adducendas duximus.

Anno incarnationis domini nostri Jhesu Christi.

DCCCCXIX.

cecidit Remis grando mirabilis, ovum gallinæ superans magnitudine; quæ vero distendebatur in latitudine, occupabat medium palmæ. Sed et grandior per alia quædam loca visa est cecidisse. Hoc anno nihil vini in pago Remense¹ nisi parum admodum fuit. Nortmanni² omnem Britanniam³ in Cornu-Galliæ (31), in ora scilicet maritima, sitam depopulantur, proterunt atque delent, abductis, venditis, ceterisque cunctis ejectis Brittonibus. Hungari⁴ Italianam partemque⁵ Franciæ, regnum scilicet Lotharii⁶ (32), deprædantur. Anno Dominicæ incarnationis

DCCCCXX

pene^{*} omnes Franciæ comites regem suum Karolum apud urbem Suessionicam⁷, quia Haganonem consiliarium suum, quem de mediocribus potentem fecerat, dimittere volebat, reliquerunt⁸. Heriveus autem, Remorum archiepiscopus, accipiens regem cum omnes eum deseruissent, duxit eum ad hospitia sua in villam⁹ quæ dicitur Carcarisia¹⁰, in crastinum vero venerunt in Crusniacum¹¹, Remensis episcopi villam, ibique manserunt, donec Remis venirent. Sicque deduxit eum per septem fere menses, usque quo illi suos principes, eumque suo restitueret regno. Postea profectus est archiepiscopus Heriveus super Mosam, propter quoddam castellum in terra sui episcopi situm, quod nominant Macerias¹² (33), recipiendum, quod tenebat Erlebaldo, comes pagi Castricensis (34), contra illum; quem tunc etiam habebat excommunicatum, propter illa quæ ipsius episcopatus familiæ frequentia ingerebat mala, propterque Almontem (35), ecclesiæ Remensis, quod furtim irruperat, castrum. Archiepiscopus autem postquam præfatum castellum, id est Macerias, cum suis fidelibus per quattuor fere ebdomadas obsedisset, deserente tan-

dem illud Erlebaldo, recepit, et dispositis inibi custodiis, reversus est Remis. Qui Erlebaldo profectus ad regem, qui tunc morabatur in pago Warmacensi sedens contra Heinricum¹³ principem Transrhenensem¹⁴ ibi ab hostibus regis sibi¹⁵ supervenientibus interfectus est.

* *Hist. Rem.* iv, 15. Cum pene cuncti Francorum optimates apud urbem Suessionicam a rege suo Karolo [Karlo c.] desciscentes, propter Haganonem consiliarium suum, quem de mediocribus electum super omnes principes audiebat et honorabat, eum penitus reliquissent, hic pontifex fidelis et pius atque robustus in periculis semper existens, regem intrepidus ab eodem loco suscipiens, ad metatum suum deduxit; indeque secum ad urbem Remensem perduxit, et per septem fere menses eum prosecutus atque comitatus [contutatus c.] est, donec illi comites suos, eundemque regno restituit.]

** *H. Rem.* iv. 16. Excommunicavit hic præsul Erlebaldum comitem Castricensis pagi, propter Remensis episcopi terram, quam pervaserat, ibique munitionem quandam super Mosam construxerat, indeque frequentia ecclesiasticæ familiæ mala ingerebat. Insuper et castrum Almontem furtim irruperat. Sed cum nec ita cessaret a malis quæ cœperat, pergit archiepiscopus cum suis ad capiendam munitionem, quam ille construxerat Maceriasque nominabat. Quam per quattuor pene ebdomadas obsidens, deserente tandem illum Erlebaldo, cepit, et depositis inibi custodiis Remis rediit. At Erlebaldo profectus ad regem, qui tunc morabatur in pago Warmacensi contra Heinricum principem Transrhenensem, ibidem ab hostibus regis sibi supervenientibus interemptus est. Quem tamen postmodum in synodo, quam apud Trosleium idem dominus archiepiscopus cum diocesanis suis habuit, intercedente rege et obnixè flagitante, a vinculo excommunicationis absolvit.

Hoc anno, sequenti quoque, agitur inter Hilduinum episcopum et Richarium abbatem de episcopatu Tungrensi contentio. Siquidem rex illud episcopium¹⁶ Richario, quia Hilduinus a se descivit, cui prius ipsum concesserat, dedit. Herimannus vero archiepiscopus Hilduinum ibi episcopum, eligente clero, ac populo favente, necnon⁷ Gisleberto, quem plurimi Lotharienses principem, relicto Karolo rege, delegerant¹⁷ ordinavit. Karolus vero reversis ad se Lothariensibus et ipso Gisleberto, Richario abbati, non Hilduino episcopo, ipsum episcopatum consentiebat, Remis in monasterio sancti Petri (36) ad portam basilicarem cereus, quem ibi posuerant hi cives qui Romam ad visitanda apostolorum limina profecti fuerant, accensus est¹⁸ etiam ter igne¹⁹ cælesti. Ad

VARIÆ LECTIONES.

¹ remensi 2. 3. ² ita 1. scribere solet, sed et nordmanni; 2. 3. utrumque, Richerus Nortmanni plerumque ³ britanniam 2. sæpius. ⁴ hungari 3. ⁵ partem 3. ⁶ lodharii 3. ⁷ suessionicam 1. sæpius; suessionem 3. ⁸ relinquerunt 2. ⁹ villa 2. 3. ¹⁰ carcasiria 2. 3. Carisia Hugo Pl. ¹¹ crusniacum 3. ¹² macherias 2. 3a. et ita infra, ¹³ henricum 3. ¹⁴ transrenensem 2. 3. ¹⁵ sibi regis 3. ¹⁶ episcopum 2. ¹⁷ delegerant corr. delegerant 2. ¹⁸ deest 1. ¹⁹ igni 2. 3.

NOTÆ.

(30) Lectiones ejus Hugo V; Floriacensis, Hugo II. notamus.

(31) Cornouville in Britannia minori.

(32) Cf. Mabillon. Ann. Bened. lib XLII, n. 30.

(33) Maisières.

(24) In quo Mézières et Douchéra.

(35) Omont.

(36) Inferiori, ex Mabill. Ann. XLII, n. 41.

idem quoque monasterium quædam puella advenerat nomine Osanna, de pago ²⁰ Vonzinse ²¹ (37), carnem non comedens, neque panem ab annis jam duobus edere valens, cui multæ visiones ostendebantur: Hæc in ipsis diebus ebdomada plena jacuit immota, et sanguinem cum omnium admiratione ²² sudavit, ita ut frons ejus tota et facies usque ad collum operiretur sanguine; in qua vita vel tantum calor remanserat, halitu etiam tenuissime spirante. Tunc quoque multa se vidisse perhibuit, ex quibus aliqua dixit, plurima vero ²³ quæ viderat, se dicere non audere professa est. Tunc etiam circa Remensem urbem mel in spicis inventum ²⁴, et flores quibusdam in arboribus, maturis vel collectis jam fructibus. Anno

DCCCCXXI.

incarnati Verbi Rodulfus episcopus montis Lauduni moritur; cui succedit Adelelmus, ejusdem loci thesaurarius ²⁵, Remis a domno Heriveo episcopus ordinatus. Anglorum Romam proficiscentium plurimi inter angustias Alpium lapidibus a Sarracenis sunt obruti ²⁶. Synodus ²⁷ apud Trosleium (38) habita, cui præsedit Heriveus archiepiscopus, præsentem quoque Karolo rege; cujus obtentu Erlebaldu ²⁸ ibi Castriensis absolvitur. Richardus ²⁹ marchio de Burgundia obiit. Karolus rex in regnum Lotharii abiit ³⁰, receptisque per vim quibusdam Ricuini infidelis sui præsiidiis, et facta pactione usque ad missam sancti Martini cum Heinrico principe Transrhenensi ³¹ reversus est ³² in montem Lauduni. Tempestates hoc anno diversis in locis plurimæ, homines quoque fulmine exanimati, et domus incensæ. Æstus in æstate magnus, et foeni plurimum. Siccitas ingens tribus fere continua mensibus, Julio, Augusto atque Septembri. Rotbertus comes Nortmannos, qui Ligerim fluvium occupaverant, per quinque menses obsedit, acceptisque ³³ ab eis obsidibus, Britanniam ipsis, quam vastaverant, cum Namnetico ³⁴ pago concessit; quique fidem Christi cœperunt suscipere. Erluinus, Belvacensis episcopus, obiit. Karolus iterum pacem cum Heinrico firmat. Anno

DCCCCXXII.

Karolus regnum Lothariense ³⁵ ob persecutionem Gisleberti et Ottonis rapinis, sacrilegiis atque incendiis, etiam in tempore quadragesimæ, sicut et tota hieme vastat. Richarius, qui Romam profectus fue-

rat propter episcopium Tungrense, reversus est, ordinatus a Johanne papa episcopus, Hilduino ab ipso papa excommunicato, qui etiam illo abierat episcopus. Drogo ³⁶ episcopus de Tullo moritur; cui succedit ³⁷ Gauzlinus ³⁸. Berengario Langobardorum ³⁹ rege ⁴⁰ regno ab optimatibus suis ob insolentiam ejus ⁴¹ deturbato, Rodulfus Cisalpinæ Galliæ rex ab ipsis in regnum admittitur; et Hungari, actione prædicti Berengarii, multis captis oppidis, Italiam depopulantur. Karolo denique Laudunum regresso, Hugo filius Rotberti post pascha supra ⁴² Vidulam ⁴³ (39) venit, ubi apud villam Finimas ⁴⁴ (40) Herivei archiepiscopi fideles cum quibusdam Franciæ comitibus obvios habuit. Quo cum eidem super Axonam in pagum Laudunensem profecto, propter prædictum

B Haganonem, cui rex abbatiam Rothildis, amitæ ⁴⁵ suæ, socrus autem Hugonis, dederat, nomine Gollam ⁴⁶ (41), Karolus cum Heriberto et Haganone clam Laudunum egressus, ob Haganonis amorem hujus causa timoris trans Mosam profectus est. Quem insecutus Hugo cum ceteris pugnatorum duobus milibus usque Mosam, Gislebertum Lothariensem obvium ⁴⁷ habuit; cum quo a patre, qui eum prosequutus fuerat et super Axonam in pago Laudunensi sedebat, ad colloquium revocatus, revertitur. Quo comperto, Karolo Mosa retransmissa, cum nonnullis qui ad se venerant Lothariensibus, villas Remensis ecclesiæ deprædari necnon incendere cœpit. Altmontem quoque castrum bellando, non sine suorum clade ⁴⁸, cepit atque diripuit. Rotbertus ⁴⁹ igitur super Maternam fluvium Rodulfo filio Richardi, genero suo, procedit obviam; quem sequens ⁵⁰ Karolus cum Rothariensibus, Maternam transiit, et castrum Sparnaci ⁵¹ (42) direptum est ab Haganonis complicibus. Rotbertus etiam, præfato Rodulfo cum Burgundionibus veniente, fluvium transiens subter Sparnacum, non longius tribus leucis ab exercitu Karoli castra metatus est; ubi una magis ebdomada consederunt utrique ⁵², ad colloquium ceteri ⁵³ præter Haganonem ⁵⁴ et Karolum venientes.

Hugo interea filius Richardi ad Rotbertum veniens, ducentos circiter ex his qui cum Haganone ⁵⁵ erant obvios habuit, in villas episcopi Remensis abeuntes prædari; quibus captis, tribus tantum occisis, equos ⁵⁶ cum armis abstulit et ad suos ignominia oneratos ⁵⁷ remisit ceteros. Hinc Rotbertus apud Calmicicum (43) et Karolus circa Remis ⁵⁸ castra metati

VARIÆ LECTIONES.

²⁰ pago corr. paco 1. ²¹ voxinse 2. ²² omni adm. 2. 3. ²³ deest 2. 3. ²⁴ i. est 2. 3. ²⁵ tesaurarius 2. ²⁶ o. sunt 3. ²⁷ sinodus 2. 3. ²⁸ herlebaldu 2. 3. ²⁹ ricardus 3. ³⁰ habiit 2. ³¹ transrenensi 3. sæpius. ³² deest 2. ³³ acceptumque 2. ³⁴ nannetico 3. ³⁵ lodhariense 3. sæpius. ³⁶ Rogo 3a. ³⁷ successit 3. ³⁸ goslinus 2. 3. gauclinus successit, qui etiam ordinatus est 16. Kal. Aprilis. Hugo V. ³⁹ langobardorum 2. ⁴⁰ imperatore 2. 3. ⁴¹ ob i. e. desunt 2. 3. ⁴² super 2. 3. ⁴³ uidolam. 2. ⁴⁴ fimmas 3. ⁴⁵ amicæ 2. 3a. ⁴⁶ colam 2. B. ⁴⁷ obviam corr. obvium 2. ⁴⁸ c. s. 3. ⁴⁹ robertus 3. sæpius. ⁵⁰ sequi alia linea quens 1, subsequens 3. ⁵¹ sparnan 1. ⁵² ita in loco raso 1. utrimque 2. 3. ⁵³ deest 1. ⁵⁴ aganonem 1. ⁵⁵ haganonem 2. ⁵⁶ æquos 2. ⁵⁷ honeratos 2. ⁵⁸ remim 2.

NOTÆ.

(37) Circa Vouzy in Campania.
(38) Trolis ad Axonam, in pago Suessonico. Bouq.
(39) LaVéle, Axonam influit.
(40) Fimes.

(41) Videtur esse Chelles, haud procul Parisiis.
(42) Epernay.
(43) Chermizy aut Chaumuzy, prope Remos.

sunt ; ubi cum tribus continuis consedisset diebus, una scilicet a civitate leuga, et nonnulli ex equis illorum caperentur a civibus Remorum, una tantum die, dominica videlicet pentecostes, contra urbem pugnarunt ⁵⁹. Ubi nonnullis occisis ⁶⁰ ex Lothariensibus, vulneratisque plurimis, mox prælium diremit. Audito denique, quod hi qui cum Rotberto erant Laudunum captum haberent, et thesauros Haganonis ⁶¹, qui inibi erant, dispersi essent, et unum de fratribus ejus ibi comprehendissent ⁶², Karolus cum Haganone Laudunum contendit. Lotharienses quidam regrediuntur ad sua ; quidam cum Karolo pergunt. Rotbertus super Axonam tentoria fixit. Karolus, abnegatosibi introitu Lauduni, resedit super fluvium Saram ⁶³ (44), et Rotbertus castra metatus est super Aleam (45). Et cum cotidie copiis Rotberti crescentibus, decrescerent Karoli, clam tandem sedens cum Haganone trans Mosam proficiscitur. Franci Rotbertum seniore eligunt ipsique sese committunt. Rotbertus itaque rex Remis apud sanctum Remigium ab episcopis et primatibus regni constituitur. Heriveus ⁶⁴ * Remorum archiepiscopus obiit tertia die post consecrationem ⁶⁵ Rotberti regis, scilicet 6 Nonas Julii, quarto die antequam vicesimum secundum sui episcopatus expleret annum. Cui successit in episcopatum Seulfus, qui tunc urbis ⁶⁶ ejusdem ministerio fungebatur archidiaconatus.

[* *Hist. Rem.* iv, 17 Excrescente denique discordia inter regem Karolum et Rotbertum, cum pene cuncti regni proceres ad constituendum regem Rotbertum apud sanctum Remigium congregati essent, idem archiepiscopus, languore depressus, vita decessit, tertia die scilicet postquam Rotbertus rex factus fuerat, quarto vero die antequam vicesimum secundum sui episcopatus expleret annum. Contigit autem (*deest. c.*), ut ipsa die sui decessus plures qui advenerant episcopi Remensem ingrederentur urbem, quique funus ipsius dignis exsequiis celebrantes, cum maximo suorum sed et (*deest. c.*) exterorum luctu, decenti tradidere sepulturæ.]

Apud Cameracum ⁶⁷ visi sunt ⁶⁸ quasi tres soles apparere, vel sol tres orbis a se invicem distantes habere, item duo in cælo spicula contra se utrimque propinquantia, donec nube ⁶⁹ sunt cooperta, item duo stipites sibimet in cælo propinquantibus, quousque similiter operti sunt nube. Rotbertus filium suum Hugonem in regnum Lotharii mittit cum aliquo Francorum ⁷⁰ agmine propter Capræmontem ⁷¹, Gisleberti castrum, obsidione liberandum, quod Karolus premebat obsessum. Quo comperto, Karo-

lus obsidionem reliquit ⁷² et Hugo, acceptis obsidibus a quibusdam Lothariensibus, ad patrem remeavit. Terræ motus in pago Cameracensi factus, ex quo domus inibi nonnullæ subversæ sunt. In pago quoque Parisiaco, in villa quæ dicitur Jesedis ⁷³, multa miracula in ecclesia sancti Petri a quarto superiore anno, ex quo scilicet reliquiæ de barba ipsius apostoli illuc sunt relatæ, facta memorantur, ita ut inter cæcos et claudos ⁷⁴ vel contractos amplius quam centum septuaginta sanitate ⁷⁵ donati referantur. Dæmoniacci vero, quotquot illo abierunt, sano sensu, pulsus dæmonibus, redierunt, præter alia innumerabilia quæ ibidem sunt acta. Anno

DCCCCXXIII.

B Rotbertus iu regnum Lothariense proficiscitur, locuturus cum Heinrico, qui ei obviam venit in pagum Ribuarium ⁷⁶ super fluvium Ruram ; ubi se invicem paverunt, et pacta amicitia, datisque ab alterutro muneribus, discesserunt. Ubi etiam quidam Lotharienses dederunt obsides, et inducias a Rotberto acceperunt usque in ⁷⁷ Kalendas Octobris. Nortmanni ⁷⁸ Aquitaniam Arveniamque deprædabantur ⁷⁹ ; contra quos Willelmus ⁸⁰ dux Aquitaniorum ⁸¹ et Ragemundus pugnaverunt, et cæsa sunt ibi ex Nortmannis duodecim milia. Boso filius Richardi Ricuinum in lecto languentem occidit. Karolus cum suis Lothariensibus, inducias quas nuper a Rotberto acceperant ⁸² infringentibus, Mosam transiens, ad Aliniacum venit, et antequam Rotbertus suos fideles adunare potuisset, super Axonam insperate ⁸³, ubi Rotbertum sub urbe Suessionica sedere compererat, adiit. Et in crastinum, die dominica, hora jam sexta præterita, Francis dehinc illa die prælium non sperantibus, plurimis quoque prudentibus, Karolus Axonam ⁸⁴ transiit, et super Rotbertum cum armatis Lothariensibus venit. Rotbertus ⁸⁵ vero armatis his qui secum ⁸⁶ erant, contra processit ; commissoque prælio, multis ex utraque parte cadentibus, Rotbertus quoque rex lanceis perfossus cecidit. Hi tamen, qui erant ex parte Rotberti, Hugo scilicet ipsius ⁸⁷ filius, et Heribertus ⁸⁸ cum ceteris, victoria potiti, Karolum cum Lothariensibus ⁸⁹ in fugam verterunt ; sed ob mortem regis sui Rotberti eos **D** persequi destiterunt, campum vero obtinuerunt ⁹⁰ spoliaque ab eis, maxime autem a ⁹¹ rusticanis et ex Suessionicæ urbis suburbio confluentibus, direptasunt. Lotharienses denique, perditis multis angariis, quas Rothgarius ⁹² comes accipiens in Laudunum castrum

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁹ pugnaverunt 3. ⁶⁰ *deest* 1. ⁶¹ aganonis 1. ⁶² coup. 2. ⁶³ isaram 2, ⁶⁴ heinricus 2. ⁶⁵ consecratione. 1. ⁶⁶ e. urbis. 3. ⁶⁷ camaracum 3. *et infra*, ⁶⁸ visi sunt *desunt* 3. ⁶⁹ *deest*. 1. ⁷⁰ francorum 1. ⁷¹ capræ mortem 1. ⁷² relinquit 2. relinquit 3. ⁷³ gesedis 2. gesedis 3. ⁷⁴ claudus *corr.* claudos 1. ⁷⁵ sanitatem 2. ⁷⁶ ribuariarium 3 3. b. ⁷⁷ *deest* 2. ⁷⁸ normanni 1. ⁷⁹ deprædantur 2. ⁸⁰ willemus 1. ⁸¹ *sæpius* ⁸² aquitanorum 2. ⁸³ acceperat 2. ⁸⁴ axonem 3. ⁸⁵ Rotbertus — processit *desunt* 3. ⁸⁶ cum eo 2. ⁸⁷ f. i. 2. 3. ⁸⁸ H. comes Vermandensis *Hugo V. et Fl.* ⁸⁹ suis Lodh. 3, ⁹⁰ opt. 2. ⁹¹ *deest* 2. 3. ⁹² rotgarius 2. 3.

NOTÆ.

(44, 45) *La Sère* et *l'Alé*, in pago Laudunensi, Isaram *la Fère* influentes.

abduxit, relictoque infra ⁹³ regnum Franciæ Karolo, A revertuntur ad sua. Karolus dehinc ⁹⁴ Heribertum comitem ⁹⁵, Seulfum archiepiscopum, ceterosque regni primates, multis legationibus ut ad se revertuntur exorat; quod illi renuentes, pro Rodulfo ⁹⁶ in Burgundiam transmiserunt, qui otius ⁹⁷ cum multa suorum manu illis occurrit. Auditoque Franci, quod Karolus Nortmannos ⁹⁸ ad se venire mandasset, ne illi conjungerentur, inter Karolum atque Nortmannos super Isaram fluvium cum Rodulfo medii ⁹⁹ resederunt. Tumque ¹⁰⁴ Carolo trans Mosam refugiente, Rodulfum cuncti regem ¹⁰¹ eligunt. Rodulfus filius Richardi rex apud urbem Suessionicam ¹⁰² constituitur (46). Et Heribertus comes Bernardum, consobrinum suum, cum aliis legatis, consilium quod per illos agebatur, ut fertur, ignorantibus, ad Karolum dirigit. Qui ab eisdem sacramentis persuasus, ad Heribertum cum paucis proficiscitur, quique eum in castello suo super Comnam apud Sanctum Quintinum (57) suscepit, indeque his qui cum eo venerant remissis, Karolum in quandam munitionem suam, quæ vocatur Castellum Theoderici (48), super Maternam fluvium deduci fecit, ibique illum, subministratis victui necessariis, sub custodia detinuit; et sic ipse Rodulfum regem in Burgundiam persecutus est.

Interea Ragenoldus, princeps Nortmannorum qui in fluvio Ligeri versabantur, Karoli frequentibus missis jampridem excitus, Franciam trans Isaram, conjunctis sibi plurimis ex Rodomo, deprædatur ¹⁰³. Cujus castris supervenientes fideles Heriberti qui per castella remanserant, adjunctis sibi Rodulfo privigno Rotgeri et Ingobranno ¹⁰⁴ comitibus, prædam ingentem eripuerunt ¹⁰⁵, et captivi mille ibidem liberati sunt. Quo cognito, Ragenoldus exagitatus furore, in pagum Atrabatensem prædatum progreditur; cui obvius factus comes Adelelmus, sexcentos ex eis stravit, ceteris fuga prolapsis. Cum quibus Ragenoldus ad munitionum suorum properat refugia, indeque quantas potest exercere non desinit prædas et latrocinia. Quibus urgentibus causis, rex ¹⁰⁶ Rodulfus ab ¹⁰⁷ Hugone filio Rotberti accitus, de Burgundia venit ad Compendium ¹⁰⁸ super Isaram; et audito quod Nortmanni ¹⁰⁹ pagum Belvacensem deprædabantur, illo transiit cum Seulfo archiepiscopo et Heriberto comite aliisque quibusdam et electis viris

fortibus. Ita ¹¹⁰ (49), fluvio transito, ingressus est terram, quæ dudum Nortmannis ad fidem Christi venientibus, ut hanc fidem colerent et pacem haberent, fuerat data. Partem quoque ipsius terræ rex cum Francis, quia ipsi ¹¹¹ Nortmanni pacem quam pepigerant, propter promissiones Karoli, qui eis latitudinem terræ pollicitus fuerat, infregere ¹¹², cædibus et igne devastat. His vero rebus ¹¹³ cum intentum legati adeunt Lothariensium, se suaque ipsi subdere spondentium. Quorum legatione revocatus ab hac devastatione, cum primatum qui secum aderant consilio Lothariensibus obviam pergit, Hugone et Heriberto comitibus ad præsidium patriæ trans Isaram relictis. Lotharienses illi obviam juxta Mosomum veniunt, et uxor ipsius nomine Emma, regis Rotberti filia, Remis interim ab Sculfo archiepiscopo consecratur regina. Rodulfus a plurimis Lothariensium susceptus in regno, petitur a Wigerico. Metensium ¹¹⁴ episcopo, receptum ire quoddam castrum in pagum Elisatium nomine Zabrenam (50). Ubi toto pene demoratus autumnus ¹¹⁵, castellanis ¹¹⁶, quia Transrhenenses erant, auxilium ab Heinrico frustra expectantibus, tandem obsidibus ab eis acceptis, Laudunum ad uxorem sua revertitur. Interea Nortmannis quosdam pagos nostros trans Isaram, et nostratibus eorum terram deprædantibus, crebris alternatim directis legationibus, pacem Heriberto comiti et Seulfo archiepiscopo pollicentur, ceterisque Francis qui cum ipsis contra Nortmannos sedebant, si tamen eis terra daretur, quam spaciosam petebant ultra Sequanam. Rodulfo interea rege, ut dictum est, Laudunum reverso, obsides illi mittunt, et inducias ab eo usque ad medium Maium accipiunt.

Dum hæc geruntur, Heinricus, invitantibus se Gislebarto comite et Rotgario Trevirorum præsule, qui necdum se Rodulfo subdiderant, Rhenum ¹¹⁷ transmisisse regnumque Lotharii deprædari nuntiantur ¹¹⁸. Depopulatus est autem quod inter Rhenum et Mosellam interjacet, gregum armentorumque abductione ¹¹⁹ ac ceterarum opum exhaustu, cum plurimorum quoque juventutis captivitate. Quique, audito quod Rodulfus exercitum ¹²⁰ non modo e Francia, quin ex omni congerat ¹²¹ Burgundia, in suo se regno recepit, datis induciis Lothariensibus usque Karolendas Octobris anni sequentis ¹²². Otto ¹²³ tantum ex

VARIÆ LECTIONES,

⁹³ in 2. ⁹⁴ dehinc 1. ⁹⁵ comitem 1. ⁹⁶ R. Richardii Justitiiarii filio. Hugo V, Richardi R, magni principis filio: Hugo Fl. ⁹⁷ otius 2. 3. ⁹⁸ ad se v, normannos 2 ad s. v. n. 3. ⁹⁹ medii medii 1. ¹⁰⁰ Tumque 2, 3. ¹⁰¹ deest, 2 3. ¹⁰² S. in monasterio sancti Medardi c. Pithæus asteriscis notata. Nec apud Richerum neque apud Hugonem V habentur. ¹⁰³ prædatur 2. 3. ¹⁰⁴ ingrobanno 2. ¹⁰⁵ eripierunt 1. ¹⁰⁶ R. r, 2. ¹⁰⁷ a 1. ¹⁰⁸ compendia 1. ¹⁰⁹ normandni 2. ¹¹⁰ Ita 2. 3 a. ¹¹¹ ipsius 1. ¹¹² infringere 1. ¹¹³ c. r. 2. ¹¹⁴ metensium 2. ¹¹⁵ autumno corr. autumno 1. autumno 2. ¹¹⁶ catellanis qui 3 a. ¹¹⁷ renum 3. semper. ¹¹⁸ nuntiantur (corr. nuntiat 1.) 2. nuntiantur 3. ¹¹⁹ adductione 2. ¹²⁰ exercitus 3. ¹²¹ cogeret 2. 3. ¹²² s. a: 2. 3. ¹²³ Otho 3,

NOTÆ.

(66) Hugo Flav. ita pergit: *Et Boso frater ejus rex Galliæ superioris, que comata dicitur, constitutus est, id est Burgundiæ superioris, et Hugo Capeto dux Burgundiæ inferioris.*
(47) Saint-Quentin.

(48) Château-Thierry.
(49) Epte, medio spatio inter Parisios et Rodomum Sequanam illabens.
(50) Zabern.

his qui se Rodulfo commiserant, ad Heinricum defecit. Wigericus ¹²⁴ episcopus Zabrenam ut recepit, evertit. Camaracus male proviso conflagravit incendio. Alter Rodulfus Cisalpinæ Galliæ rex, quem Italici abjecto ¹²⁵ rege suo Berengario in ¹²⁶ regnum receperant, cum ipso Berengario confligit, eumque devicit; ubi mille quingenti viri cecidisse dicuntur. Seulfo archiepiscopo archiepiscopalis infula, quæ pallium nominatur, ab Johanne ¹²⁷ papa transmittitur. Multitudo Anglorum limina sancti Petri orationis gratia petentium inter Alpes a Sarracenis ¹²⁸ trucidatur ¹²⁹. Dado Viridunensium episcopus obiit (51), et episcopatus ejus Hugoni ab Rodulfo rege conceditur, quique presbyter Remis ab ¹³⁰ Seulfo archiepiscopo ¹³¹ consecratur. Anno

DCCCCXXIV.

incipiente, fit exactio per Frantiam ¹³² pecuniæ collatiæ, quæ Nortmannis pacto pacis daretur; et Rodulfus rex protectionem parabat in Aquitaniam, quia Willelmus ¹³³, ejusdem regionis princeps, sibi differebat. Qui comperto quod Rodulfus in Aquitaniam cum hostili manu properaret, ei obviam super Ligerim venit, et intercurrentibus alternatim legatis tandem ad colloquium super ipsum flumen Ligerim infra pagum Augustidunensem ¹³⁴ convenere. Ubi tota die immorati ¹³⁵, Rodulfus ex hac, Willelmus ex illa fluminis ora, nuntiis utrimque progredientibus, sicque die consumpta, flumen tandem Willelmus transiens, ad Rodulfum jam noctu pervenit, et equo desiliens, ad regem equo ¹³⁶ insidentem pedibus accessit: quem postquam rex osculatus est, utrimque discessum. In crastino ad regem regreditur Willelmus, et octo dierum acceptis induciis, post finitam ebdomadam sese regi committit. Et rex illi Biturigensem ¹³⁷ pagum restituit, quem illi nuper, auxilio fretus Rothberti necdum tamen regis, vi demperat ¹³⁸ cum civitate Biturigis. Heriberto denique Peronam ¹³⁹, et Hugoni filio Rothberti Cinomannis dedit. Seulfus quoque archiepiscopus ¹⁴⁰ terram sancti Remigii conjacentem in Lugdunensi ¹⁴¹ provincia, de qua Heriveus episcopus nihil habuerat, ab Hugone de Vienna (52), qui eidem ¹⁴² colloquio intererat, reimpetravit ¹⁴³ Inde

reversi circa quoddam castellum venimus, quod dicitur Mons sancti Johannis. Hoc Raginardus ¹⁴⁴ invaserat, et ¹⁴⁵ retinebat. Hortatu tamen nepotum suorum, Walonis et Gisleberti, ceterorumque quos rex ad id expugnandum miserat, obsidem regi filium suum transmisit. Quem rex, exoratus a propinquis Ragenardi ¹⁴⁶ et Hugone fratre suo, recipi jussit, et Ragenardo inducias dedit, cæterosque omnes qui cum Ragenardo erant, obstrictos ¹⁴⁷ sacramento reliquit. Interea Gislebertum ¹⁴⁸ Berengarius, qui sororem ipsius uxorem ¹⁴⁹ habebat, comprehendit ¹⁵⁰, quemque oblatis obsidibus ¹⁵¹ sibi pro eo filiis Ragenarii, fratris ipsius ¹⁵² Gisleberti, dimisit. Idem vero Gislebertus dimissus, terram Berengarii Ragenarii fratri sui et Isaac comitis deprædationibus plurimis vastat. Post hæc regi Rodulfo ¹⁵³ legatos, ut ab eo reciperetur, dirigit. Quod rex fidelium suorum consilio, ipsius abominatus ¹⁵⁴ perjuriam et instabilitatem, facere contempsit.

Hungari ductu regis Berengarii, quem Langobardi ¹⁵⁵ reppulerant ¹⁵⁶, Italiam depopulantur; Papiam quoque, urbem populosissimam ¹⁵⁷ atque opulentissimam, igne succendunt; ubi opes perire innumerabiles; æcclesiæ ⁴⁴ ¹⁵⁸ succensæ, urbis ipsius episcopus cum episcopo Vercellensi, qui secum erat, igne fumoque necatur; atque ex illa pene innumerable multitudinem ducenti tantum superfuisse memorantur, qui ex reliquiis urbis incensæ, quas inter cineres legerant, argenti modios ¹⁵⁹ octo dederunt. Hungaris, vitam murosque civitatis vacuæ redimentes. His expletis, Hungari per abrupta ¹⁶⁰ transientes Alpium juga, veniunt in Galliam. Rodulfus ¹⁶¹, Cisalpinæ rex ¹⁶² Galliæ, et Hugo Viennensis Hungaros ¹⁶³ inter angustias collium Alpinorum ¹⁶⁴ claudunt; unde inopinato loco per deviam montis evadentes, Gothiam ¹⁶⁵ impetunt; quos insequentes prædicti duces, sternunt ex eis quos reperire ¹⁶⁶ poterant. Interea Berengarius, Italiæ rex, a suis interimitur ¹⁶⁷.

Rodulfus rex Franciæ placitum tenuit ¹⁶⁸ apud Atiniacum. Tunc inde protectionem ¹⁶⁹ parans in regnum Lotharii, gravissimo languore ¹⁷⁰ corripitur; cujus vi recidiva, dum jam convalescere putabatur,

VARIÆ LECTIONES,

¹²⁴ vulgerius 1. wigericus 1. wilgericus 3. ¹²⁵ accepto 3a. ¹²⁶ i. r. r. c. i. B. *desunt* 2. ¹²⁷ iohanne 1. ¹²⁸ saracenis 1. 3. ¹²⁹ trucidantur 2. ¹³⁰ a 1. ¹³¹ episcopo 1. ¹³² franciam 2. 8. *sæpius*. ¹³³ willelmus 1. *sæpius*, ¹³⁴ augustidunensem 1. ¹³⁵ inmorati 2, ¹³⁶ æquo 2. ¹³⁷ bituricensem 2. ¹³⁸ denserat 1. ¹³⁹ peronam 2, parronam 3. paronam Hugo *Fl.*, ¹⁴⁰ episcopus 3. ¹⁴¹ ludunensi 2. ¹⁴² eodem 2. ¹⁴³ reimpetravit 1. ¹⁴⁴ ragenardus 2. *constanter*. ragenardus 3. ¹⁴⁵ ac 2. 3, ¹⁴⁶ ragenardi 3. ¹⁴⁷ obstricto 2. ¹⁴⁸ gislebertus *corr.* — um 1. ¹⁴⁹ *deest* 3. ¹⁵⁰ *comp.* 2. ¹⁵¹ obs. obl. 2. ¹⁵² fratri sui 2. ¹⁵³ radulfo 3. ¹⁵⁴ abhom 2. ¹⁵⁵ langobardi 2. ¹⁵⁶ pepulerant 2. 3. ¹⁵⁷ *voci* populosissimum *superscribitur* de 2. ¹⁵⁸ XLIII. 3. ¹⁵⁹ md. 4. ¹⁶⁰ abruta 1. ¹⁶¹ G. quos R. 2. 3. ¹⁶² c. G. r, 2, ¹⁶³ *deest* 2. 3. ¹⁶⁴ alpinarum 1. 3. ¹⁶⁵ Tolosanam provinciam petere compulerunt. Illi autem ibidem Dei omnipotentia prepediti, dissenteria et varia clade postmodum perire Hugo *Flor.*; cf. *finem hujus anni*. ¹⁶⁶ repperire 2. ¹⁶⁷ interemitur *corr.* interemitur 1. *Codex* 2. *hoc loco sententias infra scriptas* Normanni cum Francis pacem usque pacto pacis eis concessæ et Hungari qui Gothiam usque esse consumpti *inserit*; quæ uncis inclusa hoc loco *servat* 3. ¹⁶⁸ *deest* 2. habuit 3. ¹⁶⁹ protectione 1. ¹⁷⁰ langore 2.

NOTÆ.

(51) Hugo pergit; Exactis in episcopatu 37 annis, et inter sepulcra prædecessorum suorum episcoporum in ecclesia sancti Vitoni condignam sepulturam

meruit. *

(52) Postea Italiæ rege.

nitur, et pene desperatus a pluribus, Remis A
 lectum Remigium se deferre petiit ¹⁷¹. Ubi non-
¹⁷² dona largitus, ceterum, præter uxoris par-
 quicquit ¹⁷³ sibi thesaurorum supererat, per
 stria Franciæ Burgundiæque direxit; et quat-
 bdomadibus apud sanctum Remigium demora-
 indem redintegrata sanitate, Suessionicam pe-
 bem ¹⁷⁴, indeque regreditur in ¹⁷⁵ Burgundiam.
 cus æque in ipsis Sarmatarum ¹⁷⁶ finibus vale-
 corporis tota detinetur æstate. Interim con-
¹⁷⁷ inter Gislebertum et Ragenarium ¹⁷⁸, fra-
 jus, nec minor inter Bosonem et Othonem ¹⁷⁹,
 as, incendiis ac deprædationibus utrobique pa-
 Nortmanni cum Francis pacem ineunt sa-
 ntis per Hugonem ¹⁸⁰ et Heribertum comites,
 m quoque archiepiscopum; absente ¹⁸¹ rege B
 fo, ejus tamen consensu, terra illis aucta, Ci-
 nis et Bajocæ pacto pacis eis concessæ. Isaac
 e comes quoddam castellum Stephani Camara-
 episcopi dolosa infestatione comprehendens,
 it. Præsidi etiam Heriberti turris super Ma-
 fluvium ubi Karolus custodiebatur, subitaneo
 gravit incendio. Raginoldus ¹⁸² cum suis Nort-
 s, quia nondum possessionem intra Gallias
 rat, terram Hugonis inter Ligerim et Sequa-
 epopulatur. Synodus episcoporum Remensis
 eos apud Trosleium Octobri mense habita,
 archiepiscopo præsidente, in qua Isaac comes
 endationem et satisfactionem venit, pro his
 rave adversus ecclesiam Cameracensem per-
 erat, et vadatus argenti libris ¹⁸³ centum, pa-
 cum Stephano præfatæ urbis episcopo, præ-
 [satagente, *Hist. Rem.*] Heriberto et pluribus
 e comitibus.

alfus rex castellum montis sancti Johannis, id
 urdo invito licet deserente, recepit, sicque
 m repetit ¹⁸⁴. Willelmus et Hugo Rothberti ¹⁸⁵
 um Ragenoldo de sua terra securitatem ¹⁸⁶
 untur, et Ragenoldus cum suis Nortmannis in
 idiam proficiscitur. Illuminationes candela-
 re anno multæ per diversa Frantiæ loca, orto
 lumine, factæ, et visiones sanctorum cuidam
 lero nomine Ebrulfo in villari Mosomo pro-
 ommanenti ¹⁸⁷ ostensæ ¹⁸⁸. Remis in ecclesia
 Mariæ sollempnitate omnium sanctorum qui-
 iu contractus, cujus coxæ cruribus inhæse-
 junctæ poplitem ¹⁹⁰ nervis ita retractis, vir-
 vina solutus et erectus ¹⁹¹ est. Hungari qui
 n vastabant, pestem quamdam perpassi, capi-
 matione ac dissinteria pene cuncti, paucis
 tibus, nuntiantur esse consumpti. Anno.

VARIÆ LECTIONES.

icit 2. 3. ¹⁷² non multa 3a. ¹⁷³ quicquid 2. 3. ¹⁷⁴ civitatem 2. ¹⁷⁵ lineæ superscriptum 1. ¹⁷⁶ par-
 m 2. ¹⁷⁷ contemptio 2. ¹⁷⁸ ragenarium 2. 3. ¹⁷⁹ ottonem 3. ¹⁸⁰ hugone 1. ¹⁸¹ absente 1.
 oldus 1. ragenoldus 2. ragenoldus 3. ¹⁸³ libras 3a. ¹⁸⁴ repetiit 3. ¹⁸⁵ f. R. 2. 3. ¹⁸⁶ deest 2. 3.
 manti 1. ¹⁸⁸ hostensæ 2. ¹⁸⁹ inceserant 1. inhærerant 3. ¹⁹⁰ poplitem corr. poplitem 1. ¹⁹¹ ere-
¹⁹² ragenoldus 3. ¹⁹³ depopulatur 2. ¹⁹⁴ getselinus 1. gotselmus 2. gozcelinus 3. ¹⁹⁵ calaun 3.
 o 2. ¹⁹⁷ trecassinæ 3. ¹⁹⁸ v. est 2. ¹⁹⁹ ebbone corr. abbone 1. ²⁰⁰ iis 2. 3. aliis 3a. ²⁰¹ nec. 1.
 rant 3. ²⁰³ pugnandum 2. 3. ²⁰⁴ qui erasum 1. ²⁰⁵ super 2. 3. ²⁰⁶ proferentibus 2. ²⁰⁷ nort-
 rum 1. ²⁰⁸ accersivit 2. 3. ²⁰⁹ otho. superscripto 1. 2. ²¹⁰ castellani 2. ²¹¹ ita 1. distinguit,
 f 1.

DCCCCXXV.

redintegrante, Raginoldus ¹⁹² cum suis Nortmannis
 Burgundiam depopulabatur ¹⁹³. Cum quo Warnerius
 et Manasses comites, Ansegisus et Gotselinus ¹⁹⁴
 præsules, congressi apud montem Calaum ¹⁹⁵, Nort-
 mannorum plusquam octingentos sternunt. Warne-
 rius comes ibi, equo ¹⁹⁶ cui sedebat occiso, captus et
 interemptus est, et Ansegisus Trecassinæ ¹⁹⁷ urbis
 episcopus vulneratus ¹⁹⁸. Quo Rodulfus rex comperto,
 in Burgundiam cum quibusdam ex Francia militibus
 scilicet Remensis ecclesiæ et Abbone ¹⁹⁹ Suessio-
 nensi episcopo, paucis etiam aliis secum comitanti-
 bus, proficiscitur, Heriberto quoque comite se pro-
 sequente. Collectaque ex Burgundia militum manu
 non pauca, venit usque ad castra Nortmannorum
 super Sequanam; ibique ab his ²⁰⁰ qui ex Francia
 perrexerant pedestri pugna certatum ad castra. Vi-
 dentes vero, quod illi qui erant cum rege, pars scilli-
 cet exercitus maxima, neque castra invadere ne-
 que ²⁰¹ equis desilire temptarent, compulsis in castra
 Nortmannis qui fuerant ²⁰² ad repugnandum ²⁰³
 egressi, quibusdam ²⁰⁴ quoque prostratis, a castro-
 rum pervasione discedunt, castraque duobus vel
 tribus milibus a Nortmannorum castris metantur in
 girum, Hugone Rothberti filio econtra supra ²⁰⁵ Se-
 quanam hac ex parte castra metato. Ubi propinquo-
 rem castrorum obsidionem procrastinantibus Francis
 et de die in diem differentibus ²⁰⁶, naves a Parisio
 venturas expectando, eruptione clam facta, quorun-
 dam nostrorum veluti fertur assensu, Nortmanni ²⁰⁷
 sua castra linquentes, et saltum quendam iter suum
 tutandi gratia petentes, evadunt; nostrorum vero
 quique regrediuntur ad sua. Jejuniis itaque cœptis
 quadragesimalibus, Heribertus, cum Gisleberto inde-
 que cum Hugone locutus, regem accersit ²⁰⁸ ex
 Burgundia; qui festinanter adveniens, Camaracum
 Lothariensibus atque Gisleberto proficiscitur ob-
 viam. Quique hoc placitum omittentes, super Mo-
 sam ad eum veniunt, sui que Gislebertus et Otto ²⁰⁹
 efficiuntur.

Nortmanni de Rodomo foedus quod olim pepigerant
 irrumpentes, pagum Belvacensem atque Ambianen-
 sem depopulantur. Ambianis civitas male proviso
 confugientium igne succensa est; sic et Atrabatis
 subito exorto conflagravit incendio. Nortmanni usque
 ad Noviomagum prædatum veniunt, et suburbana
 succendunt. Castelliani ²¹⁰ cum suburbanis egredien-
 tes, Nortmannos repellunt, sternunt quos poterant,
 partem suburbii liberant. Bajocenses interim terram
 Nortmannorum ultra Sequanam deprædantur. Quo
 comperto Parisiaci ²¹¹, et ipsi quoque ²¹² cum qui-

busdam fidelibus Hugonis filii Rotherti, et quorundam castellorum oppidanis, partem quandam ²¹³ pagi Rotomagensis ²¹⁴, qui possidebatur a Nortmannis cis Sequanam, depopulati sunt, villis succensis, pecoribus abductis, nonnullis etiam Nortmannorum interceptis. Heribertus comes interea cum paucis Francorum, quia parum adhuc herbæ inveniebatur equis ²¹⁵, transitum Nortmannis prohibendi gratia, super Isaram residebat, Nortmanni terræ suæ cognita vastatione, in sua festinant ²¹⁶ redire. Henricus denique Rhenum transiens, oppidum quoddam nomine Tulpiacum (53), quod Gisleberti fideles tutabantur, vi cœpit, nec diu demoratus infra regnum Lotharii, ad sua trans Rhenum regreditur, obsidibus a Gisleberto acceptis. Hilgaudus comes et ceteri maritimi Franci loca sibi vicina nuper a Nortmannis possessa pervadentes, devastant.

Rodulfus interea de Burgundia revertitur in Franciam, et ut se ad bellum contra Nortmannos præparent ²¹⁷ Francis banno denuntiat. Heribertus igitur expeditione cœpta contra Nortmannos cum militibus Remensis ecclesiæ. Arnulfus quoque comes ²¹⁸ et ceteri maritimi Franci præsidium quoddam Nortmannorum aggrediuntur, quo etiam Rollo princeps eorum mille Nortmannos præter ipsius inhabitatores oppidi ex Rodomo transmiserat. Idem vero castrum secus mare situm vocabatur Auga (54); quod circumdantes Franci, vallum, quo pro antemurali cingebatur, irrumpunt, murumque infringentes conscendunt; et oppido pugnando potiti, mares cunctos interimunt, munitionem succendunt. Nonnulli tamen evadentes, finitimam quandam occupant insulam, quam adgredientes ²¹⁹ Franci, majore licet mora quam oppidum cœperant, capiunt. Quod videntes Nortmanni, qui armis vitam pro posse tutabantur, postquam spem vitæ amisissent, quidam, ut enatarunt, jugulati sunt. Et alii quidem Francorum necabantur gladiis, alii propriis se oppetebant ²²⁰ telis. Sicque omnibus prostratis, et præda non modica direpta, Franci revertuntur ad sua. Rodulfus autem rex cum Hugone et Burgundionibus in pago Belvacensi sedebat.

Per idem tempus Sculfus Remorum archiepiscopus ²²¹ obiit, expletis in episcopatu annis tribus et ²²¹ [Hist. Rem. iv, 19, 20. Fertur autem veneno potatus a domesticis vel familiaribus Heriberti comitis vitam finisse. Nec mora, post obitum ipsius Heribertus comes Remis venit, advocans Abbonem episcopum Suessonicum, et Bovonem Catalaunicum. Quibus sibi junctis, tractans super electione rectoris hujus Remensis ecclesiæ, tam clericos quam laicos ad voluntatem suam intendere fecit. Sequentes igitur ejus consilium, ne forte per extraneas personas episcopatus divideretur, eligunt filium ipsius, nomine Hugonem, admodum parvu-

lum, qui nec adhuc quinquennii tempus explesset. Qua re patrata ad regem properant, ejus auctoritatis impetrandæ gratia. Rodulfus igitur rex, hac electione comperta, præfatorum episcoporum consilio Remensem episcopatum committit Heriberto, æquitatis censuram disponendum atque regendum ab ipso. Qui etiam legatos ecclesiæ cum Abbone præsule Romam mittere satagit. hujus electionis decretum secum ferentes, et assensum papæ super ea petentes. Johannes itaque papa, interveniente Abbone præsule, petitioni eorum consensum præbens, episcopium Remense Abboni episcopo delegat, quæ sunt episcopalis ministerii ab ipso in eodem episcopio tractanda ac (et c) finienda decernens, Heribertus itaque comes potestate potitus Remensis episcopii, injuste privavit tam me, qui non interfucram præmissæ electioni suæ, quam nonnullos alios, et clericos et laicos, beneficiis possessionum ecclesiasticarum, quibus a præcedentibus episcopis munerati videbamur obsecundationis gratia. Quæ pro libitu suæ voluntatis, quibus sibi placuit, et impertivit. Nec longum postea, tumultu infra claustrum canonicorum inter clericos exorto, supervenientibus quibusdam militibus cum armis, duo interempti sunt ibidem clerici, quorum alter diaconus, alter habebatur subdiaconus.]

diebus quinque. Heribertus comes Remis venit, et vassalos ipsius ecclesiæ sed et clericos de electione rectoris ad suum consilium intendere fecit. Hugo filius Rotherti pactum securitatis accipit ²²² a Nortmannis, terra filiorum Balduini, Rodulfi quoque de Gaugeio atque Hilgaldi ²²³ extra securitatem relicta. Episcopatus Remensis Heriberto ²²⁴ comiti commissus est sub ²²⁵ obtentu filii sui Hugonis, admodum parvuli, necdum ceu ferebatur, quinquennis. Abbo episcopus Romam petit cum legatis Heriberti comitis. Henrico cunctis se Lotharienses committunt; et ipse Bernuino. ²²⁶ Dardonis ²²⁶ episcopi nepoti, episcopium Viridunense concedit, qui et expulso Hugone presbytero, cui Rodulfus illud dederat, ibidem ordinatur episcopus (55). Annus

DCCCCXXVI.

incipiebat, et Rodulfus rex cum Heriberto comite et quibusdam maritimis Francis Nortmannos in pago Atrabatensi quodam saltu coartatos obsidebat, cum repente post aliquot dies noctu eruptione cœpta, Nortmanni castra regis aggrediuntur; ibique regi, ne a Nortmannis comprehenderetur, succursum ab Heriberto, succensisque casis ²²⁷ quibusdam, pugnatum ad castra. Nortmanni tandem a castrorum pervasione repulsi, recedunt; rex ibi vulneratus et Hilgaudus comes interemptus est; Nortmanni mille et centum dicuntur ibidem occisi. Sicque Rodulfus Laudunum revertitur, et Nortmanni usque in pagum Porcensem (56) silvestria ²²⁸ loca deprædantur. Hungari quoque Rheno ²²⁹ transmeato usque in pagum

VARIE LECTIONES.

²¹³ quendam 2. ²¹⁴ rothomag. 3. ²¹⁵ æquis 2. ²¹⁶ festinanter 2. festinanter redire 3. ²¹⁷ præparent corr. præparent 2, præpararent 3. ²¹⁸ deest 1. ²¹⁹ aggr. 2. ²²⁰ oppetebat 2. ²²¹ deest 1. ²²² accepit 2. ²²³ hilgaldi 3. ²²⁴ heriberto 1. ²²⁵ sed corr. sub 1. ²²⁶ dadanis 2. ²²⁷ deest 2. ²²⁸ silvestra 2. ²²⁹ deest 2.

NOTÆ. -

(53) Zulpich.

(54) Eu, inter Dieppe et Abbeville.

(55) Hugo addit: Abbinè Viridunum et aliæ civitates a regno Francorum defecerunt.

tates a regno Francorum defecerunt.

(56) In Campania, in quo, exempli gratia, Chateaufortien in præfectura Ardennensi.

Vonzinsem ²³⁰ prædis incendiisque desæviunt. Luna **A** quartadecima sabbato sancto paschæ ²³¹, die Kalendarum Aprilium, passa ²³² defectum et in pallorem conversa est, quadam luminis relicta particula, velut ²³³ esset secunda; sicque aurora jam incipiente, in sanguinem tota mutata ²³⁴ est colorem ²³⁵. Corpus sancti Remigii et aliorum quorundam sanctorum pignora Hungarorum metu Remis a suis monasteriis sunt delata; inter quæ sanctæ quoque Walburgis ²³⁶ reliquæ, ad quas nonnulla exercebantur ²³⁷ miracula. Exactio pecuniæ collaticiæ, Nortmannis pacto pacis dandæ, publice fit per Franciam atque Burgundiam. Data igitur pecunia, pax utrimque est ²³⁸ cum juramento ²³⁹ firmata. **B** exercitus ex Francia Burgundiaque cum Rodulfo rege et Heriberto comite proficiscitur super Ligerim, et acceptis obsidibus ab urbe Nivernensi, quam frater Willelmi contra regem tutabatur, in Aquitaniam ad persequendum Willelmum, qui a rege forte desciverat, transeunt insecunturque fugitantem ²⁴⁰, donec rumor infestationis Hungarorum, quod iterum jam Rhenum transissent, exercitum in Franciam repedare coegit.

Hugo filius Bertæ, rex Romæ super Italiam constituitur, expulso Rodulfo Cisalpinæ Galliæ rege, qui regnum illud pervaserat, et alteri feminæ vivente uxore sua se copulaverat; occiso quoque a filiis Bertæ Burcardo ²⁴¹ Alamannorum principe, ipsius Rodulfi socero, qui Alpes cum ipso transmearat, Italiæ ²⁴² regni gratia recuperandi genero. Hugo presbiter expulsus Verduno, defungitur. Ebrardus quidam ²⁴³ Transrhenensis in regnum Lotharii mittitur ab Heinrico, justitiam faciendi causa, et Lotharienses inter se pace consociat. Rodulfus comes, filius Heiluidis ²⁴⁴, obiit. Non multo post etiam Rotgarius ²⁴⁵ vitricus ²⁴⁶ ejus, comes Laudunensis pagi, decessit. Hugo filius Rotberti filiam Eadwardi ²⁴⁷ regis Anglorum sororem conjugis Karoli, duxit uxorem. Anno

DCCCCXXVII.

inter Rodulfum regem et Heribertum comitem pro Laudunensi comitatu, quem Heribertus Odoni filio suo dari petebat, concedente illum rege cuidam filiorum Rotgarii nomine Rotgario ²⁴⁸, simultas exorta est ²⁴⁹. Acies igneæ Remis in cælo mense Martio mane quadam die dominica visæ; cui signo pestis **D** e vestigio successit, quasi febris et tussis, quæ mixta quoque ²⁵⁰ mortalitate in cunctas Germaniæ Galliæ-

que gentes irrepsit. Widricus Mettensis ²⁵¹ antistes defungitur. Heribertus comes legatos suos trans Rhenum dirigit ad Heinricum, quibus reversis, evocatur ad colloquium Heinrici per eosdem ²⁵², ad quod ²⁵³ properans, cum Hugone Rotberti filio pace firmata, muneribus Heinricum honorat et honoratur ab illo. Ibi etiam Heinricus episcopium ²⁵⁴ Mettensium, contempta electione ipsorum, cuidam, ut ferebatur, Dei servo dedit, cognomento Bennoni.

Hugo filius Rotberti et Heribertus comes contra Nortmannos pergunt, qui super fluvium Ligerim morabantur. Tempestas maxima pagum Laudunensem concussit et Suesonicum, qua domus eversæ arboresque multæ fuerunt evulsæ, homines exanimati per loca diversa quamplures ²⁵⁵. Willelmus Aquitanorum princeps obiit. Nortmanni de Ligeri postquam obsessi sunt ebdomatibus quinque ab Heriberto et ²⁵⁶ Hugone, datis receptisque obsidibus et concesso sibi pago Namnetico, pacem pepigere Francis. Synodus sex episcoporum apud Trosleium habita, contradicente rege Rodulfo, per missos Heriberti comitis, et mandante illi ut synodum differret, sibi que obvium ad Compendium ²⁵⁷ veniret. Quod ille agere renuit ²⁵⁸; synodo vero interfuit. Ubi Herluinus comes ad pœnitentiam venit pro uxore, quam duxerat alia vivente. Post absolutionem synodi Heribertus comes Laudunum ingredi voluit; prævenit autem eum Rodulfus rex, missis illo militibus ad custodiam loci; ipse denuo ²⁵⁹ subsecutus, idem castellum ingressus est. At Heribertus Karolum de custodia **C** ejecit, secumque in pagum Veromandinsem ²⁶⁰, scilicet ad Sanctum Quintinum deduxit ²⁶¹, Rodulfus vero in Burgundiam revertitur, Rotgarii ²⁶² filiis cum uxore sua ad custodiam Lauduni relictis; qui egredientes, loca quæque devastant ²⁶³ circa Codiciacum (57), episcopii Remensis castrum. Karolus igitur cum Heriberto colloquium petit Nortmannorum ad ²⁶⁴ castellum quod Auga ²⁶⁵ vocatur, ibique se filius Rollonis Karolo committit ²⁶⁶, et amicitiam firmat cum Heriberto. Metus interea falsi rumoris Hungarorum et fugæ per regnum Lothariense agitantur et Franciam. Anno

DCCCCXXVIII

inchoante, in ipsis solemnibus ²⁶⁷ ortus ²⁶⁸ Christi, Rodulfus de Burgundia cum hostili Burgundionum manu venit in Franciam prædando, et etiam loca quædam incendendo. Cui Hugo filius Rotberti obviam properat venientesque super Isaram, inter

VARIÆ LECTIONES.

²³⁰ volinsem 2, vozinsem 3. ²³¹ deest 1, 3, ²³² in eod. 1 est superscriptum. ²³³ veluti 3
²³⁴ immutata 2, ²³⁵ deest 2. ²³⁶ walleburgis 2, 3, galbusgis. Hugo Fl. ²³⁷ sæpe fiunt. Hugo Fl. ²³⁸
²³⁹ c. j. desunt 1 ²⁴⁰ fugientem 2, 3. ²⁴¹ bucardo 3. ²⁴² italia 2. italiam 3. ²⁴³ quoque 2. 3.
²⁴⁴ heiloidis 2. heloidis 3. 3 b. ²⁴⁵ rotgardus 1. ²⁴⁶ vitricus 2. ²⁴⁷ caduardi 2. ²⁴⁸ rotgerio 1, rotgarii 2.
²⁴⁹ exoritur 2. 3. ²⁵⁰ deest 1. ²⁵¹ metensis 3. et infra. ²⁵² pro eodem 3. ²⁵³ quos 1. ²⁵⁴ episcopium 2.
²⁵⁵ plures 1. ²⁵⁶ deest 2. ²⁵⁷ compendium 2. ²⁵⁸ renuit 2. ²⁵⁹ denique 2. 3. ²⁶⁰ ueromandissem 2.
²⁶¹ deducit 2. 3. ²⁶² rotgerii 1. ²⁶³ devastant 2, ²⁶⁴ ad c. q. A. v. in margine 2. ²⁶⁵ Alga Hugo Fl.
²⁶⁶ committit 2, ²⁶⁷ solenniis 1. ²⁶⁸ ortum 1.

NOTÆ.

(57) Coucy.

Rodulfum et Heribertum comitem sequester et medi-
 dius fuit, et ab Heriberto obsides accepit, donec
 iterum ad denominatum placitum convenirent. Quo
 facto, Rodulfus in Burgundiam revertitur, non valens
 suadere conjugii suæ Lauduno discedere. At Heri-
 bertus comes Remis cum Karolo venit, indeque litte-
 ras mittit Romam Johanni papæ, significans ei ²⁶⁹
 de restitutione et honore Karoli, ut ille sibi etiam
 sub excommunicationis interminatione mandaverat
 se pro viribus decertare. Rodulfus rex et Heribertus
 comes iterum ad placitum jam infra quadragesimam
 veniunt. Regina uxor Rodulfi Laudunum relin-
 quit ²⁷⁰, et in Burgundiam redit. Heribertus comes
 Lauduno potitur, et exinde placitum cum Nortman-
 nis habuit, ipseque ²⁷¹ et Hugo ²⁷² amicitiam ²⁷³
 cum eis pepigerunt. Filius tamen Heriberti Odo, **D**
 quem Rollo habebat obsidem, non redditur illi,
 donec se committit Karolo pater cum aliis quibus-
 dam Franciæ comitibus et episcopis. Tempestates
 variæ diversis locis effusæ ²⁷⁴. Olgorius Ambianen-
 sium præsul, vir sanctus et plenus dierum, obiit ;
 cujus vita usque ad annos centum et amplius pro-
 telata ²⁷⁵ refertur. Heribertus comes quandam mu-
 nitionem filiorum Rotgarii ²⁷⁶, quam dicunt Morita-
 niam ²⁷⁷ (58), super Scaldum fluvium ²⁷⁸ vi cepit et
 diruit. Interea missus Heriberti comitis Roma rever-
 titur, nuntians Johannem papam a Widone, fratre
 Hugonis ²⁷⁹ regis, propter simultatem quandam inter
 illos exortam retrusum ²⁸⁰ in carcerem.

Odalricus ²⁸¹ Aquensis (59 quidam episcopus *

[* *Hist. Rem.* iv, 22. Episcopus, qui ob persecutio-
 nem Sarracenorum a sede sua recesserat]

in æcclesia Remensi ²⁸² recipitur ab Heriberto co-
 mite ad celebrandum episcopale duntaxat ministe-
 rium vice Hugonis, ipsius comitis filii adhuc parvuli,
 concediturque ipsi Odalrico abbatia tantum sancti
 Timothei cum præbenda canonica. Henricus, Ger-
 manicæ ²⁸³ princeps, cum multitudine Germanorum
 Rhenum transiit, et supra Mosam veniens, obsidet
 quoddam castrum Bosonis comitis nomine Durofo-
 stum (60), pro eo quod Boso ad legem venire vole-
 bat de quibusdam abbatibus et terra ²⁸⁴ episcopa-
 tum ²⁸⁵, quam potestatis auctoritate ceperat, et
 pertinaciter Henrici præcepta spernens detinebat ;
 mittensque ad Bosonem, pacem spondet, si ad se
 veniat. Qui acceptis obsidibus pacto securitatis ab
 Henrico, venit ad eum, eique fidelitatem et pacem
 regno juramento promittit, terram quam vi ceperat

C reddit, data sibi alia recompensationis ²⁸⁶ gratia ;
 pacaturque tam ipse quam Ragenarius cum Gisle-
 berto et ceteris Lothariensibus. Hugo et Heribertus
 ad Henricum ²⁸⁵ colloquii causa proficiscuntur, in-
 deque revertentes, obviam pergunt regi Rodulfo.
 Rursusque Heribertus se illi committit, iterum re-
 ducto sub custodia Karolo ; deinde cum Rodulfo
 proficiscitur in Burgundiam obviam Hugoni Italiæ
 regi, Vindemiæ pene peraguntur infra mensem Au-
 gustum. Hugo rex habens colloquium cum Rodulfo,
 dedit Heriberto comiti provinciam Viennensem ²⁸⁸
 vice filii sui Odonis. Benno Mettensis ²⁸⁹ episcopus,
 insidiis appetitus, eviratus luminibusque privatus
 est. Rodulfus rex Remis veniens, pacem fecit cum
 Karolo*, rediens illi ²⁹⁰ Atiniacum, muneribusque
 honorans ill m. Anno

[* *Ibid.* Karolo, humilians se ante ipsius præsen-
 tiam et reddens, etc.]

DCCCCXXIX

Heribertus et Hugo comites contra Bosonem, Ro-
 dulfi regis fratrem, proficiscuntur, propter quosdam
 Rothildis alodes nuper defunctæ, quos a Bosone per-
 vasos repetebat Hugo, gener ipsius Rothildis. At
 Heribertus comes Victoriacum (61), Bosonis castel-
 lum cepit, et posthac ²⁹¹ inducias dant Bosoni us-
 que ad finem Maii mensis. Boso ad Henricum pro-
 fectus, pacem publice ²⁹² jurare compellitur. Derol-
 dus medicus episcopatum Ambianensem ²⁹³ adipisci-
 tur, Albero Mettensem ; Bennoni quadam abbatiæ
 concessa sustentationis tenore ²⁹⁴. Heribertus et
 Hugo Monasteriolum (62), castellum Erluini ²⁹⁵, filii
 Hilgandi comitis, obsident, tandemque acceptis obsi-
 dibus revertuntur. Johannes papa, dum a quadam
 potenti femina cognomine Marocia principatu priva-
 tus sub custodia detineretur, ut quidam vi, ut plures
 astruunt, actus angore, defungitur. Karolus quoque
 rex ²⁹⁶ apud Perronam ²⁹⁷ obiit. Simultas inter Hu-
 gonem et Heribertum comites exoritur, recepto
 Herluino ab Hugone cum terra sua, et Hilduino*,

[* *H. R.* iv, 23. Necon et Arnaldo]

qui erat Hugonis, ab Heriberto. Viæ Alpium a Sar-
 racenis obsessæ, a quibus multi Romam proficisci
 volentes, impediti revertuntur. Anno

DCCCCXXX

Rodulfus rex Nortmannos de Ligeri, qui Aquitaniam
 deprædationibus ²⁹⁸ infestabant, in pago Lemo-
 vicino ²⁹⁹ uno proelio pene delevit, et Aquitanos

[* *H. R.* iv 23. C. sancti Remigii municipium]

sibi subditos fecit. Heribertus Arnoldum ³⁰⁰, qui

VARIE LECTIONES.

²⁶⁹ deest 1. ²⁷⁰ reliquit 3. *corr.* relinquit 2. ²⁷¹ ipse 2. ²⁷² H. filius Roberti 3. ²⁷³ amicitiamque 2.
²⁷⁴ effulsere 2. ²⁷⁵ prolata 2. 3. ²⁷⁶ lotgarii 2. lotharii 3. *errore typorum.* ²⁷⁷ moritamam 1. ²⁷⁸ deest 2.
²⁷⁹ lihugonis 2. ²⁸⁰ reclusum 3. ²⁸¹ Odolricus *corr.* odalricus 1. ²⁸² remensis 2. ²⁸³ germanicus 3.
²⁸⁴ deest 1. ²⁸⁵ episcopii 3. ²⁸⁶ reconp. 2. ²⁸⁷ henrico 2. ²⁸⁸ viensem 2. 3. a ²⁸⁹ metensis 3. *sapius.*
²⁹⁰ ei 2. ²⁹¹ post hæc 2. 3. ²⁹² deest 1. ²⁹³ ambianensis 1. ²⁹⁴ s. t. c. 3. ²⁹⁵ herluini 2. 3. ²⁹⁶ deest 3.
²⁹⁷ parronam 1. parronam. *Hugo V.* ²⁹⁸ deprædationis 2. ²⁹⁹ lemocino 2. *idem superscripto* ui 1. ³⁰⁰
 harnoldum 2. arnulfum 3. b.

NOTÆ.

(58) *Mortaigne.*

(59) In Wasconia. BOUQUET.

(60) Reginoni *Durfus* ; an *Delft* ?

(61) *Vitry en Pertois.*

(62) *Montreuil*, a meridie Bononiæ ad Marc.

erat Hugonis, recepit. Diversi motus agitantur bellorum per Franciam inter Hugonem et Heribertum. Rodulfus rex in Franciam veniens, pacem inter eos atque ³⁰¹ Bosonem multo labore per diversa placita componit; et Heribertus Victoriacum ³⁰² Bosoni reddit. Adelelmo Laudunensium præsule defuncto, Gozpertus ³⁰³ nepos ejus episcopium ³⁰⁴ adipiscitur. Heribertus Ansellum Bosonis vasallum, qui Victoriacum ³⁰⁵ tenebat, cum ipso castello recipit, et Codiciacum illi cum alia terra concedit. Rodulfo rege in Burgundiam regresso, Lotharienses in Franciam cum Gisleberto obviam Hugoni ³⁰⁶ veniunt, et oppidum quoddam nomine Duagium (63), quod Arnoldus tenebat, adactum obsidione capiunt. Interea homines Bosonis Victoriacum proditione recipiunt, Mosomum fraude pervadunt. Boso, relictis quibusdam fidelibus suis ad custodiam Mosomi, proficiscitur ad obsidionem castri præmemorati. At Heribertus, a quibusdam Mosomensibus ³⁰⁷ evocatus, supervenit insperatus, transmissaque Mosa vadis inopinatis, et intrans oppidum, porta latenter a castellanis [*H. R.* civibus] aperta, vassallos Bosonis, qui ibi ³⁰⁸ relictis ad munimen loci fuerant, omnes capit. Remis* infra et circa æcclesiam sanctæ Mariæ lumen

[* *Ibid.* Eodem tempore ante natalem Domini Remis, etc. — apparens ad australem partem pertransisse visum est.]

magnum aquilonari et orientali parte paulo ante initium diei apparuit. Anno

DC.CCCXXXI

Rodulfus rex ³⁰⁹ Viennam profectus, Karlo ³¹⁰ Constantino, Ludowici ³¹¹ Orbi ³¹² filio, qui eam tenebat, subjectionem pollicitante, revertitur, et Turonum ad sanctum Martinum orationis gratia proficiscitur. Lotharienses interea Duvagium ³¹³ capiunt, et Hugo illud Rotgario filio Rotgarii concedit. Heribertus vero castrum sancti Quintini Arnolde pro eo reddit ³¹⁴. Græci Sarracenos ³¹⁵ per mare insequentes usque ³¹⁶ in Fraxinidum saltum, ubi erat refugium ipsorum, et unde egredientes Italiam sedulis prædabantur incursibus, Alpibus eciam occupatis, celeri deo propitio internitione ³¹⁷ proterunt, quietam ³¹⁸ reddentes Alpibus Italiam, Die purificationis beatæ Dei genitricis Mariæ ³¹⁹, Remis in æcclesia ipsius quidam canonicorum famulus, custos æcclesiæ sancti Dyonisii et sancti Tedulfi, subito percussus, contrac-

tus obrigit nervis ³²⁰ tam manuum quam basium, ruentique sibi pavimenti os visum est adhæsisse lapidi; quo paulo post resoluta, tam manibus quam cruribus rigore constrictis, defertur immobilis ³²¹; atque post quinta die dominica ³²² manus ei resolvuntur ad missam, et] crura similiter ad missam quintadecima. Cui res similis die circumcisionis Domini ante quinque annos in eadem acciderat æcclesia, et resolutus ibidem post triginta dies ³²³ in ipsa purificationis fuerat sollempnitate.

Rotbertus, archiepiscopus ³²⁴ Turonensis æcclesiæ Roma remeans, sub Alpibus noctu infra tentoria cum comitantibus secum interimitur a latronibus. Gislebertus, filius Manasse, a rege Rodulfo desciscit ³²⁵ propter Avalonum ³²⁶ (64) castrum, quod ab eo Emma regina abstulerat, simulque recedit Ricardus ³²⁷, filius Warnarii ³²⁸ ob eandem rationem. Item inter Gislebertum Lothariensem et Bosonem simulas exoritur, pacato Bosone cum Heriberto; castrumque Bosonis Durofostum a Gisleberto capitur, itemque sub ipsis diebus Moritania ³²⁹, munitio filiorum Rotgarii, ab Arnulfo, filio Balduini. Et Heribertus amicitiam Gisleberti Lothariensis accipit. Boso, relicto Heinrico, ad Rodulfum regem vadit; indeque rediens, Catalonicum ³³⁰ castrum vi cepit, exussit atque subvertit, ob inimicitias Bovonis episcopi, cujus homines quosdam Bosonis membris ³³¹ truncaverant.

Rodulfus rex in Franciam revertitur, et Heriberto comite ab illo deficiente, rex, juncto sibi Hugone, quoddam castrum ³³² Heriberti, Domincum ³³³ (65) nomine, capit ac diruit; deinde Atrabatem obsidet. Heribertus comes, adjunctis sibi per ³³⁴ Gislebertum ducem Lothariensibus, contra regem vadit; pactisque indicis usque Kalendas Octobris, utrimque disceditur. Interim quidam fidelium Heriberti, Remensi ³³⁵ ex urbe profecti, quoddam Hugonis castrum super Vidulam situm ³³⁶, nomine Brainam (66), et ³³⁷ quod ipse Hugo ab episcopo Rotomagensi tulerat, capiunt atque subvertunt. Rodulfus rex litteras Remis mittit ad clerum et populum pro agenda electione præsulis; ad quæ illi respondent, se id agere non posse, salvo suo electo, et electione manente quam fecerant. Heribertus comes ad Heinricum proficiscitur, eique sese committit; et ³³⁸ exercitus regis atque Hugonis Laudunensem et Remensem pagum deprædantur. Rodulfus rex pergens ad Atinia-

VARIAE LECTIONES.

³⁰¹ a. inter b. 2. ³⁰² uicturiacum 2. ³⁰³ gozbertus 2. 3. ³⁰⁴ e n. ejus a 2 ³⁰⁵ uicturiacum 2. *constanter*.
³⁰⁶ v. h. 2. 3. ³⁰⁷ mosomansibus 2. ³⁰⁸ q, i *desunt* 2. ³⁰⁹ *deest* 3. *ibidem* viennem. ³¹⁰ karolo 2. 3.
³¹¹ *ita* 1. 2. ludovici 3. ³¹² orbis 2. 3. ³¹³ duagium 3. ³¹⁴ reddidit 2. 3. ³¹⁵ saracenos 3. ³¹⁶ *deest* 3.
³¹⁷ internitione 2. internicione 3. ³¹⁸ qui eam 2. quidam cum A, r. l, 3. ³¹⁹ *deest* 2, ³²⁰ percussus,
³²¹ contractis obrigit nervis 2. ³²¹ immobili 1. ³²² m. ei d. r. 2. ³²³ *deest* 2. ³²⁴ episcopus 2 3. ³²⁵ descinit 2. 3. ³²⁶
³²⁷ avalonem 3. ³²⁷ richardus 2. 3. ³²⁸ nuarnerii 2. 3. ³²⁹ moritama 1, ³³⁰ catalaucum 1. ³³¹ membra 2.
³³² castellum 2 3. *Hugo Fl.* ³³³ *ita* 1. et *Hugo Fl.* donincum 2 donineum 3. ³³⁴ p. G. d. *desunt*, alia
³³⁵ pagina incipiente 1. ³³⁶ remensis 2. ³³⁶ *deest* 3. ³³⁷ *deest* 2. 3. ³³⁸ *deest* 2.

NOTÆ.

(63) Douay.
 (54) Avallon.

(65) Doulens.
 (66) Braine-sur-Vesle.

cum ³³⁹, Hugonem ad Heinricum mittit ; a quo Henricus acceptis obsidibus ³⁴⁰, et pacta securitate, trans Rhenum recedit. Interea Brittones, qui remanserant Nortmannis in Cornu ³⁴¹ Galliae subditi, consurgentes adversus eos qui se obtinuerant, in ipsis sollempniis ³⁴² sancti Michahelis omnes interemisse dicuntur qui inter eos morabantur Nortmannos, caeso primum duce illorum nomine Felecam ³⁴³.

Rodulfus rex cum Hugone et Bosone ceterisque suis Remorum obsident ³⁴⁴ urbem ; quam tertia tandem ebdomada post obsidionem ingressus ³⁴⁵, aperientibus sibi eis qui erant in civitate*, ordinari facit

[* *H. R.* iv. 24. Sibi militibus ecclesiae. Coniunctis igitur sibi nonnullis episcopis ex Francia vel Burgundia facit ordinari in hac sede praesulem, etc.]

ibi praesulem Artoldum ³⁴⁶ monachum ex coenobio sancti Remigii, qui jam pridem, ipso tamen anno, reliquerat Heribertum et [transierat ad Hugonem. Bovonem quoque Catalaunensem episcopum, qui a se desciverat cum Heriberto, rex capiens, tradidit ³⁴⁷ custodiendum Hugoni, et episcopatum ipsius ³⁴⁸ Miloni clerico tribuit ³⁴⁹ ; sicque pergens Laudunum, obsidet inibi Heribertum, qui ibidem sese concluserat cum suis. Nec diu persistens, locum petit egrediendi : datoque sibi spatio, recedit, dimissa uxore sua in arce, quam infra Laudunum ipse construxerat. Ad quam postea capiendam majoris laboris et morae ³⁵⁰ opus regi fuit ; qua vix tandem potitus ³⁵¹, in Burgundiam revertitur, Aquitanis discordantibus obviam proficiscens. Incon Nortmannus, qui morabatur in Ligeri, cum suis Britanniam pervadit ; victisque [et pervasis ³⁵²] et caesis [vel ejectis ³⁵³] Brittonibus, regione potitur. Anno

DCCCCXXXII

rex Rodulfus in Burgundiam reversus, quaedam castella Gisleberti et Richardi, qui a se desciverant ³⁵⁴, receptat. Airardus Noviomensis ³⁵⁵ episcopus defungitur, et quidam clericus ejus urbis, qui fieri cupiebat episcopus, Adelelmum comitem noctu in civitate ³⁵⁶, latenter muro conscenso, recipit ; a quo mane loci milites urbe propulsi, collecta secum nonnulla suburbanorum manu, civitatem aggrediuntur, annitentibusque qui infra muros remanserant civibus, quidam exusta porta, quidam per ecclesiae fenestram ingrediuntur, Adelelmus in ecclesiam confugiens, secus altare cum quibusdam qui secum introierant interemptus est, et cives urbem recipiunt. Heribertus comes, Hammo ³⁵⁷ (67) castro recepto,

A Ebrardum ³⁵⁸ fratrem Erluini ³⁵⁹, qui illud tenebat, capit. Rodulfus rex cum Hugone locutus, Bovonem episcopum in gratiam recipit, eique suum, Catalaunense scilicet, episcopium reddit. Waltbertus ³⁶⁰, Corbeiensis abbas, Noviomensibus ordinatur episcopus. Rodulfus rex, Gisleberto recepto, a Burgundia revertitur in Franciam, ibique abbatia ³⁶¹ sancti Medardi, quam Heribertus tenebat, potitus, regreditur in Burgundiam.

Hugo Ambianensem cum quibusdam episcopis Franciae obsidens civitatem, quam tenebant fideles Heriberti, crebroque qualiens bello, sumptis tandem relinquit ³⁶² obsidibus, et obsidione castrum circumdat sancti Quintini. Milo, qui Catalaunense depraedabatur episcopium, excommunicatur ab Artoldo ³⁶³ archiepiscopo ceterisque Remensis dioeceseos episcopis. Hugo castellum sancti Quintini postquam duobus mensibus obsederat, oppidanorum tandem deditione capit. In crastinum postquam illud ingressus est, unus ³⁶⁴ contractus in ecclesia ipsa erigitur. Ragemundus et Ermingaudus ³⁶⁷, principes ³⁶⁶ Gothiae, regi se Rodulfo committunt ; Lupus quoque Acinarius ³⁶⁷, Vasco qui equum ferebatur habere annorum plus quam centum, adhuc tamen validissimum. Gislebertus cum Lothariensibus, invitante se Hugone, Perronam ³⁶⁸ obsidet : ubi congressione frequenti plures occiduntur Lotharienses : reliqui munitionem capere non valentes recedunt, locuto prius Gisleberto duce cum Rodulfo ³⁶⁹ rege, mediante Hugone. Rodulfus rex cum Hugone Hammum ³⁷⁰ castellum Heriberti obsidet, acceptisque obsidibus illa relinquit. Cozperto ³⁷¹ Laudunensium praesule defuncto, Ingramnus, ³⁷² decanus monasterii sancti Medardi, episcopus Lauduni ordinatur. Boso frater regis ³⁷³, et Bernuinus episcopus Verdunensis, incendiis inter se depraedationibusque bachantur ³⁷⁴. Heribertus trans Rhenum ad Heinricum proficiscitur. Anno

DCCCCXXXIII

missi Remensis ecclesiae, Giso et Amalricus ³⁷⁵. Roma redeuntes, palleum ³⁷⁶ Artoldo praesuli deferunt, nuntiantque, Johannem papam, filium Mariae, quae et Marocia ³⁷⁷ dicitur, sub custodia detineri a fratre suo nomine Albrico, qui matrem quoque suam Marociam clausam servabat, et Romam contra Hugonem regem tenebat. Hungari se in tres partes dividunt ; quorum pars una Italiam petit, alia terram ³⁷⁸ Heinrici trans Rhenum invadit. Contra quos pro-

VARIÆLECTIONES.

³³⁹ atimacum 1. ; ³⁴⁰ obsidibus 2. ³⁴¹ corna 1. ³⁴² sollempniis 2. *constanter*. ³⁴³ f. n. 2. ³⁴⁴ obsidet 2. ³⁴⁵ o. a. s, e. q. e. i, c. ingressus o. 2. 3. ³⁴⁶ artaldum 2. ³⁴⁷ tradit 2. 3. ³⁴⁸ i. e. 2. 3. ³⁴⁹ tradidit 2. 3. ³⁵⁰ morte 2, ³⁵¹ potius 2. ³⁵² et pervasis *desunt* 1, ³⁵³ (ejectis 3.) v. e. *desunt* 1 ³⁵⁴ desciverat 1. 3. ³⁵⁵ inoviomensis 2, ³⁵⁶ ciuitatem 2 ³⁵⁷ hamme 2. 3. ³⁵⁸ hebrardum 2. 3. ³⁵⁹ herluini 2. 3. ³⁶⁰ uua lbertus 2. 3. ³⁶¹ abacia 2. ³⁶² reliquid 2. ³⁶³ artaldo 2. *sapius*, 3. *semper fere*. ³⁶⁴ c. u. 2. ³⁶⁵ Ragemundus et Herminigaldus. *Hugo Fl.* ³⁶⁶ princeps 3 a. ³⁶⁷ lacinarius 1. ³⁶⁸ parronam 1. peronam 3. ³⁶⁹ r. R. 2. 3. ³⁷⁰ hamum 3. ³⁷¹ gozberto 2. 3. ³⁷² ingrannus 2. 3. ³⁷³ r. rex Galliae quae comata dicitur. *Hugo Vird* ³⁷⁴ [bachantur 2. 3. b. quam ob rem urbs ipsa multum fuit afflicta. *Hugo Vird.* ³⁷⁵ ahnalricus 2. amalricus 3. ³⁷⁶ pallium 2. 3. ³⁷⁷ matrocia 2. ³⁷⁸ terra 2.

NOTÆ.

(67) *Ham en Picardie.*

ricus cum Bajoariis et Saxonibus ceteram sibi subjectis gentibus ³⁷⁹, omnes internicionem ³⁸⁰ sternit; quorum triginta ³⁸¹ cæsa referuntur, præter eos quos ab iis et qui vivi capti sunt. Richarius ³⁸², Burgundensis, quoddam castellum Bernardi ad ipse Bernardus apud Harceias ³⁸³ (68) cæsis construxerat, evertit, eo quod in ³⁸⁴ illa terra situm esset. Vienna Rodulfo tibus eam his qui eam tenebant, deditur. princeps Nortmannorum, eidem regi se qui etiam rex dat terram Brittonum in illa sitam. Rodulfus rex munitionem Heriberto dicitur Castellum-Theoderici ³⁸⁵ obsidet sex. Postea Walo ³⁸⁶ qui custodiebat illud Emmae se committit, ejusdemque fidei in illud castrum dimittitur. Waldricus episcopus Theoderensis ³⁸⁷, obiit, et Wido, ejusdem ³⁸⁸ regis aconus, episcopium adipiscitur. Synodus in illud prædictum præsidium celebratur, nonnullis Franciæ vel Burgundiæ præses præsedunt domnus Artoldus antistes et domnus Teutolus ³⁸⁹ Turonensis episcopus quoque domnus Artoldus Hildegarium episcopum urbis Belvacensis.

Heriberti Hammum præsidium tenens, in illud castrum atque Noviomensem præsidium in illud proterit. Heribertus, pater ejus, ad sanctum in illud clam veniens, tertia die postquam in illud pugnando cepit, oppidanis non repugnans tantum custodibus Hugonis obnitens capiens Heribertus, accepto ³⁹¹ ab eis in illud, dimisit ibi, relictis etiam ex suis ad oppidum complicibus. Quod audiens Hugo, mox in illud castrum recipit, et quendam nobilem clericum Treduinum ³⁹² ac Heriberto ibi ³⁹³ apprehendens, suspendit ³⁹³ cum quibus nonnullis vero aliis membra diversa de illud proficiscens cum domno Artoldo episcopo in illud nomine Raugam (69), tradentibus Heriberto custodibus, sine difficultate capit. in illud alia Romam obsidet. Et Sarraceni in illud occupant, et ³⁹⁵ vicina quæque loca de illud Artoldus archiepiscopus Fulbertum urbi in illud præsulem ordinat. Heribertus Castrum ³⁹⁶ super Maternam fluvium positum, in illud illud sibi quibusdam quos ibi ad custo-

diam Walo reliquerat, recipit, dispositisque recedit custodibus. Quod audiens Hugo, idem castrum quanto magis obsidere procurat. Anno

DCCCCXXXIV.

obsidentibus ³⁹⁸ prænotatam munitionem rege Rodulfo et Hugone comite, quarto tandem mense, ascendente noctu muros, custodibus dormientibus, Walone cum suis, pars oppidi capitur, arx tamen tutior ab Heriberti fidelibus retinetur. At regiis ³⁹⁹ militibus insistentibus, non multo post obsides dedunt et ab obsidione discedunt. Remis in ecclesiæ beatæ Dei ⁴⁰⁰ genitricis Mariæ solemnitate annuntiationis ⁴⁰¹ Domini, dum sacra ⁴⁰² missarum ab Artoldo præsule inibi celebrarentur, quidam juvenis, contractis poplitum nervis, repere solitus, repente resolutis extendentibusque se genuum crurumque compagibus, assurgit, reptemptatoque gressu jam diu oblita repetit ⁴⁰³ vestigia. Item in ecclesia sancti Hilari ante portam Martis cæcus quidam nomine Paulus illuminatur, ammonitus prius in somnis, ut ad ipsum locum veniret ⁴⁰⁴, ibique lumen recipere deberet.

Rex iterum cum Hugone, neglectis ab Heriberto quos sui dederant ⁴⁰⁵ obsidibus, omissam repetit obsidionem ⁴⁰⁶. Heinricus Gislebertum et Ebrardum ⁴⁰⁷ cum episcopis regni Lothariensis ad Rodulfum regem pro Heriberto dirigit; redditoque regi in illud castello-Theoderici, Hammus atque Perrona ⁴⁰⁸ Heriberto conceduntur usque Kalendas Octobris. Arnulfus de Flandris filiam Heriberti, olim sibi juramentis alterutro datis depactam, sumit uxorem. Heribertus per Veromandinsem ⁴⁰⁹ pagum messes eorum qui se reliquerant vel quibus Hugo ipsam terram dederat colligens, Perronam ⁴¹⁰ deduci facit. Ignæ Remis in cælo acies visæ sunt ⁴¹¹ discurrere, et quasi serpens igneus, et quædam jacula ferri pridie Idus Octobris mane ante lucis exortum. Mox subsecuta est pestis, diversis afficiens humana corpora morbis. Diaconus quidam Viridunensis ⁴¹² nomine Adelmarius langore depressus, spiritum visus est amisisse; sed antequam feretro imponeretur, reversus, ita surrexit validus ut sibi nihil videretur ægritudinis fuisse perpessus ⁴¹³. Qui se diversa suppliciorum vel refrigerii loca vidisse testatur, seque ipsum loco ⁴¹⁴ pœnali deputatum, Dei vero genitricis precibus, beato quoque Martino intercedente, ad agendam pœnitentiam præsentis vitæ redditum (79). Gislebertus cum Lotha-

VARIÆ LECTIONES.

bus 2.3. ³⁸⁰ internicionem 2. 3. ³⁸¹ deest 1. 2; sed XXXVI tegendum esse, haud dubium erit. s. 1. ricarius 3. ³⁸³ archeias 2. 3. ³⁸⁴ s. in 2. 3. ³⁸⁵ teoderici 1. 3. ³⁸⁶ wallo 3. ³⁸⁷ autis- 2. ³⁸⁸ deest 2. widolus a. 3. ³⁸⁹ teutolo 2. 3b. teudolus 3. teutilo, *Hist. Rem.* ³⁹⁰ ordinavit capit corr. accepto 1. ³⁹² teduinum 2. ³⁹³ deest 1. ³⁹⁴ suspendio necat 2. 3. ³⁹⁵ atque 2. 3. i 1. sæpius. ³⁹⁷ quantociens 2. ³⁹⁸ obsiden mantibus 2. ³⁹⁹ regis 3. ⁴⁰⁰ deest 3. ⁴⁰¹ adnun- , ⁴⁰² sacrarum 2. 3. ⁴⁰³ recipit 2. recipit 3. ⁴⁰⁴ v. 1. 2. ⁴⁰⁵ q. viderant 2. ⁴⁰⁶ munitionem subrardum 3. ⁴⁰⁸ parrona 1. sæpius. ⁴⁰⁹ veromandensem 2. 3. ⁴¹⁰ parronam 1. barronam 3. ⁴¹² viridunensis 2. 3. ⁴¹³ perpessum 1. se f. perpessum *Hugo V*, ⁴¹⁴ loca 2.

NOTÆ.

hes.
e.

(70) Hugo Virid. pergit: « Quamobrem hujus exemplo provocati quidam canonicorum beatæ Ma-

riensibus in Franciam Heriberti ⁴¹⁵ venit auxilio ⁴¹⁶, velut oppidum sancti Quintini obsessurus. Sed antequam ad illud perveniret, missi Hugonis ei venientes obviam, pacem inter Hugonem et Heribertum, dato utrimque jurejurando, usque ad Maium mensem: pepigerunt: et Lotharienses regrediuntur ad ⁴¹⁷ sua Religio regulæ monachorum in quibusdam monasteriis per regnum Lothariense reparatur. Et Emma regina defungitur. Anno

DCCCCXXXV.

Rodulfus rex quoddam castrum Gosfridi ⁴¹⁸ vocabulo Viriliacum, quod contra eum quidam Aquitanorum tenebant, obsidens cepit, et Gosfrido reddidit; indeque in Franciam remeavit, et Gosfridum trans Rhenum ad Heinricum direxit. Hoc rege Lauduni degente, tumultus ipso die sancto paschæ inter regios et episcopi milites exoritur; ubi nonnulli non modo laici, sed etiam clerici quidam vulnerati vel interempti sunt. Unde rex placitum Suessionis cum regni primatibus habuit; deinde locutus cum missis Heinrici, ad ejus properat colloquium, ubi etiam Rodulfus rex Jurensis interfuit; pactaque inter ipsos amicitia, etiam Heribertum cum Hugone pacarunt, redditis quibusdam suis eidem Heriberto possessionibus. Sed et Heinricus, Bosone recepto, terram quam prius habuerat ei ex magna parte restituit. Hungari per Burgundiam diffunduntur prædisque incendiis ac cædibus, non tamen diu, debachati, comperto Rodulfi regis adventu, in Italiam transmeant (71) Artoldus archiepiscopus Wifredum ⁴¹⁹ quendam monachum Tarwanensi ⁴²⁰ ordinat æcclesiæ præsullem.

Rodulfus rex Divionum castrum, quem Boso comes ceperat ejusque complices retinebant, obsidet. Lotharienses cum quibusdam comitibus ex ⁴²¹ Saxonia, Heriberti scilicet amicis, quasi ad colloquium Hugonis cum multo exercitu conveniunt ⁴²². Sed quia Hugo castellum sancti Quintini Heriberto renuit reddere, ipsam munitionem obsident, belloque pressam tutantium tandem redditione recipiunt atque subvertunt; parantesque Laudunum ⁴²³ obsidere, mandato ⁴²⁴ Rodulfi regis in propria revertuntur. Interea Boso

A frater regis ⁴²⁵ Rodulfi in expeditione obsidionis castri ⁴²⁶ sancti Quintini moritur; et delatus ad sanctum Remigium sepelitur. Rodulfus rex gravi per totum autumnum decubat ægritudine. Nortmanni qui pagum Biturigensem ⁴²⁷ deprædabantur, a Biturigenibus et Turonensibus bello aggressi perimuntur. Synodus septem episcoporum apud sanctam Macram (72), domno Artoldo archiepiscopo ⁴²⁸ præside, celebratur, in qua prædones et ecclesiasticarum rerum pervasores ad correctionem ⁴²⁹ venire vocantur. Anno

DCCCCXXXVI.

Ingramnus ⁴³⁰ Laudunensis æcclesiæ ⁴³¹ episcopus obiit. Sub isdem ⁴³² fere diebus rex Rodulfus defungitur, sepeliturque Senonis apud ⁴³³ sanctam Columbam, cujus æcclesia factione quorundam paulo ante fuerat incensa. Brittonnes a transmarinis regionibus Alstani regis præsidio revertentes ⁴³⁴, terram suam repetunt. Hugo comes trans mare mittit pro accersiendo ad apicem regni suscipiendum Ludowico ⁴³⁵ Karoli filio, quem rex Alstanus, avunculus ipsius accepto prius jurejurando a Francorum legatis, in Franciam cum quibusdam episcopis et aliis fidelibus suis dirigit. Cui Hugo et ceteri Francorum proceres obviam profecti, mox navim egresso ⁴³⁶ in ipsis littoreis harenis apud Bononiam sese committunt, ut erat utrimque depactum. Indeque ab ipsis Laudunum deductus, ac regali benedictione ditatus, ungitur ⁴³⁷ atque coronatur a domno Artoldo archiepiscopo, præsentibus regni principibus, cum episcopis viginti et amplius. Episcopatus Laudunensis datur Rodulfo, ejusdem loci presbytero, a civibus concorder electo, quique a domno Artoldo consecratur ⁴³⁸ episcopus *.

[* H. R. iv, 26. Sed et per alias Remensis dioceseos sedes, excepta Catalaunensi et Ambianensi, diversos ordinavit episcopos..]

Rex et Hugo in Burgundiam pergunt, et urbem Lingonum ⁴³⁹, quam Hugo ⁴⁴⁰ frater regis Rodulfi ceperat, obsident; fugientibusque his qui eam custodire videbantur, sine bello recipiunt. Acceptisque obsidibus ab episcopis Burgundiæ vel primatibus, Parisius veniunt. Heinrico rege sub isdem ⁴⁴¹ diebus

VARIÆ LECTIONES.

⁴¹⁵ heriberto 2. 3. ⁴¹⁶ in a. 2. ⁴¹⁷ in 2. ⁴¹⁸ gosfredi corr. gosfridi 1, ⁴¹⁹ umtredum 1. ⁴²⁰ tarvianensem 2 ⁴²¹ e 3 ⁴²² veniunt 2 3. ⁴²³ laudum 2. ⁴²⁴ mandatum 2. mandatu 3 ⁴²⁵ R. r. 2. 3. ⁴²⁶ deest 2. ⁴²⁷ bituricensem 3. ⁴²⁸ deest 1. ⁴²⁹ correptionem 2. 3. ⁴³⁰ ingrannus 2. 3. ⁴³¹ deest 1. ⁴³² hisdem 2. iisdem 3, ⁴³³ ad 2. 3. ⁴³⁴ revertuntur et pagina sequenti revertentes 1. ⁴³⁵ ludauvico 2. luduvico 3. ⁴³⁷ ingresso 3. ⁴³⁷ ungitur 2. 3. ⁴³⁸ e c. 3. ⁴³⁹ lingonum 2. Hugo Capito. Hugo V. ⁴⁴¹ iisdem 3.

NOTÆ.

riæ Viridunensis sæculum deseruere, et quia in eadem civitate congregatio monachorum nulla erat — in ecclesia enim sancti Petri et sancti Vitoni clerici deservebant. — Tullum petiere et in monasterio sancti Apri mutato habitu sæculum deserere et Christo domino incorporari ut membra fidelia capiti studuere. Quæ res maximo erat mærori pontifici, canonicis quoque residuis et proceribus populi, quia optarent eos potius in eodem militare episcopo quam ad aliud demigrare Bonis tamen et laudabilibus eorum studiis et exemplis religio regulæ monachorum et fervor

ordinis in eodem cœnobio et in quibusdam aliis per regnum Lothariense reparatur. *

(71) Hugo Virid. pergit: « Herveo episcopo decedente, Romundus sub Rodulfo rege substituitur. qui Colticensem abbatiam destruens, Colticas castrum ædificavit et Curensis, similiter Petre pertusum extruxit, et filiis et filiabus suis bona ecclesiarum et castra quæ fecerat dedit. Hic post multa mala patrata a sancto Georgio flagellatus interiit. »

(72) Fimes.

obeunte, contentio de regno inter filios ipsius agitur; rerum tandem summa natu majori nomine Othoni⁴⁴² obvenit. Luna quartadecima sanguineo colore obducta 2 Nonas Septembris noctem⁴⁴³ minime videbatur illustrare. Johanne papa fratre Alberici⁴⁴⁴ patricii⁴⁴⁵ defuncto, Leo quidam Dei servus Romæ papa constituitur. Hugo rex Italiæ⁴⁴⁶ Romam nisus capere, afflicto exercitu⁴⁴⁷ suo fame et equorum interitu, pacta tandem pace cum Albrico, dans ei filiam suam conjugem, ab obsidione desistit, repertisque quibusdam [fratris sui⁴⁴⁸] Bosonis contra se, ut fertur, insidiis, eundem fratrem suum dolo capit atque in custodia mittit. Sarraceni in Alamanniam prædatum pergunt, et revertentes multos Romam petentes interimunt. Hugo⁴⁴⁹ filius Rotberti cum Hugone filio Richardi, dispertita inter se Burgundia, pacem facit. Adelelmus Silvanectensium præsul obiit. Anno

DCCCXXXVII

Silvanectensium præsul ordinatur Bernuinus ex cœnobio sancti Crispini. Walberto⁴⁵⁰ quoque Noviomagensium præsule defuncto (75), succedit Transmarus⁴⁵¹, monasterii sancti Vedasti præpositus. Ludovicus rex ab Hugonis principis se procuratione separans, matrem suam Lauduni recipit. Hugo cum Heriberto paccatur⁴⁵², Heribertus castellum quod dicitur Theoderici, Walone sibi aperiente, recipiens, ipsum Walonem, cum jam suus esset effectus, in vincula conjicit. Cæli pars ardere visa, et Hungarorum persecutio ab eadem parte per Franciam insecuta est; qua villæ et agri depopulati, domus basilicæque conflagratae, captivorum abducta multitudo. Nonnullas tamen æcclesias, ignibus applicitis, non valere succendere; æcclesiam sanctæ Macræ⁴⁵³ duabus etiam segetum melis, quæ parietibus pene ipsius adhærebant, exustis, accendere nequiverunt. In * æcclesia⁴⁵⁴ sancti⁴⁵⁵ Basoli cum quidam Hungarorum ascendere super altare nitens aræ manum applicuisset, ipsa manus ejus altaris adhæsit lapidi⁴⁵⁶, nec omnino quivit avelli, donec ceteris Hungaris aræ saxum circa ipsam manum incidentibus, partem lapidis, qui manui ejus inhæserat, in admirationem omnium proferre⁴⁵⁷ coactus est ethnicus.

[* *Flodoardus in Hist. Remensis lib. II, cap. 3, hæc ita narrat: Quando nuper hæ Galliarum patriæ, peccatis nostris impellentibus, Hungarorum gladiis dilacerandæ sunt traditæ, quidam barbarorum sancti Basoli monasterium ingressi, dum clerici jam cum patroni sui pigneribus ad civitatem*

confugissent. habitacula cœnobii hominibus pene vacua repererant, ibique metatum suum constituentibus, huc undecunque prædam reverti cœperunt. Quorum quidam in ecclesiæ signorum turricula, deaurata conspiciens relucere metalla, cupidus auri pecuniæ, tectum conscendit basilicæ, nisusque dissipare turriculam, subito delapsus ad terram corruit, membrisque contractis interiit. Alius horum super aram ipsius ecclesiæ, in honore beati Martini consecratam, conatus ascendere, dum manum supra cornu altaris apposuisset, ipsa manus ejus ita inhæsit marmoribus, ut nullo modo ab eo postea potuisset avelli. Et quia hic cum sui noluerunt relinquere, partem lapidis circa manum ipsius bipennibus abscondentes, eum secum particulam marmoris, quæ manui ejus adhæserat, invite ferentem deduxerunt. Qui etiam, ut captivi qui reversi sunt referunt, usque ad terram suam, arente jam brachio, hunc lapidem terens, et Basoli virtute factum proclamans, reversus est.]

Quidam presbiter de Bovonis curte — sic enim villa vocatur ejus æcclesiæ — nomine Adalgarius, captus est ab eis, et abductus usque in pagum Biturigensem⁴⁵⁸. Qui cum esset in vinculis et compedibus ferreis, noctu visio cuidam concaptivæ⁴⁵⁹ apparuit; jussumque est ei⁴⁶⁰ ut diceret eidem presbitero, quatenus fugam caperet, ut se resolutum videret; pariterque cum visione catena ipsius reserata est. At ille mortem metuens, quam barbarus ei sæpe minabatur⁴⁶¹, si eum de fuga forte reprehendisset, catena sibi pedes revinciens, et seram quæ exsilierat⁴⁶² a compede requirens, iterum munire sibisera studuit vincula, non ausus evadere fuga. Nocte altera iterum visio præmemoratae facta est⁴⁶³ captivæ, quæ presbyterum⁴⁶⁴ ad incundam fugam roboraret⁴⁶⁵, iterumque vincula ipsius resoluta sunt. Animatus ad id tunc tandem presbiter fugam petiit, et in palude quadam diebus aliquibus latens, ubi præterisse barbaros comperit, patriam tum demum repetiit. Is nobis retulit, quod viderit in hac captivitate quendam Orbacensis cœnobii monachum nomine Hæbaldum (74), quem frequenter ethnici trucidare voluerunt; nec carnem ejus incidere potuerunt; Deum erga eum esse dicebant⁴⁶⁶. Quidam, ut hic presbyter refert, nudum cum vidit in medio positum, et sagittis undique appetitum, nec summo tenus saltem cute præcisa vulneratum. Resiliebant enim ab ejus corpore, ut ab adam ante, relisæ sagittæ, nec signum ictus ullum⁴⁶⁷ ejus apparebat in cute. Sed et gladio cum omni conatu eum nudum se vidisse percipi dicit, ac nihilominus caro ipsius intemerata permansit.

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁴² ottoni 3 *semper fere*. ⁴⁴³ nocte 2. ⁴⁴⁴ albrici 2. 3. ⁴⁴⁵ deest 3. ⁴⁴⁶ l. r. 3. ⁴⁴⁷ s. e. 3. ⁴⁴⁸ f. s. desunt 1. ⁴⁴⁹ Hugo Magnus cum Hugone Capito R. 1. *Hugo V.* ⁴⁵⁰ walberto 2. waliberto 3. ⁴⁵¹ Transmarus 3. ⁴⁵² paccatur 2. 3. ⁴⁵³ macræ 2. 3. b. ⁴⁵⁴ ecclesiam 3. ⁴⁵⁵ beati 2. 3. ⁴⁵⁶ lapidibus 3. ⁴⁵⁷ proferre 3. *Hugo V.* ⁴⁵⁸ bituricensis 2. ⁴⁵⁹ concaptivæ supra lineam 1. concaptivo 3. ⁴⁶⁰ deest 3. ⁴⁶¹ s. m. in marg. 1. ⁴⁶² exsoluerat 1. ⁴⁶³ deest 2. ⁴⁶⁴ presbitero ad iterandam 1. ⁴⁶⁵ roborarat 2. ⁴⁶⁶ dicere cœperunt Brittones, *media desunt* 2. 2a. 3a. b. *leguntur apud Hugonem V.* ⁴⁶⁷ ullus corr. ullum 1.

NOTÆ.

(73) vii Kal. Januarii, ex syllabo Corbeiensium abbatum, quo ex loco Walbertus ad sedem Novio-

magensem assumptus fuerat. Bouq.

(74) Eadem Flodoardus Hist. Rem. II, 10, narrat.

Brittones ad sua loca post diutinam regressi peregrinationem, cum Nortmannis, qui terram ipsorum contiguam sibi pervaserant, frequentibus dimicant præliis, superiores pluribus existentes, et loca pervasa recipientes. Rodulfus, Jurensis ac Cisalpinæ Galliæ rex, obiit; cui filius parvus Chonradus⁴⁶⁸ in regno succedit. Abbo Suessorum præsul defungitur: et Wido filius Fulconis⁴⁶⁹ Andegavensis, sancti Martini Turonensis canonicus, ejus episcopatu potitur. Anno

DCCCCXXXVIII

rex Ludowicus quoddam castrum nomine Montiniacum (75), quod quidam Serlus latrocinia exercens tenebat, vi cepit; ipsum vero⁴⁷⁰ Serlum per deprecationem domni Artoldi archiepiscopi vita donavit, et oppidum evertit. Heribertum per deprecationem Hugonis ad pacem recepit. Tusciacum (76) super Mosam, cum villis aliis ad ipsam pertinentibus, quas pater ipsius matri ejus dotis jure dederat, quasque Rotgarius⁴⁷¹ comes tenebat, ipso reddente recepit, dum eas hostili manu repetiit. Inde revertens Corbenacum (77) castellum, quod pater ejus sancto Remigio tradiderat quodque pervaserat Heribertus, rex sibi⁴⁷² a monachis commissum⁴⁷³ per vim recepit, et homines Heriberti, qui erant in eo, comprehensos, rogante domno Artoldo archiepiscopo, abire permisit. Hugo princeps, filius Rotberti, sororem Othonis regis Transrhenensis, filiam Heinrici⁴⁷⁴ ducit uxorem. Ludowicus rex maritima loca petens, castrum quoddam portumque⁴⁷⁵ supra mare, quem⁴⁷⁶ dicunt Guisum (78), restaurare nisus est. Dumque cum Arnulfo moratur, homines Heriberti quoddam castrum Remensis æcclesiæ, quod vocant Causostem (79), super Maternam fluvium, ab Artoldo præsule constructum, prodente Wilperto⁴⁷⁷ quodam capiunt, et Rægibertum⁴⁷⁸ *, qui eidem castro præerat, secum abducunt⁴⁷⁹, villasque circumpositas crebris deprædantur infestationibus.

[* *H. R.* iv, 26. Ragenbertum Artoldi præsulis consobrinum.]

Interea rex Ludowicus⁴⁸⁰ evocatus ab Artoldo archiepiscopo⁴⁸¹ regreditur, ingressusque Laudunum, arcem novam nuper⁴⁸² inibi ab Heriberto⁴⁸³ ædificatam obsidet; multisque machinis suffosso⁴⁸⁴ eversoque muro, cum magno tandem capit labore. Inde ad colloquium proficiscitur Hugonis, fratris quondam Rodulfi regis, Odone filio Heriberti, qui se illi nuperrime⁴⁸⁵ commiserat, ad Lauduni tutelam relicto.

A Præmissus vero Hugo ad regem venit⁴⁸⁶, et amicitiam ei sacramento promittit. Gislebertus cum Lothariensibus Hugoni et Heriberto venit in adiutorium contra regem Ludowicum, castrumque Petrapontem (80) vi capiunt. Arnulfus comes et Heribertus inter regem Ludowicum et Hugonem dilationem accipiunt, pacem sacramento paciscentes usque ad finem Januarii mensis⁴⁸⁷. Nec mora Ludowicus⁴⁸⁸ rex consilio⁴⁸⁹ Odoini⁴⁹⁰ et Gerardi, qui dimiserant Rodulfum episcopum Laudunensem et transierant ad Hugonem, res vel thesauros Lauduni repertos diripit atque dispertit. Anno

DCCCCXXXIX

Ludowicus⁴⁹¹ rex Hugoni filio Richardi, proficiscitur obviam: cum quo de Burgundia revertens, pergit contra Hugonem filium Rotberti, et Willelmum⁴⁹² Nortmannorum principem. Qui quoniam villas nuper Arnulfi comitis quasdam prædis incendiisque⁴⁹³ vastaverat, excommunicatur ab episcopis qui erant cum rege, simul cum Heriberto⁴⁹⁴, qui oppida quædam villasque sancti Remigii pervasas pertinaciter detinebat. Hugo datis obsidibus pacem paciscitur usque Kalendas Junii. Lotharienses Othonem regem suum⁴⁹⁵ deserunt, et ad Ludowicum regem veniunt, qui eos recipere distulit ob amicitiam, quæ inter eos, legatis ipsius Othonis et Arnulfo comite mediante, depacta erat. Castellum Erluini⁴⁹⁶ maritimum, quod vocatur Monasteriolum, comes Arnulfus, tradente quodam proditore, cepit, et uxorem ipsius Erluini⁴⁹⁷ trans mare cum filiis ad Alstanum⁴⁹⁸ regem mittit. Nec longum, collecta Nortmannorum non modica manu, Erluinus castrum pugnando recepit; et ex militibus Arnulfi, quos intus invenit, nonnullos interemit, quosdam vero propter uxorem recipiendam reservavit. Lotharienses iterum veniunt ad regem Ludowicum; et procæres ipsius regni, Gislebertus scilicet dux, et Otho, Isaac atque Theodericus⁴⁹⁹, comites, eidem⁵⁰⁰ se regi committunt; episcopi vero⁵⁰⁰, quoniam rex Otho⁵⁰⁰ eorum secum detinebat obsidalum, Ludowico regi se committere differunt. Otho rex, Rheno transmissio, regnum Lothariense perlustrat, et incendiis prædisque plura loca devastat.

Anglorum classis ab Alstano, rege suo, in auxilium Ludowici regis transmissa, mare⁵⁰¹ transito, loca quæque Morinorum mari deprædatur contigua; nulloque negotio propter quod venerant peracto, remenso⁵⁰² mari, propria repetunt loca. Otho rex

VARIE LECTIONES.

⁴⁶⁸ conradus 2. 3. ⁴⁶⁹ folconis 2. ⁴⁷⁰ quoque corr. uero 1. ⁴⁷¹ rotgerius 1. ⁴⁷² s. r. 2. ⁴⁷³ commissam 1. ⁴⁷⁴ henrici 3. ⁴⁷⁵ castrumque 2. 3. ⁴⁷⁶ quod 2. 3. ⁴⁷⁷ wilberto 3. 3 b. ⁴⁷⁸ ragebertum 2. 3. ⁴⁷⁹ adducunt 2. ⁴⁸⁰ L. r. 2. 3. ⁴⁸¹ episcopo 2. ⁴⁸² quam nuper. 1. ⁴⁸³ a. h. i. 3. ⁴⁸⁴ effosso 1. suffosso 2. ⁴⁸⁵ nuper 3. ⁴⁸⁶ uenerat 3. ⁴⁸⁷ deest 2. ⁴⁸⁸ loduicicus 3. ⁴⁸⁹ deest 2. ⁴⁹⁰ hodouuini 2. 3. ⁴⁹¹ Ludovicus 3. sæpius. ⁴⁹² uuilelmi 2. ⁴⁹³ p. et incendiis quas 2. ⁴⁹⁴ herito 3 a. ⁴⁹⁵ s. r. 2. 3. ⁴⁹⁶ in marg. 1. Bernuinus Virdunensis episcopus obiit. *Hugo V. desunt* 2. ⁴⁹⁷ herluini 2. sæpius, 3. *constanter.* ⁴⁹⁸ alstanum 3. ⁴⁹⁹ teodericus 1. sæpius, ⁵⁰⁰ deest 2. ⁵⁰¹ mari 2. 3. ⁵⁰² remo 2.

NOTÆ

(75) *Montigny* in pago Suessionensi.

(76) *Tulley*.

(77) *Corbeny*.

(78) *Wissant* ab occidente Caleti.

(79) *La Chaussée* ?

(80) *Pierrepont* in pago Laudunensi.

colloquium habuit cum Hugone et Heriberto, Arnulfo et Wilhelmo Nortmannorum principe; et acceptis ab eis pacti sacramentis, trans Rhenum regreditur.

Rex interea Ludowicus Viridunensem ⁵⁰³ pagum petit, ubi quidam regni Lothariensis episcopi sui efficiuntur. Indeque in pagum proficiscitur Elisatium, locutusque cum Hugone Cisalpino, et quibusdam ad se venientibus receptis Lothariensibus, nonnullis quoque Othonis regis fidelibus trans Rhenum fugatis, Laudunum revertitur, et Rodulfum, Laudunensem ⁵⁰⁴ episcopum, proditione insimulatum castro eicit; sed et homines ipsius rebus episcopii privat, et easdem res suis hominibus confert. Gislebertus dux Lothariensium, trans Rhenum profectus prædatum, Saxonibus se dum revertitur insequentibus, in Rhenum fertur desiluisse ⁵⁰⁵ cum equo; ibique vi enecatus undarum, postea reperiri non potuit, ut fertur. Quidam tamen ferunt, quod a piscatoribus sit repertus et humatus, atque propter spoliiorum ipsius ornamenta celatus

Ludowicus rex in regnum Lothariense regressus, relictam Gisleberti Gerbergam duxit ⁵⁰⁶ uxorem, Othonis scilicet regis sororem (81) Collecta diversorum hominum, quæ Romam petebat, a Sarracenis ⁵⁰⁷ pervasa et interempta est. Brittones cum Nortmannis confligentes, victoria potiuntur, et quoddam Nortmannorum castellum cepisse feruntur. Quidam homines Arnulfi terram Erluini deprædantes, ab eodem Erluino perempti sunt. Otho rex in ⁵⁰⁸ regnum Lothariense regrediens, pene cunctos ad se redire cogit ⁵⁰⁹ Lotharienses. Hugo Albus ad ejus proficiscitur cum Heriberto colloquium, et revertentes, loca quædam fidelium Remensis æcclesiæ deprædantur incenduntque nonnulla ⁵¹⁰. Anno ⁵¹¹

DCCCCXL.

rex Ludowicus ⁵¹² abiit obviam Wilhelmo principi Nortmannorum; qui venit ad eum in pago Ambianensi, et se illi commisit. At ille dedit ei terram, quam pater ejus Karolus Nortmannis concesserat, indeque perrexit contra Hugonem ⁵¹³. Quo ad se venire detrectante, revertitur Laudunum. Dedit autem rex Artoldo archiepiscopo ⁵¹⁴, ac per eum æcclesiæ ⁵¹⁵ Remensi, per præceptionis regis paginam Remensis urbis monetam jure perpetuo possidendam; sed omnem comitatum Remensem eidem contulit æcclesiæ. Artoldus archiepiscopus Causostem

munitionem obsidet, quam quinto tandem die, Ludowico rege illuc veniente, hi qui erant intus reddentes deserunt; nec longum, subversa funditus, ab his qui recepere dissipatur. Missi Hugonis ad regem veniunt, et de pace cum eis rex inter Artoldum præsulem et Heribertum laborare studet. Deinde ad castrum quoddam, quod Heriveus, nepos Herivei quondam episcopi ⁵¹⁶, super fluvium Maternam tenebat, unde et villas episcopii Remensis circumquaque positas deprædabatur, proficiscitur cum Artoldo archiepiscopo. Nec mora, obsidibus acceptis ⁵¹⁷ ab ipso Heriveo, revertitur Remis; pergensque in crastinum ad sanctum Remigium, sese ipsius sancti committit intercessionibus, promittens vadibus libram argenti se daturum singulis annis ⁵¹⁸, monachis quoque ejusdem loci præceptum de eodem castello dedit immunitatis. Hugo ⁵¹⁹ princeps filius Rotberti, junctis sibi quibusdam episcopis tam Franciæ quam Burgundiæ, cum Heriberto comite et Wilhelmo Nortmannorum principe Remensem obsidet urbem; sextaque ⁵²⁰ obsidionis die, deserente omni pene militari manu Artoldum archiepiscopum, et ad Heribertum transeunte, idem comes Heribertus urbem ⁵²¹ ingreditur. Artoldus præsul ad sanctum Remigium evocatione procerum et episcoporum projectus, persuasus est vel conterritus a principibus, episcopii se procuratione vel potestate abdicare, concessaque sibi abbatia sancti Basoli et Avennaco ⁵²² (82) monasterio, ad sanctum Basolum commoraturus ⁵²³ abscessit *. Hugo et Heribertus locuti

[* *H. R.* iv, 28. Post annos octo et menses septem (*cod.* vi) in episcopatu exactos, etc.]

cum quibusdam Lothariensibus, ad obsidionem Lauduni cum Wilhelmo proficiscuntur ⁵²⁴, relicto Remis Hugone diacono Heriberti filio, jam pridem ad episcopatum ⁵²⁵ ipsius urbis evocato ⁵²⁶ *.

[* *H. R.* iv, 28. Quique tertia postquam regressus est mense presbiter a Widone Suessonico præsule ordinatus est, expletis postquam fuerat electus annis quindecim, quos Autissiodori commorans egerat, litterarum studiis occupatus, apud Widonem ipsius urbis antistitem, a quo et diaconus ordinatus fuerat. Nam ceteros inferiores gradus ab Abbone Suessonico præsule Remis acceperat.]

Ludowicus rex post sex vel septem ebdomadas a Burgundia rediens, assumpto secum Artoldo archiepiscopo, cum propinquis ipsius pariter cum eo comitantibus, quorum beneficia Heribertus comes abstulerat, in Remensem venit Campaniam; trans-

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁰³ virid. 2. 3. ⁵⁰⁴ ita 2. et Richeras; uirdunensem 1. ⁵⁰⁵ dissiluisse 2. ⁵⁰⁶ ducit 2. 3. ⁵⁰⁷ saracenis 3. ⁵⁰⁸ *szpius*. ⁵⁰⁹ *deest* 1. ⁵¹⁰ *coegit* 2. ⁵¹¹ *in marg. alia tamen manu* 1, *habet: autanda. tunc numeros Græcos MZ* (47) mal. ⁵¹² *hæc solus* 1 *habet in margine: Berengarius Viridunensis episcopus consecratur ab Artoldo Remensi archiepiscopo. Apud Hugonem Virid. hæc fusius narratur.* ⁵¹³ loduicicus 3. ⁵¹⁴ c. h. p. 3. ⁵¹⁵ episcopo 2. *ita et infra.* ⁵¹⁶ *deest* 2. ⁵¹⁷ archiepiscopi 2. 3. ⁵¹⁸ a. o. 2. 3. ⁵¹⁹ a. s. 2. 3. ⁵²⁰ fomes iniquitatis Hugo Magnus. *Hugo V.* ⁵²¹ sexta 2. 3. ⁵²² *deest* 3. ⁵²³ alvennaco 3. ⁵²⁴ commoratus 3. ⁵²⁵ p. c. W. 2. 3. ⁵²⁶ ab episcopatu 2. ⁵²⁷ electo 1.

NOTÆ.

(81) Hugo Virid. addit: *Ducatum Otho (i. e. Gisleberti filius) accepit,*

(82) *Saint-Basie et Avenay.*

itoque fluvio Axona, Laudunum contendit. Quo com-
perto, Hugo et Heribertus, relicta obsidione Lau-
duni, noctu ad munitionem Petrapontem deprope-
rant; indeque Othoni regi obviam proficiscuntur.
Cui conjuncti ad Atiniacum eum perducunt, ibique
cum Rotgario comite ipsi Othoni ⁵²⁷ sese committunt.
Ludowicus rex ingressus Laudunum, victus suis ⁵²⁸
providet necessaria ⁵²⁹; sicque cum Hugone Nigro
et Willelmo Pictavensi Burgundiam repetit. Otho (83)
rex Heinrico, fratri suo, regnum Lothariense com-
mittit. Tumque cum diversarum gentium, quas se-
cum adduxerat ⁵³⁰, multitudine post Ludowicum in
Burgundiam proficiscitur, habens secum Conradum,
filium Rodulfi regis Jurensis, quem jam dudum dolo
captum sibi adductum retinebat; castraque me-
tatus supra ⁵³¹ Sequanam, obsides ab Hugone Nigro
accepit, cum juramento ne esset nocumento Hugoni
vel Heriberto, qui se ⁵³² subdiderant eidem Otho-
ni ⁵³³. Quo facto, revertitur ad sua. Hugo filius He-
riberti Remis a Widone Suessionico præsule presbi-
ter ordinatur. Ludowicus rex Laudunum redit. Ego
denique disponens orationis gratia sepulcrum sancti
Martini visere, retentus sum ab Heriberto comite,
clam me quibusdam accusantibus apud eum, quod
sui causa nocumenti vellem proficisci vel filii
sui ⁵³⁴ *. Fecitque me sub custodia detineri, ablatiis

[* *H. R.* iv, 28. Et quia renutabam me huic
electo nostro committere, nesciens utrum Deo
placere eum præsulem nostrum fore Sicque, etc.]

a me rebus quas de episcopatu tenebam, cum æc-
clesia quam regebam in Culmisciaco (84), sicque
plenis quinque mensibus * sum detentus. Rex Lu-

[* *H. R.* iv, 28. Apud fratres nostros, ipso co-
mite jubente, sub custodia partim libera sum de-
tentus. Contigit autem mihi, domina mea beata
Dei genitrice intercedente, ut ipsa die concep-
tionis et passionis Domini nostri Jesu Christi absol-
verera custodia, et die tertia scilicet 6 Kal. Apri-
lis, qua Dominus a mortuis resurrexit, egressus
ipse cum præfato electo nostro ad urbem Suesso-
nicam profectus sum. Ubi convenientes episcopi
hujus diocesis cum principibus Hugone ac He-
riberto tractarunt quid eis esset agendum super
episcopali hujus Hugonis ordinatione, sicque de-
creverunt, petentibus quibusdam filiis ecclesiæ
Remensis, tam clericis, quam laicis, cum ordi-
nandum, asserentibus fautoribus ipsius, quod Ar-
toldus nequaquam electus, sed per violentiam
fuerit intromissus, seseque episcopali abdicaverit
ditione. Ibi ergo Hugo princeps tunc me per ma-
num accipiens, huic Hugoni nepoti suo ad benefa-
ciendum commisit: quique mihi ecclesiam sanctæ
Mariæ dedit in Colrido sitam, terram quoque,
quam pater suus mihi abstulerat, reddidit, et aliam
in prædicta villa superadjecit.

A dowicus Petrapontem munitionem bello aggressus
est, et obsides accipiens, recessit ab ea. Deinde in
regnum Lothariense cum Artoldo archiepiscopo et
aliis fidelibus suis profectus est. Otho quoque rex,
Rhenos transito, adversus eum venit; sed ab eorum
fidelibus inter eos indutiæ determinatæ sunt.

Puella quædam pauperula de villa quæ di-
citur Lavenna, nomine Flothildis, visiones sancto-
rum manifeste vigilansque et in spiritu videre as-
sueverat ⁵³⁵. ac quædam futura prædicebat (85). Quæ
post sequentem annum in ipsa natalis Domini nocte
decessit. Hoc anno acies diversorum colorum in
cælo visæ sunt mense Decembrio ⁵³⁶ nocte dominica.
Collecta Transmarinorum, sed et Gallorum, quæ
Romam petebat, revertitur, occisis eorum nonnullis
a Sarracenis; nec potuit Alpes transire propter Sar-
racenos, qui vicum monasterii sancti Mauricii oc-
cupaverant, Anno

DCCCCXLI.

Gerlanus Senonensis archiepiscopus urbe sua de-
pellitur a Frotmundo, quem Hugo Albus ⁵³⁷ eidem
civitati præfecerat, culpato Gerlando quod Waloni
faverit, homini Heriberti comitis, qui Frotmundum
vel suos a præfata expulerat urbe. Heribertus comes
synodum convocavit ad determinandam controver-
siam inter filium ipsius Hugonem ⁵³⁸ et Artoldum
archiepiscopum; sed impediente Hugone, atque sa-
tagente ne forte ad fidelitatem et auxilium Ludowici
regis congregarentur, omisere conventum. Rex Lu-
dowicus Burgundiam petens, comperit Rotgarium ⁵³⁹,
comitem prope se forte metatum; quem aggressus,
comprehendit cum his qui cum eo erant super flu-
vium Maternam, secumque in Burgundiam duxit.
Hugo et Heribertus comites episcopos convocant
Remensis dioceseos. Qui convenientes apud Sues-
sionem in ecclesia sanctorum Crispini et Crispiniani
tractant de statu Remensis episcopii, definientes ⁵⁴⁰,
conquerentibus clericis atque nobilibus laicis diu
pastore sedem ipsam vacare, ut ⁵⁴¹ quoniam Artol-
dus episcopus juraverat quod numquam se de ipso
episcopatu intromitteret ⁵⁴², ad ipsius gubernationem
reverti non deberet, Hugo vero, filius Heriberti co-
mitis, qui prius ad ipsum episcopatum fuerat evoca-
tus ⁵⁴³, clero populoque petente ordinaretur episco-
pus. Ibique ⁵⁴⁴ me Hugo primum de exilio jussu suo
evocat. Indeque Remos adeuntes episcopi, eumdem
electum nostrum ⁵⁴⁵ præsulem consecrant apud san-
ctum Remigium. Rotgarius comes datis obsidibus
dimittitur a rege Ludowico. Duagium castellum rec-
dens Arnaldo. Monasterium sancti Theoderici divini

VARIE LECTIONES.

⁵²⁷ othoni 3. ⁵²⁸ sui 2. ⁵²⁹ necessariis sique 3. ⁵³⁰ abduxerat 2. 3. ⁵³¹ super 2. 3. ⁵³² deest 2. ⁵³³ othoni 2. 3. ⁵³⁴ vel f. s, v. p. 2. 2. ⁵³⁵ asse uenit 2. asseverat 3. ⁵³⁶ decembri 2. 3. ⁵³⁷ abbas 3. ⁵³⁸ deest 1. et H. 3. ⁵³⁹ rotgerium 1. ⁵⁴⁰ definiuntque 2. 3. ⁵⁴¹ deest 4. ⁵⁴² intermitteret 1. Hugo ⁵⁴³ electus corr. evocatus 1. ⁵⁴⁴ Ibique — evocat. ⁵⁴⁵ desunt 2. 2a. 3b. ⁵⁴⁵ deest 2, 3, p. c. 3.

NOTÆ

(83) Hugo Floriacensis his præmittit; « Otho
Transrhenensis regnum Lothariense a Ludowico
suscepit, » etc.

(84) *Cormicy*.

(85) Visiones eæ in codice 1 leguntur.

illustratur miraculis. Crux major æcclesiæ Remensis auro cooperta gemmisque pretiosis ornata, ab eadem furtim aufertur æcclesia. Canonici Montisfalconis (86) oppressione Virdunensis episcopi prægravati⁵⁴⁶, deserentes cœnobium suum, corpus sancti Balderici patroni sui deferunt Remis.

Ludowicus rex Burgundiam petens, Rotgarium comitem cum Hugone nigro ac Gisleberto pacificavit; indeque Laudunum remeans, Arnoldum cum Landrico, fratre ipsius, eodem castro proditionis insimulatos expulit, et Rotgario⁵⁴⁷ Laudunensem comitatum dedit; compertoque quod Hugo Albus ad obsidendum Laudunum properaret, Burgundiæ partes cum Artoldo episcopo et Rotgario comite repetit. Quo circa Vitriacum⁵⁴⁸ castrum deversante, Hugo et Heribertus Laudunum obsident. Sumptis autem secum rex quos undecunque colligere potuit, in pagum Porcensem venit. Quo audito, Hugo et Heribertus, scilicet quod rex eis appropinquaret, obsidione relicta properant contra, et insperatum regis invadentes exercitum, nonnullos sternunt, reliquos in fugam vertunt. Rex ipse cum paucis eductus a suis, et eximere se bello coactus, vix evasit, Artoldo episcopo et comite Rotgario comitantibus secum. Artoldus episcopus, perditis rebus quas ibi habuerat, ad Hugonem ac⁵⁴⁹ Heribertum accessit [*H.R.* iv, 29, *add.* adductus ab amicis]; et datis sacramentis prout ab eo Avennaco cum villa Vindenissa, et pacta pace cum Hugone præsule, ad sanctum Basolum illic habiturus devenit. Hugo et Heribertus obsidionem Lauduni relinquunt. Ludowico regi filius nascitur, et præmissi comites cum Willelmo locuti, mox Lauduni repetunt obsidionem, proditionem castri sibi fieri rati: nulloque, quod arbitrati fuerant, patrato negotio, revertuntur in sua. Ludowicus rex a Karlo Constantino in Vienna recipitur; et Aquitani ad eum veniunt, illumque suscipiunt. Hugo et Heribertus, Willelmus et Arnulfus simul locuntur: et Heribertus inde ad Othonem regem⁵⁵⁰ trans Rhenum proficiscitur. Anno

DCCCCXLII

Ludowicus rex, firmatis sibi Aquitanis, Laudunum revertitur, nec diu remoratus⁵⁵¹, non obtenta pace, in Burgundiam remeat⁵⁵². Legatus Stephani papæ, nomine Damasus, episcopus Romæ ob hanc legationem peragendam ordinatus, in Franciam venit, afferens litteras apostolicæ sedis ad principes regni cunctosque Franciæ vel Burgundiæ habitatores, ut recipiant regem suum Ludowicum: quod si neglexerint, et eum amplius hostili gladio persecuti fuerint, ex-

communicationis depromissurum⁵⁵³ interminationem. Pro qua re colloquentes episcopi Remensis dioceseos cum Heriberto comite, deprecati⁵⁵⁴ sunt eum, ut intercederet apud Hugonem principem pro receptione regis. Proditores quidam Remis reperti et interfecti sunt; quidam rebus æcclesiæ privati, ab urbe depelluntur. Legati Remensis æcclesiæ Roma regressi, pallium deferunt Hugoni episcopo ac Stephano papa transmissum. Cum quibus pariter et legatio venit principibus regni, ut Ludowicum⁵⁵⁵ regem recipiant, et sic legatos suos Romam dirigant; quod si usque ad nativitatem Domini facere non procuraverint, excommunicandos tunc fore se noverint. Domnus Odo abbas pro pace agenda inter Hugonem regem Italiæ et Albricum Romanum patricium apud eundem regem laborabat. Idem vero rex Hugo Sarracenos de Fraxinido eorum munitione disperdere conabatur. Rotgarius comes apud Willelmum Nortmannorum principem functus legatione pro Ludowico rege, ibidem defunctus est. Willelmus regem Ludowicum regaliter in Rodono⁵⁵⁶ suscepit. Item Willelmus Pictavensis et Brittones cum suis principibus ad regem venerunt. Cum his ergo rex super⁵⁵⁷ Isaram venit. Hugo vero et Heribertus cum Othone duce Lothariensium, destructis pontibus et ablatis navibus, cum his quoque quos habere poterant, ex altera parte fluminis consederunt; et agitata inter eos per internuntios controversia, dantur tandem⁵⁵⁸ indutiæ a medio Septembri usque ad medium Novembris, et obsides accipiuntur utrimque, a rege quidem filius Heriberti minor. Qui etiam rex, tam ipse quam Willelmus, sed et Hugo, mittunt obsides Othoni regi per Othonem ducem. Fames magna per totam Franciam et Burgundiam, mortalitas quoque maxima boum grassata est in tantum, ut valde pauca hujusmodi animalia in his remanserint terris.

Ludowicus⁵⁵⁹ rex Othoni regi obviam proficiscitur, et amicabiliter se mutuo suscipientes, amicitiam suam⁵⁶⁰ firmant conditionibus; multumque de pace inter regem Ludowicum et Hugonem laborans Otho. Hugonem tandem ad eundem regem convertit. Heribertus etiam pariter cum æquivoco filio suo ipsius regis Ludowici efficitur. Revertente rege, Remensis dioceseos episcopi ad eum veniunt; et ipse Rodulfum⁵⁶¹ quoque Laudunensem recepit, ac suum eidem restituit episcopium. Domnus Odo venerabilis abbas, multorum restaurator monasteriorum sanctæque regulæ reparator. Turonis obiit, et sepultus est apud sanctum Julianum⁵⁶² (87). Anno

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁴⁶ ut asserebant p. *Hugo V.* ⁵⁴⁷ rotgerio 1. ⁵⁴⁸ vituriacum 2. victuriacum 3. ⁵⁴⁹ et 2. 3. ⁵⁵⁰ ad re-
gem 3. ⁵⁵¹ moratus 3. ⁵⁵² revertitur 3. ⁵⁵³ depromens 2. 3. ⁵⁵⁴ precati 1. ⁵⁵⁵ loduicum 3. ⁵⁵⁶ ro-
dornum 2. ⁵⁵⁷ deest 2. ⁵⁵⁸ t. d. 2. 3. ⁵⁵⁹ Lodhuicus 3. ⁵⁶⁰ s. mutuo 3. ⁵⁶¹ q. r. 3. ⁵⁶² ita 2. 3.
Hugo Fl. martinum 1. Hugo V, sed cf, infra a 945,

NOTÆ.

(86) Montfaucon.

(87) Hugo Vird. addit: « Et successit ei Heimardus vir venerandus. »

DCCCCXLIII.

Arnulfus comes Willelmum, Nortmannorum principem, ad colloquium evocatum, dolo perimi fecit ⁵⁶³. Rex Ludowicus filio ipsius Willelmi, nato ⁵⁶⁴ de concubina Brittanna, terram Nortmannorum dedit; et quidam principes ipsius se regi committunt, quidam vero Hugoni duci. Heribertus comes obiit, quem sepelierunt apud sanctum Quintinum filii sui ⁵⁶⁵; et audientes Rodulfum, filium Rodulfi de Gaugliaco ⁵⁶⁶ (88), quasi ad invadendam terram patris eorum advenisse, aggressi eundem interemerunt. Quo audito, rex Ludowicus valde tristis efficitur. Artoldus episcopus, relicto cœnobio sancti Basoli, ad regem profectus est. At ille promittit ei se redditurum Remensem episcopatum: quique assumptis secum fratribus suis, et aliis quibusdam qui abjecti fuerant ab episcopatu Remensi, Altmontem castrum occupant ⁵⁶⁷. Cum quibus rex Ludowicus ⁵⁶⁸ etiam Mosam aggressus ⁵⁶⁹, repellitur a fidelibus Hugonis episcopi, quibusdam suorum interemptis; suburbanas tamen domos quasdam ipsius castri succendit, in quibus multum congestarum periit frugum.

Hugo ⁵⁷⁰ dux Francorum crebras agit cum Nortmannis, qui pagani advenerant, vel ad paganismum revertebantur, congressiones; a quibus peditum ipsius christianorum multitudo interimitur. At ipse nonnullis quoque Nortmannorum interfectis, ceterisque actis in fugam, castrum ⁵⁷¹ Ebroas ⁵⁷² (89), faventibus sibi qui tenebant illud ⁵⁷³ Nortmannorum christianis, obtinet. Ludowicus Rodomum repetens, Turmodum ⁵⁷⁴ Nortmannum, qui ad idololatriam gentilemque ritum reversus, ad hæc ⁵⁷⁵ etiam filium Willelmi aliosque cogebat, regique insidiabatur, simul ⁵⁷⁶ cum Setrico rege pagano, congressus cum eis interemit ⁵⁷⁷; et Erluino Rodomum committens, revertitur ad Compendium, ubi eum expectabat Hugo dux cum nepotibus suis, Heriberti filiis, de quibus recipiendis frequens agitabatur intentio. Quorum rex primum tunc Hugonem episcopum, mediatoribus Othone duce Lothariensium et Adelberone præsule, Hugone quoque duce præcipue insistente, recepit, eo tenore, ut abbatiae, quas dimiserat ⁵⁷⁸ ad regem profectus, Artoldo ⁵⁷⁹ episcopo restituerentur: aliud etiam episcopium ipsi provideretur; fratribus quoque et propinquis ejus honores, quos ex episcopatu Remensi habuerant, redderentur. Postea ceteri quoque filii Heriberti comitis recipiuntur a

A rege. Item rex Ludowicus ⁵⁸⁰ Rodomum ⁵⁸¹ profectus, Ebroas ⁵⁸² ab Hugone duce recepit, et apud Parisium, depressus infirmitate, pene ⁵⁸³ tota decubuit ⁵⁸⁴ ægrotus æstate.

Hugo præsul Amblidum (99) castrum cepit ⁵⁸⁵ atque combussit; quod Rotbertus et Rodulfus fratres Remis expulsi tenebant ⁵⁸⁶, unde et deprædationes per episcopium Remense faciebant. Erluinus cum Arnulfo congressus, victoriaque ⁵⁸⁷ potitus, eum quoque, qui Willelmum Nortmannorum principem interemerat, occidit, et amputatis manibus ⁵⁸⁷ ipsius, Rodomum transmisit. Item præfatus Hugo episcopus Altmontem ⁵⁸⁸ munitionem obsidet, quam tenebat Dodo frater Artoldi episcopi; tandemque accepto parvulo filio ipsius ⁵⁸⁹ obside, discedit, rege quoque mandante. Hugo dux filiam regis ex lavacro sancto suscepit, et rex ei ducatum Franciæ delegavit, omnemque Burgundiam ipsius ditioni subjecit. Idem vero Hugo Arnulfum cum rege pacificavit, cui rex infensus erat ob necem Willelmi. Oddo ⁵⁹⁰ rex quosdam fideles Ludowici, qui sibi insidiabantur, comprehensos ⁵⁹¹ in custodia misit; unde inter ipsos reges exoritur scandalum. Anno

DCCCCXLIV

Ludowicus rex in Aquitaniam proficiscitur cum regina ⁵⁹² Gerberga, et locutus cum Regimundo ⁵⁹³, Gothorum principe, ceterisque proceribus Aquitanorum, revertitur in Franciam. Castrum quoddam vocabulo Montiniacum, in pago Suessionico situm, quod ⁵⁹⁴ erat ex abbatia sancti Crispini, quam dudum receperat ⁵⁹⁵, reddentibus eam sibi filiis Heriberti, et Ragenoldo dederat, proditione quorundam oppidanorum fideles regis ceperunt, occiso Andrea quodam, qui illud tenebat ad fidelitatem filiorum Heriberti, sed et proditore ab Andrea perempto. Ambianensem quoque urbem, quam tenebat Odo ⁵⁹⁶ filius Heriberti, favente Deroldo episcopo, et tradentibus ipsius episcopi fidelibus, domestici regis recipiunt. Ex quibus ita gestis exoritur iterum discordia inter regem et filios Heriberti. Otho dux Lothariensium vita ⁵⁹⁷ decessit. Hugo dux Francorum cum Nortmannis pactum ⁵⁹⁸ firmat, datis utrimque et acceptis obsidibus; indeque profectionem parat cum filiis Heriberti, obviam profecturus Oddoni ⁵⁹⁹ regi in regnum Lotharii. Sed idem rex adventum suum differens, Herimannum quondam ducem cum ingenti dirigit exercitu. Ludowicus rex, pace facta inter Erluinum et Ernulfum, castrum Ambianen-

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁶³ et Richardus primus successit, qui Normaniam dono regis Ludovici obtinuit Hugo V ⁵⁶⁴ natum 1. 3. ⁵⁶⁵ ipsius 2. ⁵⁶⁶ gaugiaco 2. 3. ⁵⁶⁷ occupat 2. 3. H. R. ⁵⁶⁸ lodhunicus 3. ⁵⁶⁹ aggressus 3. ⁵⁷⁰ H. Magnus Hugo V. ⁵⁷¹ urbem 2. 3. ⁵⁷² ebroicas 2. 3. ⁵⁷³ deest 2. ⁵⁷⁴ trumonum 3. h. ⁵⁷⁵ adhuc 3. ⁵⁷⁶ simulque 3. ⁵⁷⁷ interimit 2. 3. ⁵⁷⁸ relinquerat 2. reliquerat 3. ⁵⁷⁹ altoldo 1. ⁵⁸⁰ l. r. 2. 3. ⁵⁸¹ rodomo 3. ⁵⁸² ebroicas 2 3. ⁵⁸³ poene 1. ⁵⁸⁴ decumbit 2. ⁵⁸⁵ c. castrum 2. 3. ⁵⁸⁶ detinebant 2. 3. H. R. ⁵⁸⁷ amputatas manus 2. 3. ⁵⁸⁸ almontem 3. ⁵⁸⁹ i. f. 2. 3. ⁵⁹⁰ Odo 2. 3. 3b. ⁵⁹¹ comprehendit et in 2.3. ⁵⁹² regina — cum desunt 3b. ⁵⁹³ ragimundo 2.3. 3b. ⁵⁹⁴ deest 2. ⁵⁹⁵ perceperat 2. præceperat 3. ⁵⁹⁶ hodo 2. ⁵⁹⁷ p. f. c. N. 2. 3. ⁵⁹⁸ othoni 2. odoni 3.

(88) Gouy in pago Brabantensi. Bouq.
(89) Evreux.

NOTÆ.

(90) Ambli ad flumen Barum, qui Mosam infra Sedan influit.

sium eidem Erluino dedit. Filii Heriberti quandam A munitionem Rodulfi ⁵⁹⁹ cujusdam fidelis Ludowici regis, nomine Clastris, sitam in pago Veromandinse ⁶⁰⁰ prodicione capiunt. Et eodem Rodulfo ⁶⁰¹ clam evadente, thesauros ipsius invadunt atque diripiunt, municipiumque vacuum derelinquunt.

Hugo dux colloquium Herimanni petit, qui missus erat obsidere castella Ragnarii ⁶⁰² ac Rodulfi fratrum, Ludowici regis fidelium; qui resistendi Herimanno præsidium non habentes, veniam, datis muneribus multis, ab Oddone rege ⁶⁰³ deposcunt. Is equidem palatium Aquis deveniens, cum Iothariensibus colloquium habuit. Ubi missi regis Ludowici, sed et Hugonis ducis legati ad eum venerunt. Qui legatos regis honorifice suscipiens, legatis avversabatur ⁶⁰⁴ ducis; donec Manasses quidam, missus B Hugonis, videns legatos Ludowici valde legationi suæ adversos existere, mandata quædam ⁶⁰⁵ sibi ab hoc rege data nuper ad ipsum Oddonem ⁶⁰⁶ perferenda, quæ ⁶⁰⁷ prius aperire noluerat, in medium protulit; pandens exprobrationes non modicas, quas sibi rex Ludowicus Oddoni regi ⁶⁰⁸ perferre præceperat, quod scilicet perjurus esset Oddo de juramentis quæ Ludowico juraverat, adiciens et alia indecora nonnulla. Quibus admodum permotus Oddo, missos Ludowici, quia verbis Manasse contradicere non valebant, abiciens, legatos Hugonis honorabiliter habuit, omnesque sibi fideles ab auxilio seu participatione ⁶⁰⁹ Ludowici sese submovere præcepit.

In Transrhenensibus Germaniæ regionibus quidam homo erat, cui manus abscisa ⁶¹⁰ fuerat, et post annos quatuordecim, sicut asserunt qui eum noverunt, subito dum nocte ⁶¹¹ dormiret, ei ex integro restaurata ⁶¹² est. In eisdem ⁶¹³ partibus per quosdam pagos ignei globi ferri ⁶¹⁴ videbantur in aere, quique nonnullas ⁶¹⁵ illic circumvolantes incenderunt domos ac ⁶¹⁶ villas; a ⁶¹⁷ quibusdam vero locis, crucibus ⁶¹⁸ oppositis, cum benedictione episcopali et aqua benedicta repellebantur. Regii milites episcopatum Remensem deprædantur, et filii Heriberti abbatiam sancti Crispini, Ragenoldus quoque abbatiam sancti Medardi; sicque alterutris debachantur rapinis atque deprædationibus. Tempestas nimia facta est in pago Parisiaco, et turbo vehementissimus, quo parietes cujusdam domus antiquissimæ, D qui ⁶¹⁹ validissimo constructi ⁶²⁰ cemento in monte qui dicitur Mortyrum (91) diu perstiterant immoti, funditus sunt eversi. Feruntur autem dæmones tunc

ibi sub equitum specie visi, qui æcclesiam quandam ⁶²¹, quæ proxima stabat, destruentes, ejus trabes, memoratis parietibus ⁶²² incusserint ⁶²³ ac sic eos subruerint, vineas quoque montis ipsius evulserint, et omnia sata vastaverint.

Subsecuta mox Brittonum pernitias, qui discordia inter se principum Berengarii et Alani divisi, a Nortmannis, cum quibus pactum inierant, pervasi et magna sunt cæde attriti ⁶²⁴. Civitas eorum Dolus nomine capta, et episcopus ejusdem confugientium in æcclesiam multitudinum stipatione oppressus et enecatus est. Reparatis denique Brittones viribus certamen ineunt, in quo superiores Nortmannis extitisse ⁶²⁵ visi sunt. Tertia tandem congressione inita ⁶²⁶, magna ex utraque parte ⁶²⁷ cecidit multitudo; victoria vero potiti Nortmanni, Brittones usque ad internationem cædunt et ⁶²⁸ a terra ipsorum disperdunt. Ipsique Nortmanni, qui nuper a transmarinis advenerant ⁶²⁹ regionibus, eorum terras ⁶³⁰ invadunt.

Ludowicus rex in terram Nortmannorum proficiscitur cum Arnulfo et Erluino et quibusdam episcopis Franciæ ac Burgundiæ. Arnulfus itaque præcedens regem, quosdam Nortmannorum, qui custodias observabant apud Arcas (92), fudit, et regi transitum præparavit; sicque rex Rodonum perveniens, a Nortmannis in urbe suscipitur; quibusdam mare petentibus qui eum nolebant recipere, ceteris omnibus sibi subjugatis. Hugo dux cum suis et quibusdam C Bergundiæ proceribus trans Sequanam faciens iter, Bajocas usque pervenit, et civitatem obsedit, quam rex ei dederat, si eum ad subiciendam sibi hanc Nortmannorum gentem adjuvaret. Receptus autem rex a Nortmannis, mandat duci, ut a præfatæ civitatis obsidione discedat. Quo discedente, rex in eam ingreditur; unde et discordiæ fomes inter regem concitatur et ducem; sed et pro eo quod rex obsides ab Ebrocensibus, qui Hugoni subditi erant, accepit, quos eidem duci reddere noluit. Anno

DCCCCXLV

adhuc rege Ludowico ⁶³¹ apud Rodomum degente, Gerberga regina filium Lauduni peperit, qui Karolus ad catezizandum ⁶³² vocitatus ⁶³³ est. Reversus rex Laudunum, et cum Arnulfo locutus, dispositis quibusdam rebus, Rodomum regreditur. At Bernardus Silvanectensis comes et Tetbaldus Turonensis ⁶³⁴ cum Heriberto castellum regis Montiniacum paschæ diebus aggressi, capiunt, incendunt ⁶³⁵, diruunt. Idem quoque Bernardus venatores et canes regis inva-

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁹⁹ radulfi 2. 3. ⁶⁰⁰ veromandinse corr. veromandense 1. ⁶⁰¹ radulfo 2. ⁶⁰² ragenarii 3. ⁶⁰³ ad odonem regem 2. 3. ⁶⁰⁴ adversabatur 2. 3. ⁶⁰⁵ deest 3. ⁶⁰⁶ odonem sæpius 2. 3. ⁶⁰⁷ qui 2. ⁶⁰⁸ deest 3. ⁶⁰⁹ partitip. corr. particip. 1. ⁶¹⁰ abscissa 2. 3. ⁶¹¹ noctu 2. 3. ⁶¹² restituta 3b. ⁶¹³ iisdem 3. ⁶¹⁴ ferre 2. 3. ⁶¹⁵ nonnullas 1. ⁶¹⁶ et 2. 3. ⁶¹⁷ ex corr. a 1 ⁶¹⁸ cruribus 2. ⁶¹⁹ quæ 2. ⁶²⁰ constructu 2. ⁶²¹ quandam 2 ⁶²² p. m. 2. 3. ⁶²³ incusserunt — subruerunt — evulserunt — vastaverunt 3. ⁶²⁴ atriti 2r ⁶²⁵ deest 1 ⁶²⁶ inito 1. ⁶²⁷ deest 2. ⁶²⁸ et eos a 2, 3. ⁶²⁹ venerant 3 ⁶³⁰ terram 2. 3. ⁶³¹ l. r. 2. 3. ⁶³² cateliz. corr. cateciz. 1. ⁶³³ vocatus 2. 3. ⁶³⁴ deest 2. 3. ⁶³⁵ i. acd. 2. 3.

NOTÆ.

(91) *Montmartre.*

(91) *Arques.*

dens, equos eorum vel quæque sibi visa sunt, auferunt; Compendium etiam, regalis sedis oppidum, pervadit cum quibusdam villis eidem sedi subjectis. Rex Ludowicus, collecto secum Nortmannorum exercitu, Veromandinsem ⁶³⁶ pagum deprædatur, assumptoque cum ipsis ⁶³⁷ Erluino cum parte ⁶³⁸ militum Arnulfi, sed et Artoldo episcopo cum his, dudum ⁶³⁹ qui Remis ejecti fuerant; comitibus quoque Bernardo ac Theoderico ⁶⁴⁰ nepote ipsius, Remorum obsidet urbem. Vastantur circumquaque segetes, villæque diripiuntur et partim exuruntur, necnon æcclesiæ plures effringuntur. Quoties ⁶⁴¹ pugnatum ad portas vel circa murum, vulnerati ex utraque parte non pauci, quidam etiam interempti sunt. Hugo denique dux proeliatum cum Nortmannis, qui fines suos ingressi fuerant, eos non modica cæde ⁶⁴² fudit, et a terminis suis ejecit; post hæc Remis ad regem mittit, dans obsides, ut Rageboldus ex parte regis ad colloquium sibi occurrat. Quo abeunte, tractat cum eo, ut rex obsides ab Hugone episcopo accipiat, et ab obsidione Remensi discedat; quatenus ⁶⁴³ idem præsul denominato placito ad reddendam rationem de omnibus, quæ rex ab eo quæsierat ⁶⁴⁴, accedat. Quibus hoc sibi tenore datis, rex ab obsidione recedit post quintam decimam, quo civitas obsessa fuerat, diem. Igitur circa missam sancti Johannis Hugo dux placitum cum rege per sequestres ⁶⁴⁵ habuit, in quo nihil certi ⁶⁴⁶ de pace inter ipsos componenda gestum, nisi tantum quod ⁶⁴⁷ inducias ad invicem sibi dederunt ⁶⁴⁸ usque ad medium mensem Augustum.

His ita gestis, rex Ludowicus, assumpto Erluino et quibusdam domesticis suis secum, Rodomum petit. Dominus Theotilo ⁶⁴⁹ venerandus urbis Turonicæ præsul obiit, qui dum de pace inter regem et principes componenda certaret, hisque studiis occupatus a Lauduno rediret, ægitudine corporis in ipso deprimitur itinere. Cumque ultimum jam exhalaret ⁶⁵⁰ spiritum, apparuit signum quoddam luminis per æra discurrens, cubitum longitudinis habere visum; cujus lumine ad depellendas noctis tenebras sufficienter perfuncti sunt ⁶⁵¹, qui funus ejus deducebant; talique potiti solamine per milia fere, ceu fertur, ducenta. Turonicam usque corpus ejus perferunturbeina. Quodque in monasterio sancti Juliani, quod idem vir sanctus summa instituerat religione, juxta sepulcrum domni Odonis reverenter humatur, et exinde ipsum templum divinis illustrari ⁶⁵² miraculis declaratur.

Dum rex Ludowicus ⁶⁵³ moraretur Rodomi, Hagrol-

audus ⁶⁵⁴ Nortmannus, qui Bajocis præerat, mandat ei, quod ad eum venturus esset condito tempore vel loco, si rex ad illum locum accederet. Veniente denique rege cum paucis ad locum denominatum, Hagroldus cum multitudine Nortmannorum armatus advenit ⁶⁵⁵, invadensque socios regis, pene cunctos interemit ⁶⁵⁶. Rex solus fugam iniit, prosequente se quodam Nortmanno ⁶⁵⁷ sibi fideli. Cum quo ⁶⁵⁸ Rodomum veniens, comprehensus est ⁶⁵⁹ ab aliis Nortmannis quos sibi fideles esse putabat, et sub custodia detentus, Hugo quoque, rex Italiæ, regno depulsus a suis, et filius ipsius in regnum receptus ⁶⁶⁰ est. Hugo præsul Almontem castrum obsidens, post septem ferme ⁶⁶¹ obsidionis ebdomadas recipit, reddente illud Dodone ⁶⁶² [*H. R.* iv, 31, D. domni Artoldi fratre], tali sub tenore, ut filium ipsius et filium fratris sui suscipiens idem archiepiscopus ⁶⁶³, concederet eis terram patrum suorum. Hugone duce de regis ereptione laborante, Nortmanni filios ipsius regis dari sibi obsides quærunt, nec aliter regem se dimissuros asserunt. Mittitur igitur ⁶⁶⁴ ad reginam pro pueris; illa minorem mittens, majorem fatetur se non esse missuram. Datur igitur minor, et ut rex dimittatur, Wido ⁶⁶⁵ Suessorum episcopus sese obsidem tradit. Dimissus itaque rex a Nortmannis, suscipitur ab Hugone principe; quique committens eum Totbaldo ⁶⁶⁶⁻⁶⁶⁷, cuidam suorum, proficiscitur Othoni regi obviam. Qui rex nolens loqui cum eo, mittit ad eum Conradum ducem Lothariensium, cum quo locutus Hugo infensus Othoni regi revertitur. Richario Tungrensium præsule defuncto, idem episcopium rex Otho Hugoni, abbati monasterii sancti Maximini, nolenti atque refugienti dedit, eumque ordinari fecit episcopum; et ita remeant trans Rhenum.

In pago Parisiacensi, necnon etiam per diversos ⁶⁶⁸ circumquaque pagos, hominum diversa membra ignis plaga pervaduntur; quæque [sensim ⁶⁶⁹] exusta consumebantur, donec mors tandem finiret supplicia. Quorum quidam, nonnulla sanctorum loca petentes, evasere tormenta; plures tamen Parisius in æcclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ sanati sunt, adeo ut quotquot illo pervenire potuerint, asserantur ab hac peste salvati; quos Hugo quoque dux stipendiis aluit cotidianis. Horum dum quidam vellent ad propria redire, extincto refervescunt incendio, regressique ad æcclesiam liberantur ⁶⁷⁰. Anno

DCCCCXLVI

quidam motus inter filios Heriberti comitis ⁶⁷¹ agitantur pro hereditatum distributione suarum. Qui

VARIE LECTIONES.

⁶³⁶ veromandensem 1. ⁶³⁷ illis 2. 3. ⁶³⁸ patre 2. ⁶³⁹ q.d. 2. 3. *H. R.* ⁶⁴⁰ teoderico 2. ⁶⁴¹ Quotiens 2. ⁶⁴² clade 3. ⁶⁴³ quatenus 2. 3. ⁶⁴⁴ quæsierit 2. *H. R.* ⁶⁴⁵ sequestros 2. ⁶⁴⁶ certe 1. certum 2. 3. ⁶⁴⁷ *deest* 2. ⁶⁴⁸ *deest* 2. ⁶⁴⁹ testilo 2. ⁶⁵⁰ exalaret 2. 3. ⁶⁵¹ *superscr.* 1. *deest.* 2. ⁶⁵² inlustrare 2. ⁶⁵³ lodhunicus 3. ⁶⁵⁴ haigroldus 2. 3. *et infra* ⁶⁵⁵ venit, *carr.* advenit 1, advenerat 2. ⁶⁵⁶ interemit 3. ⁶⁵⁷ *N.* (normanno) 3. q. 2. 3. ⁶⁵⁸ cumque 2. ⁶⁵⁹ *deest* 3. ⁶⁶⁰ susceptus 2. 3. cui successit Lotharius filius ejus Hugo V. ⁶⁶¹ formæ *corr.* fermæ 2. ⁶⁶² odone 2. 3. ⁶⁶³ episcopus 2. 3. ⁶⁶⁴ *deest* 2. ⁶⁶⁵ vido 3. ⁶⁶⁶⁻⁶⁶⁷ Telbaudo Carnotensium comiti Hugo V. ⁶⁶⁸ diversas *corr.* diversos 1. divisos 2. 3. ⁶⁶⁹ *deest.* 1. ⁶⁷⁰ liberantur *corr.* liberantur 2. ⁶⁷¹ *deest.* 2. 3.

tamen, Hugone principe avunculo ⁶⁷² ipsorum mediante, pacantur, divisis sibi, prout eis compctens visum est, rebus. Hugo rex Italiæ a suis in regnum recipitur. Edmundus Anglorum rex legatos ad Hugonem principem pro restitutione Ludowici regis dirigit; et idem princeps proinde conventus publicos cum nepotibus suis aliisque regni primatibus agit. Marinus papa decessit, cui succedit Agapitus; et pax inter Albericum patricium et Hugonem regem [Italiæ] depaciscitur. Hugo dux Francorum, ascito secum Hugone [Nigro] filio Richardi, ceterisque regni primatibus, Ludowicum regem, qui fere per annum sub custodia detinebatur apud Tetbaldum comitem, in regnum restituit; recepto Lauduno castro, quod regina Gerberga tenebat, et eidem Tetbaldo commisso. Qui dux Hugo renovans regi Ludowico **B** regium honorem vel nomen, ei ⁶⁷³ sese cum ceteris regni committit primoribus. Edmundus rex transmarinus defungitur; uxor quoque regis Othonis, soror ipsius Edmundi, decessit.

Regina Gerberga nuper ad Othonem regem, fratrem suum, legationem direxerat. auxilium deposcens ab eo. Qui maximum, colligens ex omnibus regnis suis exercitum, venit in Franciam, Conradum ⁶⁷⁴ quoque secum habens, Cisalpinæ Galliæ regem. Quibus rex Ludowicus obviam profectus, satis amicabiliter et honorifice suscipitur ab eis; sicque pariter Laudunum venientes, considerataque castri firmitate, deverterunt ab eo, Remensem aggredientes urbem, quam cingentes obsidione, ingenti vallarunt exercitu, Videns autem præsul ⁶⁷⁵ Hugo, obsidionem se tolerare non posse, neque tantæ resistere multitudini, locutus est cum quibusdam principibus qui videbantur sibi esse amici, videlicet cum Arnulfo, qui ejus sororem, et Uddone ⁶⁷⁷, qui amitam ⁶⁷³ ipsius habebat uxorem, sed et cum Hermanno ⁶⁷⁸ Udonis ⁶⁷⁹ fratre; quæsit ab eis, quid ⁶⁸⁰ sibi foret agendum. Qui tale consilium dederunt ei, ut egrederetur ⁶⁸¹ cum suis et relinqueret urbem, quia id dispositum a regibus erat, ut omnimodis expelleretur, neque intervenire possent apud reges pro ipso, quin eruerentur ei oculi si urbem vi capi contigisset. Quo consilio percepto ac suis intimato, post tertiam obsidionis ⁶⁸² diem cum pene cunctis qui secum tunc aderant militibus egressus est. Sicque reges cum episcopis et principibus ingredienti urbem, domnum **D** Artoldum [præsulem, qui dudum fuerat ejectus, iterum ⁶⁸³ intronizari fecerunt; quem Rotbertus Treverensis archiepiscopus et Fredericus Magonciacen-

sis ⁶⁸⁴ accipientes ⁶⁸⁵ utraque manu eidem sedi restituerunt. Deinde relinquentes Gerbergam reginam Remis, ipsi reges cum exercitibus [suis ⁶⁸⁶ terram Hugonis aggrediuntur; et urbem Silvanectensem obsidentes, ut viderunt munitissimam, nec ⁶⁸⁷ eam valentes expugnare, cæsis quibusdam suorum: dimiserunt ⁶⁸⁸. Sicque trans Sequanam contententes, loca quæque præter civitates gravibus atterunt depredationibus ⁶⁸⁹, terramque Nortmannorum peragrantes, loca plura devastant, indeque remeantes ⁶⁹⁰, regrediuntur ⁶⁹¹ in sua ⁶⁹². Deroldus Ambianensium præsul vita decessit ⁶⁹³. Anno

DCCCXLVII.

Hugo princeps, moto exercitu, in Arnulfi terram proficiscitur, obsidetque quasdam munitiones ipsius; nulloque patrato prout speravit negotio, revertitur in sua. Rex quoque Ludowicus cum quibusdam Lothariensibus Mosomum ⁶⁹⁴, quod Hugo præsul ejectus ⁶⁹⁵ Remis tenebat ⁶⁹⁶, obsedit; sed nec ipse quippiam pro votis efficiens, recedentibus tandem post mensem Lothariensibus, ipse Remos ⁶⁹⁷ regreditur, Bovo Catalaunensis episcopus obiit; eliguntque sibi Catalaunenses quendam nobilem adolescentem clericum, nomine Gibuinum, Ludowicus rex Aquis pascha cum Othone rege celebrat, et regiis ab eo honoratur ⁶⁹⁸ muneribus. Hugo princeps a quibusdam præsumptiose persuasus, Remensem cum Hugone præsule, quasi mox capturus, aggreditur urbem; frustratoque voto, resistentibus fidelibus regis et Artoldi archiepiscopi, octavo postquam advenerant die, illusi recedunt. Hugo præsul, annitente ⁶⁹⁹ avunculo suo Hugone, ordinat Ambianis episcopum Tetbaldum quendam, ecclesiæ Succsonicæ clericum. Ludowicus rex, expetente Arnulfo comite, Atrabatem proficiscitur cum Artoldo episcopo, indeque cum Arnulfo ad obsidendum Monasteriolum, castrum Rotgarii ⁷⁰⁰ filii Erluini, progrediuntur; postque laborem inefficacem, plurimumque ⁷⁰¹ mortes suorum, spe privati regrediuntur ad propria. Tempestas magna Remis effusa est per unius omne noctis spatium cum coruscationibus ⁷⁰² continuis ei terræ motu, adeo ut putei repleantur et domus nonnullæ subverterentur.

Conventus placiti regum Ludowici et Othonis super Charam (93) fluvium intrante mense Augusto celebratur, Hugone principe circa Mosomum et Duodeciacum (94) castra metato; ubi res litis inter Artoldum et Hugonem Remensis ecclesiæ præsules ab episcopis auditur. Et quia synodus tunc convocata non fuerat, altercatio determinari non potuit. Synodus

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁷² avunculo 2. ⁶⁷³ et 1. ⁶⁷⁴ conradum 2. ⁶⁷⁵ h. p. 2. 3. H. R. ⁶⁷⁶ oddone 1. uniddone 2. ⁶⁷⁷ amicam 2. ⁶⁷⁸ herimanno 2, 3. ⁶⁷⁹ uniddonis 2. ⁶⁸⁰ quid corr., quod 2. ⁶⁸¹ egrederentur 2. ⁶⁸² obsidiones 2. ⁶⁸³ deest 1. ⁶⁸⁴ maguntiacensis 2. ⁶⁸⁵ quia sic sedis Romanæ auctoritas promulgaverat Hugo V. ⁶⁸⁶ deest. 1. ⁶⁸⁷ n. e. v. c. desunt 2. ⁶⁸⁸ d. s. t. S. desunt 2. ⁶⁸⁹ predationibus 3. ⁶⁹⁰ revertentes 2. ⁶⁹¹ regredientur corr. regrediuntur 2. ⁶⁹² illa 1. ⁶⁹³ decessit 3. ⁶⁹⁴ mosomum 3. ⁶⁹⁵ rejectus 1. R. e. 2. 3. H. R. ⁶⁹⁶ retinebat 2. 3. H. R. ⁶⁹⁷ remis corr. remos 1. ⁶⁹⁸ h. ab eo 2. 3. ⁶⁹⁹ aduit. 2. 3. ⁷⁰⁰ rotgerii 1. ⁷⁰¹ plurimumque corr. plurimumque 2. ⁷⁰² chor. 2.

NOTÆ.

(93) Cher.

(94) Douzy.

autem circa medium mensis Novembris habenda ⁷⁰³ A denuntiatur. Interim vero sedes Remensis Artoldo conceditur, Hugo alter præsul in Mosomo commorari permittitur. Treugæ vel indutiæ belli inter regem Ludovicum et Hugonem principem usque ad synodi tempus, Othone rege mediante, disponuntur. Heriveus, nepos herivei quondam archiepiscopi, habens munitionem quam ædificaverat circa Maternam fluvium villas circumquaque ⁷⁰⁴ deprædabatur Remensis episcopii: excommunicatus ab Artoldo præsule pro his quas invaserat æcclesiæ rebus. Contra ejus prædones egressi quadam die Ragenaldus ⁷⁰⁵ comes et Dodo, frater [et fratres. *H. R.*] ipsius præsulis, cum quibusdam militibus ⁷⁰⁶ æcclesiæ, ipsos grassatores in fugam agunt. Quo audito, idem B Heriveus ⁷⁰⁷, armatis his quos secum habebat militibus a munitione sua egressus contra nostros ⁷⁰⁸ ad pugnam, et congressus cum eis, interemptus est cum suorum quibusdam ⁷⁰⁹; ceteri omnes in fugam versi sunt, vulneratis ex utraque parte nonnullis. Corpus ejusdem Remos a victoribus perlatum est. Hugo præsul assumens [secum ⁷¹⁰] Tetbaldum de Lauduno* cum aliis nonnullis malefactoribus, in Culmisciacum ⁷¹¹ (95) ceterasque contiguas villas tempore vindemiæ venit; qui omne pene vinum ex his colligentes, in diversos pagos abducunt.

[* *H. R.* iv, 33. T. de Monteacuto (*deest tamen in cod. Montispessulani*) sororis suæ maritum.]

Synodus prædicta ⁷¹² Viriduni habita est, præside Rotberto Treverensi præsule, cum Artoldo Remensi ⁷¹³, Odalrico ⁷¹⁴ Aquensi, Adalberone ⁷¹⁵ Mettensi, Gosleno ⁷¹⁶ Tullensi, Hildebaldo Transrhennensi ⁷¹⁷, Israhele Brittone, præsentate ⁷¹⁸ Brunone abbate (96) fratre regis Othonis, Agenoldo (97); quoque et Odilone ⁷¹⁹ (98), cum aliis quibusdam venerandis abbatibus (99). Ad quam Hugo episcopus evocatus, missis etiam duobus ad eum deducendum episcopis, Adalberone et Gusleno, venire noluit. Universa vero synodus domno Artoldo ⁷²⁰ Remense tenendum adjudicavit episcopium. Indicitur iterum synodus Idus Januarii habenda ⁷²¹. Anno
DCCCXLVIII.

synodus prædicta celebratur in ecclesia sancti Petri, ante prospectum castri Mosomi, a domno Rotberto ceterisque Trevirensis ⁷²² dioceseos episcopis et aliquibus Remensis. Veniens autem illuc Hugo

præsul, et locutus cum Rotherto, synodum noluit ingredi. Litteras vero quasdam ex nomine Agapiti papæ misit ad episcopos per clericum suum, qui eas Roma detulerat, nihil auctoritatis canonice continentes; hoc tantum præcipientes, ut Hugoni Remense redderetur episcopium. Quibus lectis, incuntes episcopi consilium cum abbatibus et ceteris sapientibus qui aderant, responderunt, non esse ⁷²³ dignum vel congruum, ut mandatum legationis apostolicæ, quam dudum Rotbertus archiepiscopus, deferente Frederico præsule Mogonciacensi ⁷²³, coram regibus et episcopis tam Galliarum quam Germaniarum susceperat, et partem jam præceptionis ipsius exegerat, propter illas litteras intermitteret, quas B insidiator Artoldi præsulis exhibebat; imo quod regulariter coeptum fuerat, canonice pertractaretur. Sicque præceptum est, ut recitaretur capitulum 19 Cartaginensis concilii de accusato et accusatore, Quo recitato, judicatum est, secundum diffinitionem ⁷²⁴ ipsius capituli, ut Artoldo præsule retinente communionem et parræchiam ⁷²⁵ Remensem, Hugo, qui ad duas ⁷²⁶ jam synodos evocatus venire contempserat, a communionem et regimine Remensis episcopii abstinere, donec ad universalem ⁷²⁷ synodum, quæ indicebatur Kalendas Augusti, sese purgaturus occurreret. Ipsumque capitulum mox in carta describi fecerunt episcopi coram se, subnectentes hanc etiam definitionem suam, et eidem Hugoni miserunt. Qui post alteram diem eandem C cartam Rotberto præsuli remisit, hoc verbis remandans, quod ipsorum iudicio nequaquam obæditurus esset, Arnulfus comes castrum Monasterium, favente Hugone principe, capit. Interea proclamationis litteræ a domno Artoldo diriguuntur ad sedem Romanam. Domnus igitur Agapitus papa vicarium suum Marinum episcopum mittit ad Othonem regem propter evocandam et aggregandam generalem synodum. Litteræ quoque ipsius papæ mittuntur ab urbe Romana speciatim quibusdam episcopis Galliarum Germaniarumque, vocantes eos ad eandem ⁷²⁸ synodum. Quæ synodus aggregata ⁷²⁹ est ex præcepto præfati papæ in Engulenheim ⁷³⁰ palatio regali, in ecclesia beati Remigii honore dicata, 7 ⁷³¹ Id Junii ⁷³², causa videlicet maximarum dissensionum, quæ agitabantur inter regem Ludovicum

VARIÆ LECTIONES.

⁷⁰³ abenda 2. ⁷⁰⁴ circumquaque 3. *infra* ad artaldo *typorum errore*. ⁷⁰⁵ ragenoldus 2 2. ⁷⁰⁶ a. m. 2. 3. ⁷⁰⁷ herviveus 3. ⁷⁰⁸ nos 2. ⁷⁰⁹ q. s. 2. 3. ⁷¹⁰ *deest* 1. ⁷¹¹ colmisciacum 1. ⁷¹² S. denunciata circa medium mensis novembris Viriduni Hugo V. ⁷¹³ R. Berengario Viridunensi, O. Hugo V. ⁷¹⁴ odolrico 2. 3. Hugo Fl. ⁷¹⁵ adhelberone 2 3. alberone Hugo Fl. ⁷¹⁶ goslino 2 3. *ita et infra*. ⁷¹⁷ t. Mirnegardo Werdensi 3; *et Hildebaldu vere Mimigardevordensis episcopus erat*. ⁷¹⁸ brittone præsentate Brunone 1. Hugo V. ⁷¹⁹ oddone Cluniacensi abbate Hugo Fl. ⁷²⁰ *deest*. 1. ⁷²¹ *deest* 1. ⁷²² trevereus 2. 3. ⁷²³ mogonciacensis 1, magoni. 2. magone. 3. ⁷²⁴ def 3. ⁷²⁵ parch. 1 paroch. 3. ⁷²⁶ duos s. i. 2 ⁷²⁷ anniversalem 1. ⁷²⁸ *deest* 3. ⁷²⁹ congregata ⁷³⁰ eungulenheim 1. eglehem 3. ⁷³¹ *deest* 1. *legitur etiam apud Hugonem V.* ⁷³² I a 948. ind. 6. tertio papatus domni Agapeti anno, regni regis Othonis 13, Ludowici quoque 13 Hugo V.

NOTÆ.

(95) *Cormicy*.

(96) *Laureshamensi*.

(97) *Gorziensi*.

(98) *Stabulensi*.

(99) Hugo V, addit: « Synodus autem hæc ob hoc

Viriduni denunciata fuit, ut sic saltem interesset conventui episcoporum præfatus Viridunensis Beringarius, ejus tanta esset auctoritas, ut improbari videretur, quod constantissimæ nobilitatis ejus authentica præsentia non roboraretur.

cum et Hugonem principem ; inter Artoldum quoque Remorum archiepiscopum ⁷³³ et Hugonem illicite substitutum eidem urbi præsulem ; quæ dissensiones omne perturbaverant regnum Francorum. Ad quam synodum celebrandam, adveniente prædicto Marino sedis apostolicæ vicario, convenerunt ⁷³⁴ etiam Germaniæ præsules cum quibusdam Galliarum episcopis, Rotbertus ⁷³⁴ videlicet Trevirensis ⁷³⁵ archiepiscopus, Artoldus ⁷³⁵ Remensis, Fredericus Mogontiacensis ⁷³⁶, Wicfredus ⁷³⁹ Coloniensis, Adaldachus ⁷⁴⁰ Hammaburgensis, Hildeboldus ⁷⁴¹ Mimegardevurdensis ⁷⁴², Goslenus ⁷⁴³ Tullensis, Adalbero ⁷⁴⁴ Mettensis, Berengarius ⁷⁴⁵ Viridunensis, Fulbertus Camaracensis, Rodulfus Laudunensis ⁷⁴⁶, Richoo Warmacensis, Reiboldus ⁷⁴⁷ Spirensis, Poppo ⁷⁴⁸ Wirtsiburgensis ⁷⁴⁹, Chounradus ⁷⁵⁰ Constantiacensis. Odelricus Augustensis. Thethardus ⁷⁵¹ Hildinesheimensis ⁷⁵², Bernardus Alfurtestedensis ⁷⁵³, Dudo ⁷⁵⁴ Poderbrunnensis ⁷⁵⁵, Farabertus ⁷⁵⁶ Tuugrensensis, Lioptacus Ribunensis, Michahel Radisponensis, Doddo Osnebruggensis ⁷⁵⁷, Everis Mindensis, Baldricus Trajectensis, Heroldus Saltburgensis ⁷⁵⁸, Adalbertus Bazsoensis, Starchandus Eistenensis ⁷⁵⁹, Horath Sleoswicensis ⁷⁶⁰, Wichardus ⁷⁶¹ Basiliensis, Liesdac Ripuensis ⁷⁶². Residentibus his præsulibus in æcclesia prædicti loci, post præmissas ⁷⁶³ preces secundum ordinem celebrandi concilii, et post lectiones sacræ auctoritatis, ingressis gloriosis regibus Othone ac Ludowico, et simul residentibus, post allocutionem præfati Marini sedis apostolicæ legati, exurgens Ludowicus rex e latere et consessu ⁷⁶⁴ domni regis Othonis, proclamationis suæ quærimoniam propalavit coram præmisso Romanæ sedis vicario ceterisque consedentibus ⁷⁶⁵ episcopis, referens qualiter accersitus fuerit a transmarinis regionibus per legatos, Hugonis ceterorumque Franciæ principum ad suscipiendum suæ paternæ hereditatis regnum, cunctorumque votis et acclamationibus ⁷⁶⁶ procerum militiæque Francorum sublimatus et consecratus sit ad apicem regalis moderaminis obtinendum ; postea vero ejectus sit a præfato Hugone, et dolis appetitus ac comprehensus,

per annum integrum sub custodia fuerit ab eo detentus, nec aliter ejus absolutio potuerit obtineri ⁷⁶⁷, nisi Laudunum castrum, quod solum tunc regina Gerberga cum fidelibus suis ex omnibus suis regiis sedibus retinebat, Hugone illud occupante, dimitteret. De his omnibus malis, quæ post regni susceptionem passus fuerat, si quis obiceret, quod sui facinoris causa eidem fuissent illata, inde se ⁷⁶⁸ juxta synodale judicium et regis Othonis præceptionem purgaret, vel certamine singulari defenderet.

Deinde surgens Artoldus archiepiscopus, protulit secundum jussionem papæ Romani, quam ei delegaverat, litis initium atque tenorem, quæ versabatur inter ipsum et Hugonem, subrogatum sibi æcclesiæ Remensis antistitem. Post quarum litterarum (100) recitationem, et earum propter reges (101) juxta Teutiscam ⁷⁶⁹ linguam interpretationem, ingressus synodum quidam Sigiboldus ⁷⁷⁰ præmissi Hugonis clericus, attulit litteras quas Roma detulerat, quasque jam in alio synodo Mosomi ⁷⁷¹ propalaverat, asserens easdem litteras sibi Romæ ab ipso, qui aderat, Marino vicario datas. Qui Marinus proferens litteras, quas idem Sigiboldus Romam detulerat ⁷⁷², præcepit eas coram synodo recitari. In quarum recitatione repertum est, prout ipsæ litteræ fatebantur, quod Wido episcopus Suessonicus, Hildegarius quoque Belvacensis, Rodulfus Laudunensis, ceterique cuncti Remensis dioceseos episcopi easdem litteras ad sedem delegaverint ⁷⁷³ apostolicam pro restauratione Hugonis in sede Remensi et expulsionem Artoldi. Post quarum lectionem exurgentes Artoldus præsul et præfatus Rodulfus, qui in eisdem litteris nominabatur, Fulbertus quoque Camaracensis antistes, easdem litteras refutarunt, astruentes, quod eas antea numquam viderint vel audierint, neque in earum delegatione consensum præbuerint. Quibus dum ⁷⁷⁴ idem ⁷⁷⁵ clericus contraire non posset, licet in eos calumniis obstrepens ⁷⁷⁶, præcepit dominus Marinus, suggerens universæ ⁷⁷⁷ synodo, ut sibi consilium et rectum judicium proferrent super hujusmodi calumniatore ⁷⁷⁸ et

VARIÆ LECTIONES.

⁷³³ remensem episc. | 2. 3. | remensem archiepisc. Hugo V. ⁷³⁴ convenerunt 32 episcopi Galliæ et Germaniæ, quos dignos judicavimus subter annotare Hugo V. ⁷³⁵ robertus 2^a. ⁷³⁶ trever 2. 3, sapius. ⁷³⁷ astardus 2^a. ⁷³⁸ magunt 2, 3. ⁷³⁹ wifredus 2^a. ⁷⁴⁰ adeldacus 2. 3. adelbatus 2^a. ⁷⁴¹ hildebaldus 2. 3. heldebaldus | 2^a. ⁷⁴² mimegarnonuredensis 1. mirnegardonurdensis 2. 3. mimagarnoverdensis Hugo V. ⁷⁴³ gauslinus 2. goslinus 2^a. ⁷⁴⁴ adelbero 2. 3. aldebero 2^a. ⁷⁴⁵ berungarius 2^a. ⁷⁴⁶ licudunensis 3. ⁷⁴⁷ reinboldus 2. rainbaldus 3. rambaldus 2^a. ⁷⁴⁸ popo 2^a. ⁷⁴⁹ wilsib. 2. wizib. 3. witsib. Hugo V. ⁷⁵⁰ ita 2 ; 1. corr. in choonradus ; conradus 2^a. ⁷⁵¹ tethardus 2^a. 3. Hugo V. ⁷⁵² hildinesheimsis 1. hildinesheimsis 2. 3, hildinehensis Hugo V. ⁷⁵³ alfurcestensis 2. ⁷⁵⁴ dodo 2^a. ⁷⁵⁵ poderbrumensis 2, poderburnensis 3. Liopt. R. Michael R. Farab. T. 2, Michael, R. Far. T., Liop. Rib. 3. ⁷⁵⁷ dodo osneburgensis 2. 3. ⁷⁵⁸ salieb. 1. salb. 3. ⁷⁵⁹ eistenensis 1. eistentiensis 2. cistanciensis 3. ⁷⁶⁰ leowicensis 3. horachs 1. 2a. ⁷⁶¹ wickardus 3. ⁷⁶² liesdao 1. Hugo V. lidac ribuensis 3. ⁷⁶³ missas 2. ⁷⁶⁴ consensu 2, ⁷⁶⁵ consid. 2. 3. ⁷⁶⁶ clamat 2, 3. ⁷⁶⁷ optineri 2. ⁷⁶⁸ deest 2. ⁷⁶⁹ teusticam 1, teotiscam 2. 3. ⁷⁷⁰ sygibaldus 2 sigebaldus H. R. Bald. ⁷⁷¹ mosoni | 1. ⁷⁷² tulerat 2. 3. ⁷⁷³ delegaverant 3. ⁷⁷⁴ cum 3. ⁷⁷⁵ isdem 2. calumpniis | 2. ⁷⁷⁷ universo 2. ⁷⁷⁸ calumpu. | 2. constanter.

NOTÆ

(100) Mon. Germ., Leg. II. 21 [Patrolog, tom. XXXVIII, inter Othonis Magni Constitutiones ecclesiasticas, Acta synodi Ingelheim.]

(101) Igitur et Ludovicus linguam Teutiscam callebat.

calumniarum in episcopos delatore. At illi postquam delator publice confutatus est falsa detulisse, lectis capitulis de hujuscemodi ⁷⁷⁹ calumniatoribus, iudicant et unanimiter censent, eum quo fruebatur honore privari debere ac secundum capitulorum tenorem in exilium detrudi. Diaconatus igitur quoungebatur ministerio multatus, a conspectu synodi reprobatus abscessit. Artoldo vero præsuli, qui omnibus se synodis præsentabilem fecerat, non refugiensynodale iudicium, episcopium Remense juxta canonum instituta et sanctorum Patrum decreta omnino retinendum atque disponendum, decernunt, laudant atque corroborant.

Secunda consessionis die, post recitatas divinæ auctoritatis lectiones et Marini vicarii allocutionem, suggestit dominus Rotbertus Trevirensis archiepiscopus, ut, quoniam juxta sacræ legis instituta restauratum atque restitutum fuerat Remense Artoldo præsuli episcopium, in ejusdem sedis invasorem synodale perageretur iudicium. Præcepit itaque Marinus vicarius, ut canonicam super hac præsumptione synodus proferret sententiam. Jubentur ergo sanctæ legis catholica recitari capitula, quibus recitatis, secundum sacrorum instituta canonum, et sanctorum decreta Patrum, Sixti, Alexandri, Innocentii, Zosimi, Bonifacii, Cælestini, Leonis, Symmachi ⁷⁸⁰, ceterorumque sanctorum æcclesiæ Dei doctorum, excommunicaverunt et ab æcclesiæ Dei gremio repulerunt prædictum Hugonem Remensis æcclesiæ pervasorem, donec ad pœnitentiam et dignam satisfactionem venire procuret ⁷⁸¹. Ceteris quoque diebus synodi tractata ⁷⁸² sunt quædam necessaria de incestis conjugis, et æcclesiis, quæ presbyteris in partibus Germaniæ dabantur, imo vendebantur, indebite et auferebantur a laicis illicite ⁷⁸³; prohibitumque ⁷⁸⁴ ac statutum, ne id omnino præsumeretur ab aliquo. Sed et de aliis æcclesiæ Dei utilitatibus tractata sunt et diffinita ⁷⁸⁵ nonnulla.

Interea rex Ludovicus deprecatur regem Othonem ⁷⁸⁶, ut subsidium sibi ferat contra Hugonem et ceteros inimicos suos. Qui petita concedens, jubet ut Chonradus dux cum exercitu Lothariensium in ejus ⁷⁸⁷ pergat auxilium; interim vero dum congregetur exercitus, rex Ludovicus cum ipso duce maneat, et episcopi Artoldus atque Rodulfus, qui erant cum rege, ne quid in via paterentur adversi, degerent cum Lothariensibus episcopis, Mansimus itaque cum Rotberto Trevirensi, Rodulfus Laudunensis cum Adalberone ⁷⁸⁸ Mettensi, ebdomadas fere quattuor.

A Exercitu denique collecto, Lotharienses episcopi Mosomum petunt, ipsumque obsidentes castrum atque oppugnantes, milites qui erant ibi cum Hugone ad deditionem compellunt; et acceptis ab eis ⁷⁸⁹ obsidibus, pergunt obviam Ludowico regi et Chonrado ⁷⁹⁰ duci in partes Laudunensis pagi. Obsident igitur ibi dux et exercitus quandam munitionem, quam ædificaverat et tenebat Tetbaldus in loco qui dicitur Mons acutus ⁷⁹¹ (102), qui et Laudunum contra regem retinebat. Hoc etiam oppidum expugnantes ⁷⁹², tandem non sine mora capiunt, indeque Laudunum adeunt. Et in æcclesia sancti Vincentii congregati episcopi, prædictum Tetbaldum excommunicant, Hugonem vero principem vocant litteris ex parte Marini legati apostolicæ sedis et sua, venire ad emendationem pro malis quæ contra regem et episcopos egerat. Wido denique, Suessonicæ urbis episcopus, ad regem Ludovicum veniens, eidem sese committit, pacaturque cum Artoldo archiepiscopo, satisfaciens illi pro ordinatione Hugonis. Chonradus quoque dux filiam Ludowici regis sacro de fonte suscepit. Sicque recepto Mosomo castro et everso, Lotharienses revertuntur in sua.

B Igitur Hugo nullam moram faciens, collecta suorum multa Nortmannorumque manu, Suessonicam aggreditur ⁷⁹³ urbem, et obsidens oppugnat ⁷⁹⁴, cæditque nonnullos: injectis etiam ignibus domum patris æcclesiæ succendit, simulque claustra canonicorum et partem civitatis. Nec tamen ipsam capere valens, urbem reliquit, et ad quandam munitionem, quam Ragenoldus comes Ludowici super Axonam ⁷⁹⁵ fluvium in loco qui dicitur Rauciacus (103) ædificabat, devenit, ipsumque adhuc imperfectam castris vallavit. Sed nec ipsam cepit; villas tamen Remensis æcclesiæ castris suis contiguas devastavit. Plures quoque colonorum prædones ipsius interemerunt, violantes ⁷⁹⁶ æcclesias, et in tantum debachantes, ut in Culmisciaco vico tam infra quam circa æcclesiam fere quadraginta ⁷⁹⁷ homines interfecerunt ⁷⁹⁸ ipsumque templum omnibus pene rebus ⁷⁹⁹ expoliaverunt. Multis ergo ⁸⁰⁰ flagitiis tunc perpetratis, Hugo tandem cum suis regreditur grassatoribus. Itaque milites, qui hactenus cum Hugone fuerant excommunicati, ad Artoldum præsulem revertuntur; qui nonnullos eorum, redditis eis rebus quas habuerant, recepit ⁸⁰¹, quosdam vero abjecit. Post hæc Treviros proficiscitur ad synodum cum episcopis Widone ⁸⁰² Suessonico, Rodulfo Laudunensi, et Wicfredo ⁸⁰³ Morinensi. Quo pervenientes, Marinum sese præstolantem rep-

VARIÆ LECTIONES

⁷⁷⁹ hujusmodi 2. ⁷⁸⁰ symmachi 2. 2. ⁷⁸¹ veniret 2. *Hugo V. v. procuraret* 3. *H. R.* ⁷⁸² tracta 1. ⁷⁸³ inl. 2. ⁷⁸⁴ que deest 2. ⁷⁸⁵ definita 3. ⁷⁸⁶ othonem 2. 3. *sapius*, ⁷⁸⁷ ejusdem 2. ⁷⁸⁸ adhelberone 2. 3. ⁷⁸⁹ ab eis: *desunt* 3. ⁷⁹⁰ conrado 2. 3. *semper*, ⁷⁹¹ munitionem quæ dicitur Mons acutus ante Laudunum cadit *Hugo V.* ⁷⁹² expugnantes 2. ⁷⁹³ adgr 2. 3. ⁷⁹⁴ oppugnabat 2. ⁷⁹⁵ axonem 2. ⁷⁹⁶ vallantes 1. ⁷⁹⁷ quadringentos *H. R. IV. 36.* quadringenta *cod. Montispess.* ⁷⁹⁸ interficerent 2. 3. interfecerint *H. R.* ⁷⁹⁹ l. r, penitus e. 2. 3. *H. R.* ⁸⁰⁰ Multisque f. 2. 3. ⁸⁰¹ recipit q. v, reicit 2. 3b. ⁸⁰² *deest* 2. 3. ⁸⁰³ wicfredo 3.

NOTÆ.

(102) *Montatau.*

(103) *Roucy.*

periunt ⁸⁰⁴ cum Rotherto archiepiscopo ; ceterorum vero Lothariensium vel Germanorum præsullem illic invenere neminem. Considerantibus igitur illis, sciscitari Marinus vicarius cœpit ⁸⁰⁵, quid egisset post præmissam synodum Hugo princeps erga ipsos vel regem Ludovicum. At illi referunt supra memorata, quæ ipsis et æcclesiis eorum intulerat, mala. Requirit ergo de vocatione ipsius principis Marinus, utrum perlatae fuissent ei litteræ vocationis, quas ei perferendas delegaverat. Cui respondetur ab Artaldo archiepiscopo, quod quædam earum perlatae sint ⁸⁰⁶, quædam vero perferri nequiverint ⁸⁰⁷, earum gerulo ab ipsius grassatoribus intercepto ; vocatus tamen fuerit ⁸⁰⁸ tam, litteris quam quibusdam internuntiis. Requiritur itaque, si adsit aliquis ex parte ipsius legatus. Ubi cum nullus fuisset inventus, decernitur expectandum, si forte adventurus esset in crastinum. Quod cum minime contigisset, et omnes qui aderant ⁸⁰⁹, tam clerici quam [illustres ⁸¹⁰] laici, eum excommunicandum esse acclamarent ⁸¹¹, definitur ab episcopis, hanc excommunicationem adhuc differendam usque ad ⁸¹² diem synodi tertiam. Tractatur autem de episcopis, qui vocati fuerant et venire distulerant, vel his qui ordinationi Hugonis participes extiterant. Et Wido quidem, ⁸¹³ Suessonicus se culpabilem, prostratus coram Marino vicario et Artoldo archiepiscopo, confitetur. Intercedentibus autem pro eo apud Marinum Rotherto et Artoldo archiepiscopis, absolvi ab hac noxa meretur. Wicfredus Morinensis immunis ab eadem ordinatione repperitur. Adest **C** Transmari ⁸¹⁴, Noviomensis episcopi, legatus quidam presbiter, astruens eundem præsullem ita gravi langore ⁸¹⁵ detentum, ut ad eandem ⁸¹⁶ synodum venire non valuerit ; id quoque nostrates, qui aderant, attestantur ⁸¹⁷ episcopi.

Tertia tandem die, insistente præcipue Liuddulfo ⁸¹⁸ legato et capellano regis Otthonis, quoniam idem rex id omnino fieri præcipiebat, excommunicatur Hugo comes, inimicus Ludowici regis pro supra memoratis malis ab ipso perpetratis ; eo tamen modo, donec resipiscat, et ad satisfactionem coram Marino vicario, vel episcopis quibus injuriam fecit, deveniat ; quod si facere contempserit, Romam pro absolutione sui proficiscatur. Excommunicantur et duo pseudoepiscopi, ab Hugone damnato ordinati, Tetbaldus et Ivo ⁸¹⁹, prior post expulsionem ipsius in Ambianensi urbe, alter post damnationem ejusdem Hugonis in Silvanectensi, ab ipso ⁸²⁰ constituti. Excommunicatur etiam quidam clericus Laudunensis nomine Adelmus, quem accusavit Rodulfus episcopus ⁸²¹ suus, eo quod Tetbaldum excommunicatum in æcclesiam

A introduxerit. Vocatur Hildegarius, Belvacensis episcopus, litteris præfati Marini, ut ⁸²² veniat coram ipso, vel eat Romam, rationem redditurus coram domno papa pro illicita ordinatione prædictorum pseudoepiscoporum, cui interfuerat. Vocatur et Heribertus, Heriberti comitis filius, ad satisfactionem venire pro malis, quæ contra episcopos agebat.

His ita gestis, episcopi revertuntur in sua. Liuddulfo ⁸²³ autem capellanus Otthonis Marinum vicarium deducit ad regem suum in Saxoniam, ubi consecraturus erat ⁸²⁴ æcclesiam Vuldensis monasterii. Post cujus consecrationem [idem ⁸²⁵] Marinus, exacta hieme, Romam revertitur. Hoc anno defunguntur episcopi Geruncus Biturigensis ⁸²⁶ et Rodulfus Laudunensis. Nascitur regi Ludowico filius, quem præsul Artoldus de sacro fonte suscepit, patris ei nomen imponens ⁸²⁷. Anno

DCCCCXLIX ⁸²⁸

Laudunenses, qui fidelitati ⁸²⁹ Ludowici regis attendebant, eligunt sibi præsullem Roriconem diaconem, ipsius regis fratrem, quemque consecrat Artoldus archiepiscopus Remis. Qui tamen non receptus Lauduno, apud Petræpontem munitionem resedit. Ambianenses Tetbaldum, quem eis Hugo constituerat episcopum exosi, castrum Arnulfo comiti produnt, qui advocans regem Ludovicum, oppidum ipsum cœpit, Tetbaldum expulit, et Ragembaldum illuc Atrabatensem ⁸³⁰ quendam monachum, quem idem ⁸³¹ Ambianenses prius sibi delegerant ⁸³², introduxit ; quique Remos a rege perductus, ordinatur episcopus ab Artoldo archiepiscopo. Altmontem munitionem, quam tenebat Dodo, frater domni Artoldi episcopi, milites Remensis æcclesiæ, qui recepti non fuerant ab ipso præsule, furtiva capiunt proditione ; et advocantes Hugonem excommunicatum, in oppido ⁸³³ suscipiunt, indeque per villas episcopii circumpositas rapinis desæviunt. Imminente denique paschali sollemnitate, Gerberga regina proficiscitur ad fratrem suum Ottonem regem, et Aquisgrani palatio ⁸³⁴ pascha cum ipso celebrat. Ibi tunc diversarum gentium affuere legationes, Græcorum scilicet, Italicorum, Anglorum, et aliorum quorundam populorum.

D Regressa Remos regina cum fraterni ⁸³⁵ auxilii pollicitatione, rex Ludowicus Laudunum improvisus ⁸³⁶ aggreditur, et noctu muro latenter a suis ascenso, disruptisque portarum seris, oppidum ingreditur, capitque custodes, præter eos qui turrim (104) regis domus conscenderant, quam ipse ad portam castrum fundaverat. Hanc itaque capere non valens, a

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁰⁴ repererunt 3. ⁸⁰⁵ c. m. v. 2. 3. *H. R.*, ⁸⁰⁶ sunt 3. ⁸⁰⁷ non potuerunt 3. ⁸⁰⁸ fuerat *corr.* fuerit 1. ⁸⁰⁹ aderent *corr.* aderant 2. ⁸¹⁰ *deest* 1. 3. ⁸¹¹ adclamare 2. adclamarent 3, ⁸¹² in 3, ⁸¹³ quidam 2. 3. ⁸¹⁴ transmari 2. 3, ⁸¹⁵ languore 2. ⁸¹⁶ eundem *corr.* eandem 2. ⁸¹⁷ adtest 2. 3, ⁸¹⁸ liutdulfo 2. 3. ⁸¹⁹ Ivo 1 ? ⁸²⁰ eo 2. 3. ⁸²¹ *deest* 2. ⁸²² et 2. 3. ⁸²³ laudulphus 1. liutd 2. Iud 3. ⁸²⁴ fuerat 2. 3. ⁸²⁵ *deest* 1, ⁸²⁶ bituricensis 2. ⁸²⁷ *Huc usque Historia Remensis* IV. 37 ⁸²⁸ nongentesimo quadragesimo octavo 3. ⁸²⁹ fidelitate *corr.* fidelitati 1, ⁸³⁰ atrab. 3. ⁸³¹ iidem 2. ⁸³² delegaverant 2. ⁸³³ oppidum 2. 3. ⁸³⁴ palatii 1. ⁸³⁵ fratre in 1. ⁸³⁶ improvisus 2.

NOTÆ.

(104) Vidi eam adhuc anno 1827 mense Maio præsens : jam vero haud amplius exstat in utilitatem publicam, ut dicunt, demolita.

civitate secludit, ducto intrinsecus muro. Quo com-
 pto Hugo ⁸³⁷ comes illo cum suis proficiscitur, et
 rex Chonradi ⁸³⁸ Lothariensium ducis auxilium,
 missa legatione, petit Hugo vero appropians turri,
 ante portam metatur, et introducens in arcem custo-
 des cum sufficiente victu, recedit a monte. Rex igitur
 obviam pergat Chonrado. et ipse dux cum rege
 locutus, indutias belli disponit inter ipsum et Hugo-
 nem usque ad mensem Augustum, dum rex idem
 locuturus pergat ad regem Ottonem. Cum quo post-
 quam locutus est, Remos revertitur; ubi Adalbertus
 filius Heriberti ad eum veniens, ipsius efficitur. Ra-
 genaldus ⁸³⁹ comes, junctis sibi quibusdam fidelibus
 Artoldi præsulis, munitionem quandam construit in
 fluvio Materna, scilicet apud Maroilum ⁸⁴⁰ (105).
 Codiciacum castrum domno Artoldo præsuli reddi-
 tur ab his qui custodiebant illud ex parte Hugonis
 comitis; vel Tetbaldi, quique se committunt eidem
 archiepiscopo. Altmontem præsidium, quod ingressus
 cum suis tenebat Hugo quondam episcopus, obsident
 Dodo, frater domni Artoldi, cum fidelibus ipsius et
 Theodericus comes, et ante portam ipsius castri ca-
 stra sibi constituunt, atque præmuniunt.

Hugo comes collecta suorum multa Nortmanno-
 rumque manu, Laudunum adit, et suos qui arcis ⁸⁴¹
 domum tenebant educit, aliosque cum sufficiente
 victu custodes introducit. Et profectus hinc in pa-
 gum Porticensem, supra Caldionem ⁸⁴² castra me-
 tatur, indeque ad regem Ludovicum Remis degen-
 tem quasi pacis petendæ gratia mittit; insperatus-
 que interim Laudunum ⁸⁴³ aggressus capere
 nisus est, frustratoque ⁸⁴⁴ consilio revertitur
 in sua. Rex vero, evocato Arnulfo atque ⁸⁴⁵ qui-
 busdam Lothariensium, post eum proficiscitur usque
 in pagum Silvanectensem, Arnulfus itaque subur-
 bium civitatis ipsius igne succendit, et sic ad pro-
 pria regrediuntur. Hugo igitur, non modico ⁸⁴⁶ tam
 suorum quam Nortmannorum collecto exercitu, in
 pagum Succsonicum venit, et missis ad regem epi-
 scopis, Widone ⁸⁴⁷ Antisioderensi, ⁸⁴⁸ et Ansegiso
 Trecassino ⁸⁴⁹, Ragenaldum ⁸⁵⁰ comitem sibi ac-
 cersit; et ita, dato alterutrum ⁸⁵¹ jurejurando,
 treugæ sunt acceptæ usque octavas ⁸⁵² paschæ. Nec
 longum post, rex cum Arnulfo locutus est. Ragen-
 aldus comes castrum quondam Herivei, videlicet
 Castellionem, consensu ⁸⁵³ noctu muro capit; et
 Dodo, frater domni Artoldi, tertia dein ⁸⁵⁴ die Alt-
 montem simili pene modo recepit ⁸⁵⁵.

Agapitus papa synodum habuit apud sanctum Pe-
 trum, in qua dampnationem Hugonis episcopi apud
 Ingulenheim factam confirmavit, excommunicans
 etiam Hugonem principem, donec Ludowico regi
 satisfaciat ⁸⁵⁶. Bernardus quidam partium Hugonis,
 habens castellum super Isaram fluvium nomine
 Colnacum ⁸⁵⁷ (106), se cum ipso castello committit
 Adalberto comiti ⁸⁵⁸. Quædam æcclesia in honore
 sanctæ Mariæ dicata super Arnam rivum, claris il-
 lustratur miraculis. et sanitatum præsiidiis. Item
 altera æcclesia in ipsius honore super Pidum rivu-
 lum ⁸⁵⁹ sita, pene simili resplendet nitela. Anno

DCCCCL

rex Ludovicus ad Ottonem regem proficiscitur trans
 Mosellam, consilium quærens et auxilium ab eo de
 pace fienda inter se et Hugonem. Qui promittit se
 missurum ei ducem Chonradum cum Lothariensibus
 ad id exsequendum, Qui dux veniens cum episcopis
 quibusdam et comitibus, locutus est cum Hugone de
 paciscenda pace: quodque apud ipsum invenit,
 Ludowico regi renuntiavit. Sicque ad Ottonem re-
 diit ⁸⁶⁰, dimissis apud Ludovicum quibusdam comi-
 tibus, qui voluntatem regis Hugoni significant. Ita-
 que rex Ludovicus et Hugo princeps super Mater-
 nam fluvium pacem facturi cum suis deveniunt. Et
 residentes isti ex hac parte fluvii, illi ex altera, le-
 gatos invicem sibi ⁸⁶¹ mittunt; et mediantibus at-
 que ⁸⁶² sequestris Chonrado duce, Hugone Nigro,
 Adalberone ⁸⁶³ quoque ac Fulberto episcopis, Hugo
 ad regem venit et suus efficitur, pacaturque cum
 Arnulfo comite et Ragenoldo atque ⁸⁶⁴ Artoldo
 archiepiscopo, reddens regi ⁸⁶⁵ turrin Lauduni.

Post hæc iterum Hugo ⁸⁶⁶ colloquium cum rege
 apud Compendium habuit, ubi datur episcopatus
 Noviomensis Rodulfo, archidiaconatus ejusdem æc-
 clesiæ ministerio fungenti, quem ipsi Noviomen-
 ses ⁸⁶⁷ sibi delegerant ⁸⁶⁸ dari præsulem. Nec lon-
 gum post tempore ⁸⁶⁹ Hugo cum exercitu Ambianen-
 sem petit urbem, ibique in turri, quam Ragem-
 balbus ⁸⁷⁰ episcopus tenebat, recipitur ⁸⁷¹; alteram
 vero turrin, quam Arnulfi comitis homines custo-
 diebant, obsidet, rege Lauduni ægritudine decu-
 bante. Otto rex, qui quondam Wenedorum ⁸⁷² ma-
 gnâ obsederat urbem, nomine Proadem ⁸⁷³ (107),
 regem ipsorum in subjectionem recipit; sed et Hun-
 garos sibi subditos facit. Homines Ragenoldi comi-
 tis quandam munitionem Rodomensis æcclesiæ su-

VARIE LECTIONES.

⁸³⁷ H. 1. ⁸³⁸ contra 2. 3. ⁸³⁹ ragenoldus 2. 3. ⁸⁴⁰ marcilum 1. maroillum 3. ⁸⁴¹ archis 2. 3.
⁸⁴² caudionem 2. ⁸⁴³ laudum 2. ⁸⁴⁴ frustratoque corr. frustratoque 1. ⁸⁴⁵ et 2, 3. ⁸⁴⁶ n. m. *desunt* 2. ⁸⁴⁷ vindone 3.
⁸⁴⁸ antisioderensi 2. autisiodorensi 3. ⁸⁴⁹ trecasino 2. 3. ⁸⁵⁰ ragenoldum 2. 3. *ita et infra.* ⁸⁵¹ alter-
 utrum 3. ⁸⁵² octabas 2. ⁸⁵³ consensu 2. ⁸⁵⁴ deinde 2. 3. ⁸⁵⁵ recipit. 2. 3. ⁸⁵⁶ satisfaciant 8. ⁸⁵⁷ calna-
 cum 2. 3. ⁸⁵⁸ A. c. *desunt* 1. ⁸⁵⁹ riolum 2. 3. ⁸⁶⁰ redit 2 | 3. ⁸⁶¹ s. i. 1. 3. ⁸⁶² ipsis 2. ⁸⁶³ adelb. 2. 3.
⁸⁶⁴ *deest* 2. ⁸⁶⁵ *ita* 1, 2, 3. ⁸⁶⁶ c. b. 2, 3. ⁸⁶⁷ noviomensis 2. ⁸⁶⁸ deligerant 2. ⁸⁶⁹ *deest* 2. 3.
⁸⁷⁰ ragenb. 3. ⁸⁷¹ recipit 1. ⁸⁷² wined. 1. ⁸⁷³ praidam 2 2a. praidem 3 3b

NOTÆ.

(105) Mareuil.
 (106) Chauny.

(107) Pragam.

per fluvium Vidulam ⁸⁷⁴ sitam, quam vocant Brai-
nam ⁸⁷⁵, furtivo capiunt ingressu. Unde iratus Hugo
princeps, ad regem mittit; et rex illo profectus, eos-
dem invasores expellit inde, et ⁸⁷⁶ ipsum castrum
prioribus reddit custodiis. Deinde colloquium petit
Hugonis: quod dum haberet ⁸⁷⁷, custodes castri
Codiciaci, qui desciverant a domno Artoldo præ-
sule, Tetbaldum comitem in ipso recipiunt oppido. Quare
iratus rex rogat Hugonem, ut reddat ipsam sibi
munitionem, sed quoniam id ⁸⁷⁸ optinere non po-
tuit ⁸⁷⁹. Tetbaldo comite omnimodis ⁸⁸⁰ obsistente,
infensus Laudunum, Hugone inconsulto, recessit ⁸⁸¹.
Tetbaldus a Codiciaco ⁸⁸² plures eorum, quos intus
invenerat, expulit. Domnus Artoldus præfatum Ro-
dulfum, Noviomensium electum, Remis ordinat epi-
scopum. Berengarius quidam princeps Italiæ, ve-
veno, ut ferunt, necato Lothario rege, Hugonis filio,
rex efficitur Italiæ. Anno

DCCCCLI

Ludowicus rex Aquitaniam cum exercitu petit ⁸⁸³,
sed antequam eandem ingrederetur provinciam,
Karlus Constantinus, Viennæ princeps, et Stephanus
Arvernorum præsul ad eum venientes, sui efficiuntur;
idem vero episcopus opimis eum honorat mu-
neribus. Willelmus quoque Pictavensis obviam ⁸⁸⁴
ei fuit. Dumque moratur Aquitaniam rex intrare,
gravi corripitur infirmitate; quem suscipiens Le-
taldus ⁸⁸⁵, quidam Burgundiæ comes, qui tunc etiam
suus noviter effectus erat, utiliter eum in ipsa ægri-
tudine observavit. Reparatis igitur sibi viribus, rex
in Franciam regreditur. Interea Fredericus ⁸⁸⁶
Adalberonis episcopi frater, qui filiam Hugonis
principis sibi desponderat, in hoc regnum veniens,
munitionem in loco qui dicitur Fanis ⁸⁸⁷ (108), in-
consulto rege vel regina construere cœpit, et loca
circumposita crebris deprædationibus diripit. Pro
qua re valde molestus rex Ludowicus, legationem
suam dirigit ad Ottonem. Hugo princeps ad eundem
regem Ottonem, invitatus ad ipsum ⁸⁸⁸, vadens,
duos illi præmisit leones, et ipse mox subsecutus ⁸⁸⁹,
honorifice ab eodem in diebus paschæ susceptus
est; decenterque habitus ab eo, per ipsos paschalis
sollemnitatis dies exultanter Aquiscum ipso ⁸⁹⁰ man-
sit; multisque donis opime ab eo muneratus rever-
titur, deducente se duce Chonrado usque ad fluvium
Maternam. Qui dux Chonradus quibusdam infen-
sus ⁸⁹¹ Lothariensibus, turres quorundam deicit, et
quosdam Viridunensium honoribus privat; Ragi-
nerii ⁸⁹² vero comitis quoddam ⁸⁹³ castellum capit,

A cetera ipsius obsidere ⁸⁹⁴ facit. Legati regis Ludowici
ab Ottone regressi, nuntiant, nolle immo prohibere
Ottonem regem, ne Fredericus vel aliquis suorum
ullam ⁸⁹⁵ munitionem in hoc regno habeat, nisi
consensum regis Ludowici super hoc sibi obtinere
queat.

B Hungari ab Italia transcensis ⁸⁹⁶ Alpibus egressi,
Aquitaniam ingressi sunt; ibique tota pene demo-
rati æstate, multis hanc regionem rapinis et inter-
nationibus ⁸⁹⁷ attriverunt; sicque per Italiam reversi
sunt in terram suam. Ludowicus rex munitionem
quandam nomine Brenam, quam quidam prædones,
Gotbertus scilicet ac frater ejus Angilbertus, mu-
nierant ⁸⁹⁸, obsidet, penuriaque famis oppressam,
capit tandem ⁸⁹⁹ ac diruit; inde reversus, ad collo-
quium Arnulfi et Hugonis proficiscitur. At Hugo,
quoniam infensus erat Arnulfo propter castrum
Monasteriolum et terram quondam Erluini, quam
idem Arnulfus occupaverat, ad ipsum colloquium
venire noluit; sed ipsam terram ingressus cum
Rotgario, Erluini filio, quoddam castrum obsedit.
Rex autem, petente ⁹⁰⁰ Arnulfo, ad eum misit,
ipsamque obsidionem resolvi fecit, induciasque vel
treugas [inter ipsos ⁹⁰¹] usque ad Kalendas Decem-
bris accepit.

C Otlogeba ⁹⁰² regina, mater Ludowici regis, egressa
Lauduno, conducentibus se quibusdam tam Heri-
berti quam Adalberti fratris ipsius hominibus, ad
Heribertum proficiscitur; qui suscipiens eam, ducit
in conjugem. Unde rex Ludowicus iratus, abbatiam
sanctæ Mariæ, quam ipsa Lauduni tenebat, recepit,
et Gerbergæ uxori suæ dedit; fiscum ⁹⁰³ quoque
Atoniacam suo dominio subdidit. Otto rex Italiam
adiit; ad cuius adventum Berengario Longobardo-
rum ⁹⁰⁴ rege ab urbe Papiæ fugiente, ipse Otto
candem ingreditur urbem, uxorem quoque Lotharii
regis defuncti, filii Hugonis, sororem Chonradi regis
Jurensis, sibi conjugem duxit ⁹⁰⁵. Sarraceni me-
tum Alpium obsidentes, a viatoribus Romam peten-
tibus tributum accipiunt, et sic eos transire per-
mittunt Anno

DCCCCLII

Otto ⁹⁰⁶ rex legationem pro susceptione sui Romam
dirigit, qua non obtenta, cum uxore in sua re-
greditur, dimissis ad custodiam Papiæ quibusdam
ex suis. Ludowicus cum Gerberga regina Laudu-
num repetit ⁹⁰⁷. Berengarius rex ad Chonradum
ducem, qui Papiæ remanserat, venit; a quo in fide
ipsius susceptus, ad Ottonem perducitur. Quem ille

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁷⁴ vidullam 2: indellam 3. ⁸⁸⁵ bramam 1. ⁸⁷⁶ deest 2. 3. ⁸⁷⁷ haberetur 2. 3. ⁸⁷⁸ deest 3. ⁸⁷⁹ n. p.
obt. 2. 3. ⁸⁸⁰ modis omnibus 3. ⁸⁸¹ recessit T. a C., et p. 1. ⁸⁸² codiaco 1. 2 ? ⁸⁸³ peccit 2. petit 3.
⁸⁷⁴ obvius 3. 2. ⁸⁸⁵ letoldus 2. letodus 3. ⁸⁸⁶ Federicus Adelb. 3. ⁸⁸⁷ Banis 3. ⁸⁸⁸ i. ab eo 2. 3. ⁸⁸⁹ se-
cutus 2. 3. ⁸⁹⁰ eo 2. 3. ⁸⁹¹ infensus 2. ⁸⁹² ragenari 2. 3. ⁸⁹³ quondam 2. ⁸⁹⁴ obsideri 2. 3. ⁸⁹⁵ vil-
lam 3. ⁸⁹⁶ transcensis 3. ⁸⁹⁷ interminationibus 2. 3. ⁸⁹⁸ munerant 2. ⁸⁹⁹ t. c. 2. 3. ⁹⁰⁰ potente 2,
⁹⁰¹ desunt 1. ⁹⁰² ita 1. Æthgiva Richer. gerberga 2. 2a, 3. ⁹⁰³ f. q. A. s. d. s. desunt 2, 3b. ⁹⁰⁴ languob. 2
⁹⁰⁵ ducit 2. 3. ⁹⁰⁶ ottho 3. sæpius. ⁹⁰⁷ recepit 3.

NOTÆ.

(108) *Fains* prope Barrum.

benigne suscipiens, concessis eidem rebus, prout sibi visum fuit, quibusdam in Italia ⁹⁰⁸ pacifice redire permisit; ipse quoque Otto (109) post celebrationem paschæ Papiam regreditur. Hugo comes cum suis super Maternam fluvium venit; cui occurrit dux Chonradus cum quibusdam Lothariensibus; obsidentque pariter munitionem apud Maroillum ⁹⁰⁹, quam Ragenaldus ⁹¹⁰ comes cum hominibus domni Artoldi præsulis intra ipsum fluvium nuper construxerat; instructisque multis undique machinis, fortiter opprimunt; tandemque non sine suorum damno capiunt atque succendunt, his ⁹¹¹, qui intus erant ad fidem Chonradi egressis. Nepotes Hugonis, Heribertus et Rotbertus ⁹¹², interim in loco qui dicitur Mons-Felicis sibi munitionem instruunt; sicque tam Hugo quam Chonradus revertuntur in sua. Nec mora, rex Ludowicus et Artoldus archiepiscopus cum ⁹¹³ Ragenaldo comite projecti super Maternam fluvium, munitionem, quam præfati principes succenderant, restruunt, custodesque ibi plures instituunt. Inde rex cum Ragenaldo proficiscitur in partes Victuriaci ⁹¹⁴ castri, quod tenebat Walterius quidam, qui nuper a rege defecerat, et cum ipso castro se Heriberto subdiderat. Cujus villas deprædationibus incendiisque devastant, necnon Pontigonem fiscum, quem Heribertus invaserat; aliamque munitionem rex contra Victuriacum instruit, et quosdam sibi fideles ex paribus ⁹¹⁵ Walterii ad custodiam inibi ⁹¹⁶ dimittit; ipsamque munitionem Odalrico abbati cuidam ex Burgundia committit; et sic Laudunum repetit. Nec mora, Remos cum regina revertitur. Artoldus archiepiscopus in monasterio sancti Basoli monachos mittit, expulsis clericis qui serviebant ibi ⁹¹⁷, committens illud Hincmaro et Rotmaro abbatibus. Anno

DCCCCLIII

incipiente, Hugo princeps legatos mittit ad regem Ludowicum pro pace ac ⁹¹⁸ concordia inter ipsos firmanda, petens ut regina Gerberga suum petat colloquium ⁹¹⁹; quod et fecit, muneribusque ab eodem ⁹²⁰ honorata Remosrediit; obtinuitque Hugo a rege, ut munitio, quæ contra Victuriacum castrum constructa fuerat, solveretur. Placitum ergo concordie ac pacis rex et Hugo mediante quadragesima iniere Suessionis. Exoritur interea inter Ottonem regem et Liudulfum filium ejus, Chonradum quoque ducem et quosdam regni ipsius primates, discordia. Nato siquidem regi filio ex moderna conjugæ, ferebatur eidem puero rex regnum suum pro-

mittere, quod olim, priusquam Italiam peteret, Liudulfo delegaverat, et magnates suos eidem promittere fidelitatem jurejurando fecerat. Rex igitur Chonradum ⁹²¹ a ducatu Lothariensium removet, et Chonradus quærebat ut regem caperet. Quo comperto. rex ⁹²² caute se agere cœpit, de interitu vero Chonradi quærebat; Chonradus autem oppida sua munire. At Ragenarius ⁹²³, ei jam dudum inimicus, quoddam ipsius munitissimum obsidet ⁹²⁴ castrum, Collecta ⁹²⁵ ergo ⁹²⁶ Chonradus quanta potuit militum manu, ad resolvendam properat obsidionem. Quibus mutuo congressis et pluribus utrimque peremptis ⁹²⁷, Chonradus in fugam vertitur ⁹²⁸, et urbem ⁹²⁹ Mogontiam ⁹³⁰ ingreditur.

Interea Gerberga regina Lauduni geminos est enixa, quorum unus Karolus, alter vocatus est Henricus; sed Henricus mox ⁹³¹ post baptismum defunctus est. Synodus quinque episcoporum apud sanctum Theodericum in territorio Remensi celebratur, Artoldo archiepiscopo præside. Ad quam vocatus Ragenaldus comes ob res æcclesiasticas ab eo pervasas, venire noluit, sed deprecatus est regem, ne excommunicaretur, ut ad synodum mitteret; cujus excommunicatio, rege petente, tunc intermissa est. Otto rex urbem Mogontiam, ubi Chonradus se receperat, obsidet; tandemque post duos fere menses cum egresso ad se Chonrado locutus, et obsidibus ab eo acceptis, trans Rhenum regreditur. Nec mora, Chonradus, dimisso Magontie militum suorum præsidio, Mettensem appetit urbem, quam mox furtiva pervadit irreptione ⁹³². Otto rex vocatus a fratre Henrico, Bajoariam ⁹³³ petit, quam filius ejus Liudulfus, captis quibusdam urbibus, devastabat. Chonradus Mettensem ⁹³⁴ quoque urbem, post non modicam ipsius deprædationem, hortatu ⁹³⁵ cœ fertur, Agenoldi abbatis reliquit. Wicfredus Coloniensis antistes defungitur, et Bruno, frater regis Ottonis, inibi pontifex ordinatur; cui etiam rex Otto regnum Lothariense committit. Anno

DCCCCLIV ⁹³⁶

præmemoratus Chonradus, pacto cum Hungaris inito, eos per regnum Lothariense deducit, usque in terram Ragenarii ⁹³⁷ scilicet, æmuli sui, atque Brunonis episcopi; nimiaque ⁹³⁸ peracta deprædatione, cum præda magna captivorumque multitudine regnum ingrediuntur Ludowici. Sicque per pagos ⁹³⁹ Veromandensem, Laudunensem atque Remensem, Catalaunensem quoque transeuntes, Burgundiam intrant. Quorum non parva manus tam

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁰⁸ quibusdam, in Italiam p. 2. ⁹⁰⁹ maroillum 3. ⁹¹⁰ ragenoldus 2. 3. *sæpius*. ⁹¹¹ iis 2. 3. ⁹¹² robertus 2. ⁹¹³ p. c. c. r. 2. 3. ⁹¹⁴ Victuriaci 2. ⁹¹⁵ ita 1. 2. 3. *partibus du Chesne. Bouq.* ⁹¹⁶ ibi 3. ⁹¹⁷ illi 1. ⁹¹⁸ et 3. ⁹¹⁹ colloquium 1. ⁹²⁰ eo 2, 3. ⁹²¹ c. si a 2. ⁹²² *deest* 2. ⁹²³ *regen. corr.* ragen, 2. ⁹²⁴ o. m. 2. 3. ⁹²⁵ *Collecte* 2. ⁹²⁶ *igitur* 2, 3. ⁹²⁷ *interemptis* 2. 3. ⁹²⁸ *versus est* 2. 3. ⁹²⁹ *in urbem* 3. ⁹³⁰ *maguntiam* 2. 3. *constanter*. ⁹³¹ *deest* 2. ⁹³² *inrept.* 2. 3. ⁹³³ *baioariam* 2. ⁹³⁴ *metensium* 3. ⁹³⁵ *ortala* 2. ⁹³⁶ Anno LIII post nongentesimum 1. ⁹³⁷ *ragnari* 1. ⁹³⁸ *nimianiaque* 3. *typorum errore*. ⁹³⁹ *pagum* 2.

NOTÆ.

(109) De Berengario Flodoardus cogitasse videtur: Otto hoc anno minime in Italiam venit.

proeliis, quam morbis interiit; ceteri per Italiam revertuntur in sua, Ludowicus, filius regis, Lauduni defungitur. Ludowicus rex regressus Lauduno, Remensem, velut ⁹⁴⁰ ibi moraturus, repetit ⁹⁴¹ urbem. Antequam vero ad Axonam ⁹⁴² fluvium perveniret, apparuit ei quasi lupus præcedens; quem admissis insecutus equo, prolabitur, graviterque attritus Remos defertur, et protracto langore ⁹⁴³ decubans, elephantiasi ⁹⁴⁴ peste perfunditur. Quo morbo confectus, diem clausit extremum, sepultusque est apud sanctum Remigium. Gerberga regina mittit ad Hugonem, ejus consilium et auxilium petens. Quam ille ad colloquium asciscit, et venientem honorifice suscipit atque consolatur; et ⁹⁴⁵ de protectione filii ejus in regnum pollicetur. Liudulfus, expulso Heinrico patruo ⁹⁴⁶ suo, locius Bajoariæ nanciscitur principatum. Lotharienses tam Chonradi ducis infestationibus, quam mutuis inter se deprædationibus lacerantur. Fulcharius ⁹⁴⁷, decanus monasterii sancti Medardi, Noviomensium Remis ordinatur ⁹⁴⁸ episcopus. Fredericus, frater Adalberonis ⁹⁴⁹ episcopi, Hugonis principis filiam ducit uxorem. Rauciacum, munitionem Ragenaldi, Heribertus comes per quosdam satellites suos furtiva pervadit ⁹⁵⁰ irruptione ⁹⁵¹.

Lotharius puer, filius Ludowici, apud sanctum Remigium rex consecratur ab Artoldo archiepiscopo, favente Hugone principe, ac Brunone archiepiscopo ceterisque præsulibus ac proceribus Franciæ, Burgundiæ ⁹⁵² atque Aquitaniæ. Burgundia quoque et Aquitania Hugoni dantur ab ipso. Castrum Rauciacum Ragenaldo redditur, datis quibusdam villis Heriberto ex parte Ragenaldi. Et regina Gerberga cum filio rege ⁹⁵³ Laudunum revertitur. Nec longum post milites Ragenaldi quandam munitionem Heriberti, quæ dicitur Mons-Felicis, trans Maternam fluvium clandestina ⁹⁵⁴ irruptione ⁹⁵⁵ capiunt. Heribertus igitur et Robertus frater ejus eandem munitionem obsident, et Heribertus legatos Remis ad Ragenaldum mittit, pro reddendo sibi oppido. Abnuat Ragenaldus, nisi ab obsidione discedatur, et ad examinis rationem convenient pro subreptis ⁹⁵⁶ mutuo sibi castris. Quo facto, villas recipit ab Heriberto, quas pro prædicto ⁹⁵⁷ castro dederat, et oppidum Montis-Felicis Heriberto reddit. Albrico patricio Romanorum defuncto, filius ejus Octavianus, cum esset clericus, principatum ⁹⁵⁸ adeptus est; qui postea, defuncto Agapito, suggerentibus sibi Romanis, papa Urbis efficitur. Anno

DCCCCLV

rex Otto Hungaris de locis suis præfatum progredientibus obviam profectus, pugnavit cum eis, et vicit, nec eos ingredi regna sua permisit. Hugo princeps Gerbergam reginam cum filio suo rege Lothario Parisius honorifice ad pascha suscipiens, decenter secum per plures detinuit dies; inde cum ipso rege in Aquitaniam ⁹⁵⁹ profectus, urbem Pictavim petiit. Willelmum vero ibi non inveniunt, ipsam tamen urbem obsident, diuque in eadem obsidione residentes nihil proficiunt; castrum tamen sanctæ Radegundis urbi contiguum Ragenaldus comes clandestina ⁹⁶⁰ irruptione ⁹⁶¹ cepit, atque ⁹⁶² succensum est; tandem post duos menses, exercitu victus indigentia fatigato, ab obsidione discedit. Willelmus collecto exercitu suo, exercitum regis insequitur. Quo audito, rex et Hugo contra redeunt. Quorum multitudine comminus visa, Willelmus in fugam vertitur. Quem regiæ acies insecutæ, multos Aquitanorum interimunt, nonnullos nobilium vivos capiunt. Willelmus cum paucis vix evasit ⁹⁶³.

Hungari cum inmensis copiis et ingenti multitudine Bajoariam ingrediuntur, volentes venire in ⁹⁶⁴ Franciam. Contra quos Otto rex cum Burislao Sarmatarum (110) principe, et Chonrado jam sibi pacificato pugnavit (111); et eosdem Hungaros interimens, cunctos pene delevit. Chonradus autem, qui valde fortiter ea die pugnaverat, et regem præcipue de victoria confortaverat, ibidem peremptus est. Post hoc bellum pugnavit rex Otto cum duobus Sarmatarum regibus; et suffragante sibi Burislao rege, quem dudum sibi subdiderat, victoria potitus est. Fulchario episcopo defuncto, tandem post quinque menses Hadulfus quidam, Laudunensis clericus, a Noviomensibus electus, ab Artoldo, Roricone ac ⁹⁶⁵ Gibuino Remis ordinatur episcopus. Anno

DCCCCLVI

rex Otto placitum habuit apud Engulenheim ⁹⁶⁶ cum Lothariensibus, a quibus et obsides accepit de cunctis pene ipsorum oppidis. Item aliud placitum ab ⁹⁶⁷ eo post pascha Colonix habitum est; ubi non paucos a Lothariensibus thesauros accepit. Moxque pestilentia super Germaniam omnemque Galliam effusa, interiire nonnulli, plures gravi sunt langore confecti. Robertus Trevirensis episcopus ⁹⁶⁸, et Baldericus ⁹⁶⁹ (112), et ⁹⁷⁰ duo alii episcopi ex ea peste sine mora defuncti sunt. Lotharius rex munitionem quandam super Charum ⁹⁷¹ fluvium, quam Ragenarius ⁹⁷² comes Ursioni cuidam Remensis æc-

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁴⁰ velud 2. veluti m. 3. ⁹⁴¹ repetiit 2. 3. ⁹⁴² axonem 2. 3. ⁹⁴³ languore 2. ⁹⁴⁴ ita 2 et Richer. elephantis 1. elephantiasis 3. ⁹⁴⁵ ac 2. 3. ⁹⁴⁶ patrio 1. ⁹⁴⁷ fulcarius 2. 3. fulcanus 3a. ⁹⁴⁸ ordinatus 3. ⁹⁴⁹ adelb. 2. 3. ⁹⁵⁰ invadit 3. ⁹⁵¹ intr. 2. 3. ⁹⁵² deest 2. adest et apud Richerum. ⁹⁵³ deest 1. ⁹⁵⁴ clandestina 2. ⁹⁵⁵ irruptione 1. 3. ⁹⁵⁶ subreptis 1. ⁹⁵⁷ predicto 2. ⁹⁵⁸ patriciatum Hugo Fl. ⁹⁵⁹ aquitaniam 2. ⁹⁶⁰ clam destinat 2. ⁹⁶¹ irrept. 2. 3. ⁹⁶² et 3. ⁹⁶³ evadit 2. 3. ⁹⁶⁴ deest 2. ⁹⁶⁵ et 3. ⁹⁶⁶ engulehem 2. enguheelin 3. ⁹⁶⁷ hab 2. ⁹⁶⁸ e. Ragnarius et 3. sed vox deest in 1. 2. ⁹⁶⁹ baldricus 2. ⁹⁷⁰ ac 2. ⁹⁷¹ carum 2. 3. ⁹⁷² ragnarius sæpius 1. ingenarius 3.

NOTÆ.

(110) Bohemorum.

(111) Diem quarto Idus Augusti etiam Hugo V.

notavit.

(112) Leodiensis

clesiæ militi abstulerat, pugnando recepit; et infantes Ragenarii ac milites quosdam ibidem inventos secum abduxit; ipsumque castrum direptum incendit. Hugo princeps obiit. Gerberga regina colloquium habuit cum Brunone fratre suo, ubi prædicto Ragenario sui milites et infantes redduntur; reginæ vero possessiones, quas illi quondam Gislebertus dux dotis nomine dederat, restituuntur. Episcopatus Trevirensis cuidam Haynrico ⁹⁷³, regis Ottonis propinquo, datur. Fulbertus Camaracensis episcopus defungitur; et ipsum episcopium cuidam Berengario Transrhenensi clerico tribuitur, nepoti Bovonis, Catalaunensis ⁹⁷⁴ quondam episcopi, quique Remis ordinatur ab Artoldo archiepiscopo ⁹⁷⁵. Anno

DCCCCLVII

quadam nocte in mense Januario illustrata est æcclesia Remensis sanctæ Dei genitricis repente paulo post mediam noctem ⁹⁷⁶ magno splendore præsentem domno Artoldo archiepiscopo, ammirante ⁹⁷⁷ quoque pariter Withardo custode. Lotharius rex in superiorem profectus est Burgundiam. Bellorum tumultus agitantur inter Brunonem, ex præsule ducem, et Ragenarium comitem ceterosque Lotharienses; item in Francia inter Balduinum filium Arnulfi et Rotgarium quondam Erluini ob castrum Ambianense ⁹⁷⁸. Rotbertus filius Heriberti se Lothario regi committit. Lotharius rex cum matre ⁹⁷⁹ et amita ⁹⁸⁰ sua, relicta Hugonis ⁹⁸¹, obviam pergit in pagum Camaracensem avunculo suo Brunoni. Videns vero Ragenarius, non posse se venienti resistere multitudini, ad Brunonem venit ⁹⁸². At quia quæsitos dare noluit obsides, eum ⁹⁸³ Bruno comprehendens, sub custodia secum deduxit: nec multo post trans Rhenum in exilium misit. Liudulfus Ottonis filius, qui pene totam obtinuerat Italiam, obiit, sepeliturque Magontia apud sanctum Albanum. Anno

DCCCCLVIII

castrum Codiciscum quidam fideles Artoldi præsulis clandestina capiunt irruptione ⁹⁸⁴. Harduinus subjectus Tetbaldi, cui Tetbaldus idem commiserat castrum, videns oppidum captum, confugit ⁹⁸⁵ cum suis in arcem. Erat autem turris illa firmissima. Ad quam expugnandam veniens rex Lotharius cum domno Artoldo et nonnullis aliis episcopis atque comitibus, per duas fere hanc obsidet ebdomadas; tandem nepotibus Harduini ⁹⁸⁶ acceptis obsidibus, ab obsidione disceditur. Tum Tetbaldus adveniens, oppido non recipitur, reversusque per pagum Laudunensem et Suessonicum rapinis desævians, in sua regreditur. Homines Tetbaldi munitionem [quandam ⁹⁸⁷], quæ vocatur Fara, tradentibus eam sibi quibusdam proditoribus, capiunt. Ad quam obsidendam Rorico præsul Laudunensis, cum militibus

æcclesiæ Remensis et aliis, quoscumque ascisci potuit, amicis advenit. Rege tandem Lothario adventante, mediantibus Heriberto ac Rotberto fratribus, castrum jussione Tetbaldi redditur. Otto rex bellum ⁹⁸⁸ adversus Sarmatas habuit ⁹⁸⁹. Bruno Coloniensis archiepiscopus cum exercitu Lothariensium per Franciam proficiscitur in Burgundiam, locuturus cum sororibus ac nepotibus suis. Anno

DCCCCLIX

Bruno iterum ⁹⁹⁰ in Franciam venit, et apud Compendium cum regina sorore ac nepotibus suis discordantibus pro quibusdam castris, quæ rex Lotharius ex Burgundia receperat, colloquium habuit; obsidibusque datis, pacem inter ipsos usque ad ⁹⁹¹ futurum placitum ⁹⁹² pepigit. Lotharius rex cum matre regina Coloniæ proficiscitur ⁹⁹³ in diebus paschæ, moraturus hac festivitate cum avunculo suo Brunone. Dataque illi securitate de regno Lothariense, et quibusdam acceptis ab avunculo donis, Laudunum revertitur. Lotharienses a duce Brunone ⁹⁹⁴ desciscunt, suadente quodam Immone, qui ejus pridem consiliarius extiterat et ab eo nuper recesserat, propter oppida quædam ipsorum novitia, quæ idem dux everti præcipiebat, aliaque onera ipsis ⁹⁹⁵ insueta, quæ illis imponere velle ferebatur. Quibus postmodum evocatis ⁹⁹⁶, Fredericum quendam comitem eis vice sua præfecit. Arnulfus comes Remis venit, et æcclesiam sanctæ Mariæ non modico argenti pondere muneravit; unde arcæ, quibus sancti Calisti ⁹⁹⁷ sanctique Nicasii ac sanctæ Eutropiæ membra ceterorumque sanctorum quorundam pignera continentur, ornatae vel coopertæ ⁹⁹⁸ sunt. Sed et quendam evangeliorum hujus æcclesiæ librum auro argentoque decoravit; monasterio quoque ⁹⁹⁹ sancti Remigii dona contulit, Castrum Divionem ¹⁰⁰⁰ Rotbertus comes invadit, regis expulsis fidelibus. Quapropter accitus ¹⁰⁰¹ Bruno regis ac reginæ petitione, in Burgundiam venit cum ¹⁰⁰² Lothariensibus aliisque sibi subditis populis; idemque castrum, sed et Trevas civitatem quem præfatus potiebatur Rotbertus, obsidione vallat. Anno

DCCCCLX

apud Almontem castrum proditores quidam deprehensi sunt a Manasse, nepote domni Artoldi præsulis, ac damnati suspendio; inter quos etiam presbyter quidam. Munitionem quam vocant Macerias ¹⁰⁰³, sita ¹⁰⁰⁴ supra Mosam infra terram Remensis æcclesiæ, Artoldo archiepiscopo redditur [coram ¹⁰⁰⁵ Frederico Lothariensium duce] a Lambertus, qui eam tenere prohibebatur. Richardus filius Willelmi, Nortmannorum principis ¹⁰⁰⁶, filiam Hugonis, Transsequani ¹⁰⁰⁷ quondam principis, ducit ¹⁰⁰⁸ uxorem. Divionem quandam munitionem, quam regis Lo-

VARIE LECTIONES.

⁹⁷³ hayrico 1. cf, Hugo V., hainrico 2. heinrico 3. ⁹⁷⁴ catalaunensi 2. ⁹⁷⁵ episcopo 2. 3. ⁹⁷⁶ media nocte 2. ⁹⁷⁷ adm. 2. 3. ⁹⁷⁸ ambianensem 1. ⁹⁷⁹ m. sua 2, 3. ⁹⁸⁰ amica 3. ⁹⁸¹ hugoni 1. 3. ⁹⁸² v. ad B. 2. ⁹⁸³ deest 2. ⁹⁸⁴ irreptione 2. irruptione 3. ⁹⁸⁵ c. s. conf. 2. 3. ⁹⁸⁶ arduini 2. 2. ⁹⁸⁷ deest 1. ⁹⁸⁸ deest 2, 3. ⁹⁸⁹ habuit 2. ⁹⁹⁰ etiam 2. 3. ⁹⁹¹ in 3. ⁹⁹² f. tempus placiti 2. 3. ⁹⁹³ p—r, i, d, paschæ m. 1. ⁹⁹⁴ B. d, 2. 3. ⁹⁹⁵ illis 2. ⁹⁹⁶ revocatis. 2. 3. ⁹⁹⁷ calixti 3. ⁹⁹⁸ comptæ 1. ⁹⁹⁹ monasterioque 2, ¹⁰⁰⁰ divionum 2. 3. ¹⁰⁰¹ accitatus 3. ¹⁰⁰² deest. 2. ¹⁰⁰³ materias 2. ¹⁰⁰⁴ sitam 3. ¹⁰⁰⁵ c. F. L. d. desunt 1. ¹⁰⁰⁶ princeps 2, 3. ¹⁰⁰⁷ trans Sequanam 2. 3. ¹⁰⁰⁸ duxit 3.

tharii fideles tenebant, Rotbertus frater Heriberti, A fidelem regis se fallens, dolo ingressus invadit, regis expulsis custodibus. Ad quam recipiendam rex cum matre regina profectus, ipsum obsidet ¹⁰⁰⁹ castrum. Bruno ¹⁰¹⁰ præsul cum Lothariensibus et aliis sibi subditis illuc adveniens, obsides a Rotberto accepit, quos regi tradidit. Quorum unus, Odelrici ¹⁰¹¹ comitis filius, proditor comprobatus et judicatus atque decollatus est, alter vivus retentus. Otto et Hugo, filii Hugonis, mediante avunculo ipsorum Brunone, ad regem veniunt ac sui efficiuntur. Quorum Hugonem rex ducem constituit, addito illi pago Pictavensi ad terram quam pater ipsius tenebat; concessa Ottoni Burgundia. Audiens autem Bruno, quosdam adversum se Lothariensium insur-

cum festinatione regreditur, rege ad obsidionem cum suis consobrinis dimisso. Quidam Brunonis hostium, Rotbertus nomine, Namuurum ¹⁰¹² (113) castrum muniebat; alter Immo munitionem quam dicunt Capræmontem. Ad cujus obsidionem properans ¹⁰¹³ Bruno, loca circumquaque rebus exhausta ¹⁰¹⁴ reperit; sicque alimentis ¹⁰¹⁵ abundantem obsidet hostem. Datis ergo treugis, Coloniam ingreditur. Rex quoque Lotharius, Divionis ¹⁰¹⁶ munitione recepta, intromissisque custodibus suis, Laudunum reversus est. Anno

DCCCCLXI ¹⁰¹⁷

Wido præsul Antisioderensis ¹⁰¹⁸ obiit. Otto filius Hugonis quondam principis ad regem] Lotharium in ipsis festi paschalis diebus Laudunum venit, sed et nonnulli tam Franciæ quam Burgundiæ proceres ¹⁰¹⁹. Placitum regale diversorumque ¹⁰²⁰ conventus principum Suessionis habetur; ad quod impediendum, si fieri posset, Richardus, filius Wilhelmi Nortmanni, accedens, a fidelibus regis quibusdam pervasus, et interemptis suorum nonnullis in fugam conversus ¹⁰²¹ est. Hugo, filius Rotgarii quondam comitis, adolescens ¹⁰²² defungitur, et apud sanctum Remigium sepelitur. Artoldus Remensis archiepiscopus decessit ¹⁰²³ pridie Kalend. Octobris. Lotharius rex cum matre [Gerberga ^{1023*}] regina et quibusdam Franciæ proceribus Burgundiam petiit; quo quidam ex Aquitania ¹⁰²⁴ præsules ac primates ad eum venerunt. Anno

DCCCCLXII.

Gerberga regina fratris Brunonis colloquium pe-

tiit ¹⁰²⁵, eique hic frater ejus, ne Hugoni Remense redderet ¹⁰²⁶ episcopium, prout fratres ipsius ¹⁰²⁷ petebant (114), suggessit. Otto rex Romam pacifice adiit, et amabiliter exceptus, atque honore illic imperiali sublimatus est. Quod Berengarius Italiæ rex indigne ferens, regiones, quas regere debebat, incendere atque vastare cœpit. Rex] Lotharius locutus cum Hugone consobriano suo, petitus est ab eo, ut præfato Hugoni Remensem restituat episcopatum; indeque inducias paciscuntur usque ad medium mensis Aprilis. Synodus tredecim episcoporum in pago Meldensi super Maternam fluvium, ex Remensi videlicet ac Senonensi diocesi, celebratur, præside Senonensi præsule, satagentibus quibusdam episcopis, ut Hugoni sæpedito Remense rediberetur ¹⁰²⁸ episcopium. Renitentibus autem præcipue Roricone Laudunensi et Gibuino Catalaunensi præsulibus, et asserentibus, quod a tot episcopis excommunicatus a minore numero absolvi non poterat ¹⁰²⁹, ita relinquitur usque ad interrogationem papæ Romani. Die ¹⁰³⁰ nativitatis dominæ nostræ Dei genitricis dæmoniacus quidam, servus Gerbergæ reginæ, nudus accurrens per mediam æcclesiam usque ad altare, ibidem prostratus jacuit ut mortuus, tandem ¹⁰³¹ a nequam spiritu surgens purgatus est. Ipsa die quidam cæcus nomine Harbertus ¹⁰³² ibidem est illuminatus ¹⁰³³.

Rex ¹⁰³⁴ Lotharius cum Arnulfo principe locutus, pacem fecit inter ipsum et nepotem ipsius omonimum ¹⁰³⁵ ejus; quem infensum [hic comes ¹⁰³⁶] habebat ob necem fratris ejusdem quem de infidelitate ¹⁰³⁷ sua ¹⁰³⁸ deprehensum idem comes interimi fecerat. Tunc ipse princeps omnem terram suam in manu regis dedit, ita tamen ut ipse ¹⁰³⁹ in vita sua inde honoratus existeret. Tetbaldus quidam ¹⁰⁴⁰ cum Nortmannis confligens, victus est ab eis, et fuga dilapsus evasit. Qui seniore suum Hugonem proinde infensum ¹⁰⁴¹ habens, ad regem venit; a quo, sed et a regina Gerberga ¹⁰⁴², benigne susceptus, et miti consolatione refocilatus, abscessit. Vulfaldus ¹⁰⁴³, abbas monasterii sancti Benedicti, præsul efficitur urbis ¹⁰⁴⁴ Carnotensis. Legatio veniens a ¹⁰⁴⁵ Johanne papa, intimat præfatum Hugonem quondam episcopum tam ab ipso papa quam ab omni Romana synodo excommnicatum, sed et ¹⁰⁴⁶ ab alia synodo apud Papiam cele-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰⁰⁹ deest 1. ¹⁰¹⁰ castrum bruno 1. ¹⁰¹¹ odalrici 2. 3. ¹⁰¹² ita 1. manuvium 2. 3. manurium 2.
¹⁰¹³ appropersans 2. 3. ¹⁰¹⁴ exausta 2. ¹⁰¹⁵ ab. al. 2. 3. ¹⁰¹⁶ divione 2. ¹⁰¹⁷ post nongentesimum sexagesimo primo 1. 2. 3. ¹⁰¹⁸ autisiodor. 2. antisiodor. 3. ¹⁰¹⁹ deest 1. ¹⁰²⁰ diversarum corr. diversorum 1.
¹⁰²¹ versus 2. 3. ¹⁰²² deest 3. ¹⁰²³ recessit 2. ¹⁰²⁴ deest 1. ¹⁰²⁵ aquitaniam 3. ¹⁰²⁶ petiit 2. et infra.
¹⁰²⁷ redderetur 2. 3. ¹⁰²⁸ frater ejus petebat 2. 3. ¹⁰²⁹ redderetur R. 2. 3. ¹⁰³⁰ potuerat 2. ¹⁰³¹ Die —
illuminatus in fine anni habentur 2. 2a. 3. ¹⁰³² t. sp. s. purg. est immundo 2. 3 b. ¹⁰³³ herbertus 2. heribertus 3. ¹⁰³⁴ in l. 2. 3. ¹⁰³⁵ deest 2. ¹⁰³⁶ ononnum 1. ¹⁰³⁷ desunt 1. ¹⁰³⁸ infirmitate 2. 3. ¹⁰³⁹ deest 2. 3. ¹⁰⁴⁰ d. ut t. ipse 2. ¹⁰⁴¹ quidem 2. 3. ¹⁰⁴² offensum 2. 3. ¹⁰⁴³ g. r. 2. 3. ¹⁰⁴⁴ vulfoldus 2. 3.
¹⁰⁴⁵ deest 2. 3. ¹⁰⁴⁶ ab 2. 3. ¹⁰⁴⁶ deest 2.

NOTÆ.

(113) Namur.

(114) Scilicet Hugonis, Heriberti filii.

brata. Cujus legationis redditi certiores per Bruno-
nem archiepiscopum, elegimus ad episcopatum ¹⁰⁴⁷
Remensem Odelricum ¹⁰⁴⁸ illustrem clericum, Hu-
gonis cujusdam comitis filium, favente Lothario
rege cum regina matre præfatoque Brunone. Qui-
que Remis ordinatur ab episcopis Widone Suesso-
nico, Roricone Laudunensi, Gibuino Catalaunensi,
Hadulfo Noviomensi, Wicfredo Viridunensi. Anno
DCCCCLXIII.

Odelricus ¹⁰⁴⁹ Remensis archiepiscopus proceres
Franciæ, qui possessiones quasdam Remensis oc-
cupaverant æcclesiæ, vocari fecit. Ego vero, fra-
ctus ætate et attritus infirmitate, ministerium ¹⁰⁵⁰
abdicavi prælaturæ coram eodem præsule. Quique me
hoc absolvens jugo, imposuit illud per electionem
fratrum nostrorum ¹⁰⁵¹ nepoti meo Flodoardo ¹⁰⁵², B
septuagesimo ætatis meæ anno. Catalaunensem ur-
bem, præsule Gibuino egresso, Heribertus et Rot-
bertus fratres obsident; explicitisque tandem ¹⁰⁵³
nundinis, igne succendunt; milites vero in ¹⁰⁵⁴ turre
quadam ¹⁰⁵⁵ loci conscensa liberantur. Anno

DCCCCLXIV.

hiemps ¹⁰⁵⁶ magna et aspera valde fuit ¹⁰⁵⁷ usque
Kalendas Februarii ¹⁰⁵⁷ mensis. Domnus præsul Odel-
ricus Tetbaldum quendam procerem excommuni-
cat ¹⁰⁵⁸ propter castrum Codiciacum et quædam
prædia sancti Remigii, quæ improbe obtinuerat et
pertinaciter retinebat. Heribertus comes villam
Sparnacum ei reddit, et amicitiam præfati præ-
sulis impetravit; ceteras quoque villas ¹⁰⁵⁹ Re-
mensis æcclesiæ, quas occupaverat, eidem ponti-
fici repetenti ¹⁰⁶⁰ non ambigit reddere. Anno

DCCCCLXV.

Otto filius Hugonis, qui Burgundiæ præerat, obiit,
et rectores ejusdem [terræ ¹⁰⁶¹] ad ¹⁰⁶² Hugonem
et Oddonem ¹⁰⁶³ clericum fratres ipsius, sese
convertunt. Arnulfo quoque principe decedente,
terram illius rex Lotharius ingreditur, et pro-
ceres ipsius provinciæ, mediante Roricone præ-
sule Laudunensi, eidem subiciuntur regi. Quo
Laudunum repetente ¹⁰⁶⁴, mater ipsius Gerberga
regina cum filio Karolo puero ibidem remansit.
Odelricus archiepiscopus Sparnacum ab ¹⁰⁶⁵ He-
riberto recepit, et Codiciacum a Tetbaldo; quem-
que ¹⁰⁶⁶ a vinculo ¹⁰⁶⁷ excommunicationis absolvit;
et filio ipsius, qui eidem se commiserat, ipsum D
concessit castrum.

Otto imperator ab urbe Roma regrediens, Co-
loniam venit, ibique Gerbergam reginam soro-
rem suam, cum ¹⁰⁶⁸ filiis Lothario rege Karo-
loque puero ad se venientem, excepit; et cum
eis aliisque multis proceribus placitum magnum
habuit. Qui Romæ, Octaviano papa, a quo fue-
rat susceptus et ad imperii regenda gubernacula
benedictus, ab Urbe digresso, et sæpe illum
revocante imperatore, a quo, quia de inreli-
giositate sua corripiebatur reverti nolente. con-
gregata synodo, Johanem (115) illustrem quendam
ejusdem æcclesiæ clericum per electionem Ro-
manorum papam ordinari fecit. Sed eo Papiam
regrediente ¹⁰⁶⁹, Octavianus a Romanis recipi-
tur; nec multo post vita decessit, Johanne vero
cum imperatore demorante Papiæ, Romani quen-
dam Benedictum ipsius æcclesiæ scriniarium eli-
gunt atque pontificem sibi ordinari faciunt, qui
in Johannis electione consenserat ¹⁰⁷⁰ et eidem
subditus extiterat. Imperator Otto Romam rever-
sus, convocata magna synodo, et ¹⁰⁷¹ Johanne
in sede sua restituto, Benedictum ¹⁰⁷², episcopo-
rum ¹⁰⁷³ totius synodi judicio depositum, ab-
duxit ¹⁰⁷⁴ secum et in Saxoniam direxit. Anno

DCCCCLXVI.

Lotharius rex uxorem accepit Emmam, filiam.....
(116) regis quondam Italici ¹⁰⁷⁵. Odelricus archiepi-
scopus Ragenaldum comitem excommunicat pro
villis æcclesiæ Remensis, quas pertinaciter retine-
bat ¹⁰⁷⁶. Et ipse comes loca quædam ejusdem epi-
scopii cum suis pervadens, rapinis incendiisque de-
vastat.

Addit codex 1.

Addit codex 2.

Eodem tempore dire-
ctæ sunt literæ a quodam
comite duci Aquitano-
rum, hæc continentes.
*Duci Aquitanorum G
Raynaldus comes Parti-
nensis, quicquid quilibet
bonus æstimat primum.
De colloquutione nostra et
de profectione, de qua me
monuisti, contradicto om-
nino. Nam ætas et alia
impedimenta officiant iti-
neri nostro. Sed de genea-
logia seu de parentela,
qua me præsentem narrare
volebas, quod inde novi,*

Ipsa anno vir vitæ ve-
nerabilis, et Remensis
æcclesiæ presbiter, nomi-
ne Frodoardus, sanctita-
tis honore ¹⁰⁷⁷ veneran-
dus, castitatis splendore
angelicus fulgore sapien-
tiæ cœlicus ¹⁰⁷⁸ cætera-
rumque virtutum insigni-
bus abundanter ¹⁰⁷⁹ op-
pletus, præcedentis
libelli aliorumque libro-
rum dictator egregius;
quinto ¹⁰⁸⁰ kalenda-
Aprilis ¹⁰⁸¹ terrenæ pe-
grinationis relinquens
exilia, civica, ut credis

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰⁴⁷ episcopum 2. 3. ¹⁰⁴⁸ odelricum corr. odelrico 1. odalricum 2. 3. ¹⁰⁴⁹ odalricus 2. 3. ¹⁰⁵⁰ ministe-
rio me 2. 3. ¹⁰⁵¹ meorum 3. ¹⁰⁵² frodoardo 2. 3. ¹⁰⁵³ deest 2. ¹⁰⁵⁴ v. i. desunt 2. 3. ¹⁰⁵⁵ l. q. 2. 3.
¹⁰⁵⁶ hyemps 2. ¹⁰⁵⁷ deest 2. ¹⁰⁵⁸ * februarii 2. 3. ¹⁰⁵⁹ excommunicavit 2. ¹⁰⁶⁰ deest 1. ¹⁰⁶¹ reposcenti 3b.
¹⁰⁶² deest 1. ¹⁰⁶³ et 2. ¹⁰⁶⁴ odonem 2. 3. ¹⁰⁶⁵ repedante corr. repetente 2. ¹⁰⁶⁶ deest 2. ¹⁰⁶⁷ quoque
1. ¹⁰⁶⁸ auunculo corr. a vinculo 1. ¹⁰⁶⁹ et 1. ¹⁰⁷⁰ ingr. 2. 3. ¹⁰⁷¹ consens 2. ¹⁰⁷² deest 3. ¹⁰⁷³ B. quia
patris cubile ascenderat Hugo V. ¹⁰⁷⁴ episcopum 2. 3. ¹⁰⁷⁵ s. adduxit 2. s. abduxit 3. ¹⁰⁷⁶ Italiae 3b.
¹⁰⁷⁷ detinebat 2. 3. ¹⁰⁷⁸ h. s. 3. ¹⁰⁷⁹ cœlitus 3. ¹⁰⁸⁰ habund. 3. ¹⁰⁸¹ quinta 3. ¹⁰⁸² aprilis 3.

NOTÆ.

(115) Leonem VIII. Hugo V. magis errat, Joan-
nem XII tunc constitutum esse asserens.

(116) Lotharii, Hugonis filii.

litteris tibi mea cura mandat. Mathilde et Alberada filia fuerunt Gerbergæ. De Mathilde processit Rodulfus rex, et Mathildis soror ejus. De Alberada Ermentrudis. De Mathilde filia Mathildæ Berta. De Ermentrude Agnes. De Berta Ceraldus Genevensis. De Agnete Wido ^{1082_4}.

mus adeptus est jura. A Mira et inaudita inundatio pluviae et fragor tonitruum ac coruscatio fulgoris decima Kalendas Augusti accidit ¹⁰⁸⁵967. 968 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975.

Anno 976 destruxit Adelbero, nomine non merito archiepiscopus, arcuatum opus, quod erat secus valvas æcclesiæ sanctæ Mariæ Remensis; supra quod altare sancti Salvatoris habebatur, et fontes miro opere erant positi. Et in ipso tempore quadragésimæ ¹⁰⁸⁶, majoris ebdomadæ feria quarta, tertia decima Kalendas Maii indietio ¹⁰⁸⁷ quarta, circa mediam diem, bellum agitur inter Karolum, regis filium fratrem (143), et Godefridum atque Arnulfum, Lotharienses comites. In quo bello ceciderunt ex parte Karoli de proceribus Emmo de Longia, qui eral miles Hugonis ducis, et Hetdo ¹⁰⁸⁸ fidelis Karoli et alii; ex parte vero Godefridi multo plures; et ipse Godefridus lancea perfossus ad terram cecidit; tandem a suis post solis occasum utcumque sublatus deportatusque est. Qui postea per spatia temporum vixit, sed numquam pristinae sanitati plenissime restitutus fuit. Arnulfus quippe, ut ferunt nonnulli, fugam tamdiu remeans tenuit, quousque in propria veniens, quiescere quivit Ipso in anno tertia decima Kalendas Januarii præsul Rorico sanctæ Laudunensis æcclesiæ, qui erat langore ¹⁰⁸⁹ paralisi ¹⁰⁹⁰ correptus, post multas ac debitas Deo pro ipsa infirmi-

tate redditas gratias, vita decessit, videlicet vigilia sancti Thomæ apostoli post laudes Dei matutinales. Ipso anno circa mensem Augustum septem denariis emebatur vini modius.

Anno 977 Adalbero ¹⁰⁹¹ juvenis, qui erat ex Lotharii natus regno, Roriconi episcopo successit tali modo. Septima decima ¹⁰⁹² Kalendas Februarii, in natale sancti Marcelli papæ, donum episcopi Laudunensis æcclesiæ in ipsa accepit æcclesia Lautharii regis largitione. Deinde nonas ¹⁰⁹³ Kalendas Aprilis, vigilia videlicet annuntiationis dominicæ, presbiter est ¹⁰⁹⁴ ordinatus in præscripta sanctæ Mariæ æcclesia ab archiepiscopo Adelberone Remis. Denique ¹⁰⁹⁵ postea Kalendas Aprilis episcopus est ordinatus in sancto palmarum die. Exin Laudunum rediens, B sacrum chrisma sacrauit æcclesiastico more, die vero paschæ primum ¹⁰⁹⁶ in propria resedit sede. Hadulfus Noviomensis episcopus, nativitate sancti proluxo paralisi pessime percussus, nativitate sancti Johannis Baptistæ, quæ tum temporis dominica accidit die, spiritum exhalavit ¹⁰⁹⁷. Ipso anno tempore vindemiæ magna fuit copia vini, in tantum ut non amplius pro uno vini ¹⁰⁹⁸ modio venditores nisi aut quinque aut quattuor seu tres ¹⁰⁹⁹ denarios ab emptoribus accipiebant.

Anno 978 vir Domini Malcallanus ¹¹⁰⁰, natione Hibernicus, in vigilia sancti Vincentii levitæ et martiris vitam transitoriam, quam habebat exosam ¹¹⁰¹, deseruit, et cum Deo vivo, cui ¹¹⁰² indesinenter dum adhuc viveret servivit ¹¹⁰³, vivere feliciter inchoavit. C Qui præfatus abbas in ¹¹⁰⁴ corpore humatus, quiescit in æcclesia beati Michaelis archangeli; cujus abbatiam, dum corporaliter in hoc seculo vivens mansit ¹¹⁰⁵, pio moderamine rexit.

Explicit.

VARIE LECTIONES.

^{1082_4} Hinc dimidiæ paginæ spatium vocat 1. ¹⁰⁸⁵ Hic deficit codd. 2 a. ¹⁰⁸⁶ quadragesimo 3. ¹⁰⁸⁷ indictione 3. ¹⁰⁸⁸ d. Abetdo 3. ¹⁰⁸⁹ languore 2, ¹⁰⁹⁰ paralisis 3. ¹⁰⁹¹ adalberto 2. ¹⁰⁹² septimo decimo 3. b. ¹⁰⁹³ nona 3. ¹⁰⁹⁴ deest 3. ¹⁰⁹⁵ Remis denique 3. ¹⁰⁹⁶ prima 2 ? 3 b. ¹⁰⁹⁷ exalavit 3. ¹⁰⁹⁸ vini uno 3. ¹⁰⁹⁹ q. severos d. 3. ¹¹⁰⁰ Malcallinus 3 malcanus 3 b. ¹¹⁰¹ exosam 2. ¹¹⁰² cum Domino cujus 3. ¹¹⁰³ serviverat 3, ¹¹⁰⁴ deest 2. ¹¹⁰⁵ s. maneret 3.

NOTÆ.

(143) Filium Ludovici, fratrem Lotharii, regum.